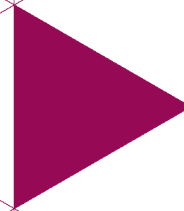
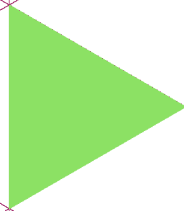
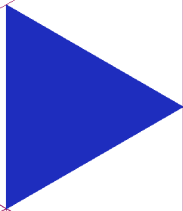
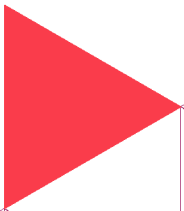

Uluslararası
Çalışma Örgütü

□ Dönüştürücü değişim ve SKA 8

Kolektif yeteneklerin ve toplumsal
öğrenmenin kritik rolü

□ Dönüştürücü değişim ve SKA 8

Kolektif yeteneklerin ve toplumsal öğrenmenin kritik rolü

Telif Hakkı © Uluslararası Çalışma Örgütü 2023

İlk yayın tarihi: 2023

Bu, Creative Commons Attribution 4.0 Uluslararası Lisansı (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) kapsamında paylaşılan açık erişimli bir çalışmadır. Kullanıcılar, Lisansta ayrıntılı olarak belirtildiği gibi orijinal çalışmayı yeniden kullanabilir, paylaşabilir, uyarlayabilir ve geliştirebilirler. ILO, orijinal çalışmanın sahibi olarak açıkça belirtilmelidir. ILO logosunun kullanıcıların çalışmalarıyla ilişkilendirilerek kullanılmasına izin verilmez.

Atıf – Çalışmaya atıf aşağıdaki şekilde yapılmalıdır: *Dönüştürücü değişim ve SKA 8: Kolektif yeteneklerin ve toplumsal öğrenmenin kritik rolü*, Cenevre: Uluslararası Çalışma Ofisi, 2023

Çeviriler – Bu çalışmanın çevrilmesi durumunda, atıfla birlikte aşağıdaki sorumluluk reddi beyanı eklenmelidir: *Bu çeviri Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından yapılmamıştır ve resmi bir ILO çevirisi olarak değerlendirilmemelidir. ILO, bu çevirinin içeriğinden veya doğruluğundan sorumlu değildir.*

Uyarlamalar – Bu çalışmanın uyarlanması durumunda, atıfla birlikte aşağıdaki sorumluluk reddi beyanı eklenmelidir: *Bu, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) orijinal bir çalışmasının uyarlamasıdır. Uyarlamada ifade edilen görüş ve düşüncelerin sorumluluğu yalnızca uyarlamanın yazarına veya yazarlarına aittir ve ILO tarafından onaylanmamaktadır.*

Bu CC lisansı, bu yayındaki telif hakkı ILO'ya ait olmayan materyaller için geçerli değildir. İlgili materyal üçüncü bir tarafa atfedilmişse, bu materyalin kullanıcısı hak sahibinden ilgili haklar için izin almaktan tek başına sorumludur.

Bu lisans kapsamında ortaya çıkan ve barışçıl yollarla çözülemeyen herhangi bir anlaşmazlık, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonunun (UNCITRAL) Tahkim Kuralları uyarınca tahkime havale edilecektir. Taraflar, bu anlaşmazlığın nihai hükmü olarak bu tahkim sonucunda verilen her türlü tahkim kararına uyacaklardır.

Haklar ve lisanslama ile ilgili diğer sorular, CH-1211 Cenevre 22, İsviçre adresindeki ILO Yayın Birimine (Haklar ve Lisanslama) veya e-posta ile rights@ilo.org adresine gönderilmelidir.

ISBN 978-92-2-039007-8 (basım)

ISBN 978-92-2-039008-5 (PDF web)

<https://doi.org/10.54394/HKDP3268>

ILO yayınlarında kullanılan ve Birleşmiş Milletler uygulamalarına uygun olan tanımlamalar ve bu yayınlardaki materyallerin sunumu, ILO'nun herhangi bir ülkenin, bölgenin veya alanın veya bunların yetkili makamlarının yasal statüsüne veya sınırlarının belirlenmesine ilişkin herhangi bir görüş bildirdiği anlamına gelmemektedir.

İmzalı makale, araştırma ve diğer katkılarda ifade edilen fikirlerin sorumluluğu yalnızca bu dokümanların yazarlarına aittir ve bu çalışmanın yayımlanması, çalışma içinde ifade edilen fikirlerin Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından onaylandığını göstermez.

Firma isimlerine ve ticari ürün veya süreçlere yapılan atıflar, bu isimlerin veya ürünlerin Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından onaylandığı anlamına gelmez. Ayrıca, belirli bir firma, ticari ürün veya süreçten bahsedilmemesi, bunların onaylanmadığı anlamına gelmez.

ILO yayınları ve dijital ürünleri hakkında bilgi almak için: www.ilo.org/publns adresini ziyaret edebilirsiniz.

İsviçre'de basılmıştır.

İsviçre'de tasarlanmıştır.

BIP

Yönetici Özeti:

SKA 8, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını birleştirir. Tam istihdam ve insana yakışır iş için kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeye ulaşmak amacıyla, bu üç boyut genelinde dengeli bir ilerleme sağlanması için entegre bir sürece ihtiyaç duyulmaktadır. ILO, 2019 tarihinde yayımlanan *SKA 8 için Harekete Geçme Zamanı: İnsana Yakışır İş, Sürdürülebilir Büyüme ve Çevresel Bütünlüğün Entegrasyonu* başlıklı raporunda, ülkeleri bu meseleye yönelik olarak kümülatif ve dinamik bir süreci, yani pozitif bir SKA 8 "politika sarmalını" besleyen birbiriyle bağlantılı stratejiler uygulamaya teşvik eden geniş bir politika yaklaşımı ortaya koymuştur.

Bu rapor, 1. Bölümde ülkelerin 2010-2022 yılları arasındaki performanslarına dayanarak 2030 yılına kadar SKA 8'in ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını gerçekleştirme beklentilerini analiz ederek bu konuda daha önce yapılan çalışmaları temel almaktadır. Raporda, SKA 8'in gerçekleştirilmesine yönelik küresel beklentilerin hayal kırıklığı yaratan haline bakılarak ülkeler ve söz konusu üç boyut genelinde bu beklentilerdeki belirli örüntüler ve dengesizlikler ortaya koyulmaktadır. Raporda daha sonra 2. Bölümde, SKA 8 kapsamında öngörülen dönüştürücü değişimin dinamikleri daha ayrıntılı bir şekilde açıklamaya çalışılarak, özellikle de toplumların "kolektif yeteneklerinin" bu tür bir değişimi mümkün kılma ve şekillendirme konusunda yeterince değer görmeyen rolü keşfedilerek 2019'da ortaya koyulan politika çerçevesi detaylandırılmaktadır. Son olarak, 3. Bölümde epistemik bir yaklaşım olarak yatırım, teknolojik değişim ve inovasyon ile ekonomide yapısal dönüşümün harekete geçirilmesine yönelik entegre öğrenme ve dönüşüm stratejilerine ilişkin bir dizi ilke ve politika önerisi sunulmaktadır.

2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşma beklentisi

Bilimin, teknolojinin ve yeniliğin (BTY) teşvik edilmesi gibi yollar izlenerek ekonomilerin sosyal açıdan kapsayıcı ve çevresel açıdan sürdürülebilir bir temelde üretken dönüşümünü ilerletmeye yönelik on yıllardır süren çabalara rağmen, SKA 8'e ilişkin ilerleme gecikmektedir.¹ Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik eylemler henüz gereken hızda veya ölçekte ilerlememektedir ve diğer SKA'larda olduğu gibi, SKA 8'in boyutlarının ve göstergelerinin çoğunda kaydedilen ilerleme dünyanın büyük bir bölümünde yetersizdir.

Dahası, dünyayı etkileyen çok sayıda kriz göz önüne alındığında, gelecekteki ilerlemeye ilişkin görünüm pek de umut verici değildir. Ekonomik büyüme, SKA hedeflerinde öngörülen düzeylerden çok uzaktır ve işsizlik oranları, kayıt dışılık ve insana yakışır işlerin yetersizliği dünyanın pek çok yerinde hala yüksektir. ILO tarafından geliştirilen SKA 8'e yönelik entegre ölçüm aracının, kişi başına düşen GSYİH'si farklı düzeylerde olan, benzer performans sergileyen ülke kümelerine uygulanmasıyla bu analiz, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarında insanlığın dengeli ilerleme sağlama konusunda karşılaştığı zorlukların niteliği hakkında daha net bir resim sağlar.

Bu ülke grupları arasında ve içinde, beklentilerin hem seviyesi hem de örüntüsü açısından büyük farklılıkların mevcut olduğu tespit edilerek 11 farklı denge ve dengesizlik örüntüsü veya türü belirlenmiştir. Bu dengesizlik örüntüleri, ekonomik göstergelere ilişkin geçmiş performansın, sosyal kapsayıcılık ve insana yakışır iş beklentilerini iyileştirmek için gerekli ancak yeterli olmayan bir koşul olduğunu ve çevresel boyuttaki ortalama beklentilerin, ekonomik ve sosyal boyutlardaki beklentilerle tamamen ilgisiz görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu bulguya dayanarak bu raporda, dengelerin ve dengesizliklerin bu farklı düzeyleri ve örüntülerini açıklarken toplumların, kurumların, değer sistemlerinin ve siyasi tercihlerin dikkate alınması gerektiği sonucuna varılmıştır. Raporda ayrıca, her ne kadar COVID-19 salgını iş gücü piyasasında büyük aksaklıklara neden olsa da, SKA 8 hedeflerine

¹ Bkz. [Küresel SKA Göstergeleri Veri Platformu](#).

ulaşma konusundaki düşük beklentilerin ana sebebinin pandemi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Toplumların kolektif yetenekleri dönüştürücü değişimi mümkün kılar ve şekillendirir

Pek çok ülkenin SKA 8'e giden yolda yeterli ilerleme kaydedememesi nedeniyle, SKA 8'in gerçekleştirilmesinde karşılaştıkları zorlukların daha yakından incelenmesi gerekmektedir. Ülkelerin dinamik dönüşüm süreçleri yaratma ve SKA 8 için BTY'den yararlanma konusunda kaydettiği yavaş ilerleme, bir ölçüde, SKA'lar kabul edildiğinde öngörülen koordinasyonlu uluslararası yardımın eksikliğine bağlanabilir. Ancak bu aynı zamanda mevcut ekonomik büyüme ve kalkınma modellerinde, karmaşık dönüşüm süreçlerinin dinamiklerini güçlendiren politikalar izleme güçlerini sınırlandıran temel bir zayıflığa da işaret etmektedir.

Sosyal bilimlerdeki içgörülerden ve kanıtlardan yararlanılan bu raporda, SKA 8'in etkili uygulama süreçlerinin açıklanmasında toplumların kolektif yeteneklerinin önemini anlamak için bir çerçeve sunulmaktadır. Toplumlar dönüştürücü değişimin araçlarıdır ve farklı kolektif yetenekleri geliştirme biçimleri, yatırım, teknolojik değişim, yenilik ve ekonomide yapısal dönüşüm için mevcut seçenekleri şekillendirir. Yetenekler aynı zamanda toplumların değişim süreçlerinin dinamiklerini şekillendirmesine ve dönüştürücü değişimlerin ortak amacı üzerinde fikir birliğine varmasına da olanak sağlar.

Toplum düzeyinde bulunan kolektif yeteneklerin temelde bireylerin becerilerinden farklı olduğunun da belirtilmesi gerekir. Kolektif yetenekler takımlarda, sosyal gruplarda ve topluluklarda mevcuttur ve ilişkiler, ağlar, yapılar, kurumlar, rutinler veya kültür gibi farklı biçimlerde bulunurlar.

Kolektif yeteneklerin nasıl geliştiğini açıklamak için bu raporda, kolektif yeteneklerin toplumsal bir öğrenme sürecinde yaratıldığı savunularak epistemik bir yaklaşım benimsenmektedir. Kolektif düzeyde öğrenme, toplumun teknolojik bilgi tabanının artırılması, kurumların kurallarının değiştirilmesi ve kültürel bilgi ve değer sistemlerinin uyarlanması anlamına gelen, sosyal olarak paylaşılan bilgi ve inanç yapılarını dönüştürme süreci olarak anlaşılmaktadır.

Kolektif yetenekleri artırmaya yönelik politika önerileri

Politika yapıcılarının önündeki en büyük zorluk, kolektif yeteneklerin dönüştürücü değişimi mümkün kılma ve şekillendirmedeki önemli rolünü kabul eden üretken dönüşüm stratejileri geliştirmektir. Bu, politikaların üç ayrı katmanda uygulanmasını gerektirir. İlk olarak, ekonomi düzeyinde politika yapıcılarının, BTY'den yararlanmak ve SKA 8 için dönüştürücü değişimi şekillendirmek amacıyla sanayi, ticaret, yatırım, teknoloji ve inovasyon politikalarını belirlemeleri ve aynı zamanda toplumda dönüştürücü değişime ilişkin uygulanabilir seçenekleri tanımlayan mevcut kolektif yetenekleri anlamaları gerekmektedir. Bu, birden fazla kalkınma hedefini gerçekleştirmeye çalışmaya, dönüştürücü değişimin çeşitli boyutlarını koordine etmeye ve uyumlulaştırmaya ve kimsenin geride kalmamasını sağlamak için yerel, ulusal ve uluslararası toplumları kucaklamaya yönelik kapsamlı bir strateji gerektirir. Bu tür stratejilerin uygulanmasında ortaklıklar ve sosyal diyalog, önemli kolektif yetenekleri temsil eder.

İkinci olarak, politika yapıcılarının sosyal olarak paylaşılan bilgi ve inanç yapılarını dönüştürüp geliştirerek kolektif yetenekleri proaktif bir şekilde teşvik etmeleri gerekmektedir. Bu, politika yapıcılarının 1) yeni yararlı bilgi ve teknolojiler yaratmaya yönelik içsel süreçleri geliştirmek; 2) yerel toplulukların kayıtlı ekonomiye geçişini kolaylaştıran öğrenmeyi teşvik etmek (kayıtlılaştırmayı öğrenmek); 3) endüstriyel gelişmeyi ve ileri teknolojileri yakalamaya yönelik yetenekleri geliştirmek; 4) çevresel açıdan sürdürülebilir ekonomilere adil bir dönüşüm için öğrenmeyi desteklemek ve 5) inovasyon süreçlerini hızlandırmak amacıyla kolektif eylemlilik ve yaratıcılık oluşturmak için kapsamlı öğrenme stratejileri geliştirmesini gerektirir. Epistemik çeşitliliğin değerinin kabul edilmesi ve epistemik adalet ilkesinin uygulanması, bu tür öğrenme stratejilerinin başarısı için kritik öneme

sahiptir. Etkili öğrenme stratejileri, teknoloji ve ticaret politikalarını, endüstriyel ve sektörel politikaların yanı sıra eğitim ve öğretim politikalarını da entegre etmelidir; göçmen işçileri entegre etmeye ve diaspora topluluğu açısından faydalanmaya yönelik politikalar ise öğrenme sürecini tamamlayıcı niteliktedir.

Son olarak, uluslararası iş birliği ve özellikle çok taraflı sistem, SKA 8'e ilişkin ülke düzeyinde ilerlemeyi desteklemek amacıyla uluslararası dayanışmayı harekete geçirmek için çok daha fazlasını yapabilir. Uluslararası Çalışma Konferansında (ILO 2023f), sosyal adaletin önemi ve dönüştürücü değişimden kaynaklanan yük ve faydaların adil bir şekilde dağıtılarak toplumların değer sistemleri, normları, kurumları ve teknolojileri, üretim yapıları ve tüketim davranışlarında yapılması gereken değişikliklerle herkes tarafından paylaşılmasına yönelik ihtiyaç kabul edilmiştir. Gerçekten de ILC, Adil Geçişe ilişkin Genel Tartışmasında şu sonuca varmıştır: “Adil geçiş, hükümetler, işverenler ve işçiler de dahil olmak üzere herkesin sorumluluk almasını gerektiren ortak bir küresel amacı yansıtmaktadır”.

Sosyal adalet aynı zamanda toplumların gelecek nesillerin refahı için sorumluluk almasını da gerektirir. Nesiller arası sosyal adalet, “gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama imkanından ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarının karşılanması” olarak tanımlanan sürdürülebilirliğin özünde yer almaktadır (Birleşmiş Milletler 1987). Şimdiki ve gelecek nesiller arasında sosyal adaletin sağlanması, hem insanlığın hem de doğanın özünün korunmasını içerir ve bu da araştırma topluluğu, siyasi karar vericiler, yöneticiler, girişimciler, işveren örgütleri, sendikalar ve işçiler dahil tüm toplulukların gelecek nesillerin ortak yararı için sorumlulukla hareket etmesini gerektirir.

İçindekiler

Yönetici özeti.....	III
Teşekkür	IX
Bölüm 1.	
Sürdürülebilir Kalkınma Amacı 8'e 2030 yılına kadar ulaşma beklentisi	1
1.1. SKA 8 hedeflerini temsil eden göstergelerdeki son trendler	2
1.2. Sürekli, sürdürülebilir ve kapsayıcı kalkınmayı gerçekleştirme beklentisi	5
1.2.1. 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşmaya yönelik küresel beklentiler	6
1.2.2. Ülke gelir grupları içinde ve genelinde SKA 8'e yönelik beklenti kalıpları	7
1.2.3. SKA 8'e ulaşma yolunda kaydedilen ilerleme	12
1.2.4. COVID-19 krizinin 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşma beklentisi üzerindeki etkisi.....	13
Bölüm 2.	
SKA 8'e ilişkin ilerleme için dönüştürücü değişimi şekillendiren kolektif yetenekler	17
2.1. Dönüştürücü değişimin boyutları ve kolektif yetenekler	19
2.1.1. Verimlilik, istihdam ve kalkınma için yapısal dönüşüm	19
2.1.2. Yüksek performanslı bir dönüşüm süreci	30
2.1.3. Dönüştürücü değişimin ortak amacı	33
2.2. Kolektif yeteneklerin gelişimi: Epistemik bir yaklaşım	36
2.2.1. Dinamik yeteneklerin yapı taşları.....	36
2.2.2. Bilgi tabanı ve yeteneklerin tamamlayıcılığı ve birbirine bağlılığı	38
2.2.3. Büyük yetenekler için ortak gelişim.....	40
2.2.4. Yol bağımlılıkları ve rotalardaki değişimler	40
2.2.5. Epistemik çeşitlilik, epistemik adalet ve toplumsal öğrenme.....	41
Bölüm 3.	
Sonuç ve politika önerileri	45
3.1. Kolektif yetenekleri artırarak dönüştürücü değişimin mümkün kılınması.....	47
3.2. Özel politika önerileri	48
3.2.1. Kolektif yeteneklerin politika çerçevelerine ve dönüştürücü değişim stratejilerine entegre edilmesi	49
3.2.2. Dengeli ilerleme örüntüleri için kolektif yetenekleri artırmak amacıyla kapsamlı öğrenme stratejilerinin uygulanması.....	49
3.2.3. İçsel öğrenmeyi ve sürekli kalkınmayı teşvik etmek için epistemik çeşitliliğin kabul edilmesi	50
3.2.4. Kayıt dışı ekonomiyi dönüştürmek amacıyla toplumsal öğrenmeyi geliştirmeye yönelik epistemik bir adalet yaklaşımının teşvik edilmesi	51
3.2.5. SKA 8 için “yeşil” ve sürdürülebilir çözümlere olanak tanıyan dinamik yetenekler oluşturmaya yönelik teknoloji politikalarının teşvik edilmesi.....	51
3.2.6. Öğrenmenin istenen seviyeye gelmesi için fırsatlar sağlayacak endüstriyel ve sektörel politikaların tasarlanması	52
3.2.7. BTY'den yararlanmak için kolektif yetenekler oluşturmak amacıyla insan merkezli ve	

dönüştürücü bir eğitim stratejisinin çerçevesinin oluşturulması	53
3.2.8. Hızlandırılmış toplumsal öğrenme için dış bilgi ağlarından yararlanmak amacıyla göç ve diasporadan faydalanılması	54
3.3. Yerel, ulusal ve küresel düzeyde dönüştürücü değişimin pusulası ve ortak amacı olarak sosyal adaletin geliştirilmesi	54
Kaynaklar	57
Ekler	63

Şekil listesi

1.1. 23 göstergede 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşılmasına yönelik küresel beklentiler	7
1.2. Ülke kümesi grubuna göre, üç boyutta SKA 8'e yönelik ortalama beklentilerdeki dengesizlikler	10
1.3. 2022 ile 2030 yılları arasında ülke kümelerine göre SKA 8'in boyutlarında beklenen ortalama ilerleme	12
1.4. Sosyal ve çevresel boyutlardaki ilerlemenin ekonomik boyut, dünya ve ülke gelir grupları ile ilişkisi	13
1.5. COVID-19 krizinin SKA 8'e ulaşma beklentileri ve dünya ve ülke gelir grupları üzerindeki etkisi 14	
2.1. Kolektif yetenekler, dönüştürücü değişim ve SKA 8'e ilişkin ilerleme	18
2.2. Ülke kümelerine göre mesleki yapılar	23
2.3. Eğitim durumu yapılarının tipolojisi	24
2.4. Vietnam'da ürün kümelerinin ve çeşitlendirme yollarının gelişimi	26
2.5. Mesleki dağılımın gelişimi, Vietnam, 2001-2020	27
2.6. Güney Amerika ve Güney Doğu Asya'da ekonomik karmaşıklığın gelişimi	28
2.7. Verimlilik ve istihdamdaki değişim, Güneydoğu Asya ve Güney Amerika, 2005-2019	29
2.8. SKA 8'in boyutlarının gerçekleştirilmesinde ortalama puanlar arasındaki ilişkiler	32
2.9. Toplumsal öğrenme yoluyla kolektif yeteneklerin oluşturulması: Epistemik sistemlerin gelişimi	37
3.1. Kolektif yeteneklerin oluşturulmasına yönelik politika çerçevesi: Entegre, kapsamlı ve dinamik bir öğrenme stratejisi	48
C.1. Düşük gelirli ülkelerde 23 göstergede 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşılmasına yönelik beklentiler	70
C.2. Alt orta gelirli ülkelerde 23 göstergede 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşılmasına yönelik beklentiler	71
C.3. Üst orta gelirli ülkelerde 23 göstergede 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşılmasına yönelik beklentiler	72
C.4. Yüksek gelirli ülkelerde 23 göstergede 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşılmasına yönelik beklentiler	73

Tablo listesi

1.1. Kümelenmiş ülke gruplarına göre boyutlardaki ortalama beklenti kalıpları	8
A.1. Göstergelerin listesi, sıralama başarısı için eşik değerler ve kullanılan sıralama ölçeğinin mantığı	64
B.1. Ülke kümesi grubuna göre ülkelerin listesi	69

Teşekkür

Dönüştürücü Değişim ve SKA 8: Kolektif yeteneklerin ve toplumsal öğrenmenin kritik rolü adlı rapor, Uluslararası Çalışma Örgütü Araştırma Departmanı tarafından hazırlanmıştır. Çalışma, ILO Araştırma Departmanı Direktörü Richard Samans'ın sorumluluğunda gerçekleştirilmiştir. Kendisine rehberliği ve desteği için teşekkür ederiz.

Irmgard Nübler araştırmayı başlatıp yönetmiş, raporu koordine etmiş ve 2. ve 3. bölümlerin yazarlığını yapmıştır. Stefan Kühn veri analizinin sorumluluğunu üstlenerek 1. bölümün yazarlığını yapmıştır.

Araştırma Departmanı, danışma ve inceleme süreci boyunca verdikleri önemli tavsiye ve geri bildirimler için Katja Hujo (UNRISD) ve Piergiuseppe Fortunato'nun (UNCTAD) yanı sıra ILO'dan Rishab Dhir, Dorothea Hoehtker, Christoph Ernst, Oliver Liang, Catherine Saget ve Dorothea Schmidt-Klau'ya teşekkür eder. Değerli yorum ve önerileri için ILO Genel Direktörü Özel Danışmanı James Howard'a da minnettarız.

Ayrıca, düzenlenen karma toplantılar ve çalıştaylardaki tartışmalar sırasındaki katkılarından dolayı akademiden, araştırma enstitülerinden ve diğer Birleşmiş Milletler kuruluşlarından çok sayıda uzmana teşekkür ederiz: Iain Begg (Londra Ekonomi Okulu), Sarah Cook (Nottingham Üniversitesi, Ningbo Çin), Giovanni Dosi (Scuola Superiore Sant'Anna, Pisa), Clovis Freire Junior (UNCTAD), Jayati Ghosh (Massachusetts Amherst Üniversitesi, ABD), Kamala Sankaran (Delhi Üniversitesi, Hindistan), Dorothea Kleine (Sheffield Üniversitesi, Birleşik Krallık), Glenda Kruss (İnsan Bilimleri Araştırma Konseyi, Cape Town), Clapperton Chakanetsa Mavhunga (MIT, Cambridge, ABD), Ljubica Nedelkoska (Orta Avrupa Üniversitesi, Viyana), Frank Neffke (Karmaşıklık Bilim Merkezi, Viyana), Robert Skidelsky (Lordlar Kamarası, Birleşik Krallık), Smita Srinivas (Açık Üniversite, Birleşik Krallık), Il-Haam Petersen (İnsan Bilimleri Araştırma Konseyi, Cape Town), Padmashree Gehl Sampath (Harvard Üniversitesi, Cambridge, ABD) ve Richard Alexander Roehrl (UNDESA) liderliğindeki SKA için BTY'ye ilişkin Birleşmiş Milletler Kurumlar Arası Görev Ekibinin Analitik Çalışma Akaşısı üyeleri.

ILO departmanları ile bölge ve ülke ofislerinden diğer birçok çalışma arkadaşı da yorum ve önerilerde bulunmuştur: Samuel Asfaha, Christina Behrendt, Janine Berg, Mario Berrios, Juan Chacaltana, Marva Corley-Coulibaly, Ekkehard Ernst, Sajid Ghani, Pawel Gmyrek, Nikita Grabher-Meyer, Tite Habiyakare, Grayson Koyi, Alessandro Ippolito Neira, Andrea Marinucci, Uma Rani, Nikolai Rogovsky, Camilla Roman, Niall O'Higgins, Caroline O'Reilly, Sabrina de Gobbi, Kirsten-Maria Schapira, Wolfgang Schiefer, Ken Chamuva Shawa, Martin Ostermeier, Ritash Sarna, Jürgen Schwettmann, Theodoor Sparreboom, Michael Watt ve Felix Weidenkaff.

Miguel Sanchez Martinez, Karolin Nübler, Laura Nübler, Michael Nübler ve Arno Ratzinger tarafından değerli araştırma desteği sağlanmıştır.

Rapor, Flanders Hükümeti tarafından finanse edilen, Güney Afrika'da yeni teknolojiler, inovasyon ve istihdam yaratmaya yönelik sosyal yeteneklerin değerlendirilmesi konulu bir ILO araştırma projesi ile desteklenmiştir.

Judy Rafferty'ye (ILO Araştırma Departmanı) ve ILO Yayın Hazırlama Birimindeki çalışma arkadaşlarımıza da idari ve hazırlama ilgili desteklerinden dolayı teşekkür ederiz.

1. Sürdürülebilir Kalkınma Amacı 8'e 2030 yılına kadar ulaşma beklentisi

SKA 8'de, uluslararası topluluğun, "sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, tam ve üretken istihdamı ve herkes için insana yakışır işleri desteklemesi" için telkinde bulunmaktadır. On hedefte, SKA 8'e doğru ilerleme kaydetmek için gereken başarılar belirlenmiştir. Bu hedeflerin her biri için, ilerlemeyi ölçmek üzere çeşitli sayılarda göstergeler tanımlanmıştır. ILO, SKA 8'in 16 göstergesinden 8'inin sorumluluğunu üstlenmektedir. Göstergelerin değerleri ve dolayısıyla SKA 8'e ilişkin ölçülen ilerleme açısından ülkeler arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır (ILO 2019). Bu bölümün ilk kısmında, 2019 raporunda sunulan SKA 8'in çeşitli hedef ve göstergelerindeki ilerlemenin ayrıntılı analizi esas alınarak COVID-19 krizinin etkisi de dahil olmak üzere en son trendler hakkında kısa bir güncelleme sunulmaktadır.

SKA 8, sürdürülebilir kalkınmanın sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarını birleştiren ve bir araya getiren tek SKA olması açısından 17 SKA arasında benzersizdir. SKA 8, sosyal kapsayıcılık ve insana yakışır işi, zenginlik ve refahın birikmesi için sürekli ekonomik büyümeyi ve ekonomik büyümenin çevresel bozulmadan ayrıştırılmasını gerektirir. Bu nedenle SKA 8, diğer birçok SKA ile bağlantılıdır; bu da SKA 8'e ulaşmanın diğer SKA'larda kaydedilen ilerlemeye bağlı olduğu anlamına gelir. SKA 8, ancak tüm SKA'lara eş zamanlı olarak ulaşılması durumunda gerçekleşecektir. Bu noktada Jeffrey Sachs, "bu üç kategorinin (veya bunların içindeki alt kategorilerin) herhangi birindeki başarının neredeyse kesinlikle üçünün de başarısına bağlı olacağını" belirtmektedir (Sachs 2012). Bu, söz konusu üç boyutta dengeli ilerleme örüntüleri gerektiren 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin çerçevesinde ortaya koyulmuştur (Hirai 2022).

Dolayısıyla ILO, SKA 8 için diğer ekonomik, sosyal ve çevresel SKA'lardan hedefleri ve göstergeleri içeren ve böylece üç boyutun her birinde ilerlemenin ve beklentilerin ölçülmesine olanak sağlayan entegre bir ölçüm aracı geliştirmiştir (ILO 2019). Bu bölümün ikinci kısmında bu çalışma temel alınarak SKA 8'in bu boyutlardaki hedeflerine ulaşma beklentisine ilişkin yeni bir analiz sunulmaktadır. Bu beklentiler, bu hedeflere olan mesafeye ve hedeflere doğru kaydedilen ilerlemenin hızına bağlıdır. Bu kısımda ayrıca farklı ülke gruplarında SKA 8'in üç boyutunda beklentilerin ve beklentilerdeki dengesizliklerin örüntüleri analiz edilmektedir. Ayrıca hedeflere doğru kaydedilen ilerlemenin hızı da sunulmaktadır. Bu bölümde, yalnızca SKA 8'in hedeflerine ulaşma beklentileri açısından değil, aynı zamanda SKA 8'in boyutları genelinde beklentilerdeki dengesizlikler açısından da ülke grupları arasındaki önemli farklılıklar ortaya koyulmaktadır.

SKA 8'e ulaşma konusunda küresel beklentiler pek olumlu değildir ve bu, COVID-19 salgını öncesinde de zaten şekillenmekte olan bir trend idi. Yoksul ülkeler, SKA 8'in hedeflerine ulaşmaktan neredeyse sürecin başlangıcındaki kadar uzakta bulunmaktadır. Ülkeler arasında SKA 8'e ulaşma konusunda eşit olmayan beklentiler ve üç boyuttaki dengesizlikler, sorunun önemli

bir parçasını oluşturmaktadır. Bu raporun 2. Bölümünde, özellikle toplumların bu değişimi mümkün kılma ve şekillendirme konusundaki “kolektif yetenekleri” incelenerek, SKA 8’de öngörülen dönüştürücü değişimin dinamikleri araştırılmaktadır.

1.1. SKA 8 hedeflerini temsil eden göstergelerdeki son trendler

Zorlu bir ortamda SKA 8’e doğru ilerleme yavaş seyrediyor. Ekonomi ve iş gücü piyasaları üzerindeki büyük etkisi ile COVID-19 salgını, ilerleme hızını büyük ölçüde düşürdü. Ayrıca, kriz öncesinde umut verici olan bazı trendleri sekteye uğratarak ve artan borç seviyeleri nedeniyle mali alanı daraltarak da olumsuz bir iz bıraktı. Yüksek enflasyon ve hayat pahalılığı krizi, belirsiz para politikası yolları, ticari gerilimler ve artan borç riskleri (hepsi de jeopolitik gerilimlerle daha da kötüleşiyor) zorlukları daha da artırdı. Küresel ekonominin bir durgunluktan kaçınacağı tahmin edilirken (IMF 2023), ekonomik büyüme SKA hedeflerinde öngörülen seviyelerden uzaktır.

Kararlaştırılan tüm göstergeleri kullanarak SKA 8’in tüm hedeflerine ilişkin ilerlemenin ölçümünü iyileştirmek için veri toplama çabalarının yoğunlaştırılması gerekmektedir. Bazı ana göstergeler için küresel zaman serisi tahminleri mevcut olsa da, diğer göstergeler için yalnızca sınırlı sayıda ülke genelinde mevcut en son verilerin anlık bir görüntüsü sunulabilir. Aşağıdaki genel bakışta, SKA 8 hedeflerinin göstergelerine ilişkin mevcut en son verilerin anlık görüntüsü sunulmaktadır.

- **Hedef 8.1. En az gelişmiş ülkelerde yılda en az yüzde 7 hedefiyle kişi başına düşen ekonomik büyümenin sürdürülmesi:** Küresel reel GSYİH, 2014-2019 döneminde ortalama yüzde 2’lik bir yıllık büyüme oranının ardından, 2020’de COVID-19 salgınının ortaya çıkmasıyla yüzde 4,1 oranında keskin bir düşüş gösterdi (IMF 2023). Büyümenin 2021’de kriz öncesi oranları aşmasıyla gerçekleşen toparlanmaya rağmen, öngörülen düşük büyüme, kriz öncesi trende göre yüzde 3 civarında bir farkın önümüzdeki yıllarda da devam edeceğine işaret etmektedir. En az gelişmiş ülkelerin reel GSYİH büyümesinin 2024 ve 2025’te yüzde 5’i aşması beklenmektedir; bu, 2014-2019 yıllarında ortalama olarak elde edilen yüzde 3,9’un çok üzerinde, ancak yine de yüzde 7’lik hedefin altındadır.
- **HEDEF 8.2. Çeşitlendirme, teknolojik iyileştirme ve yenilik yoluyla ve yüksek katma değerli ve emek yoğun sektörlerle odaklanarak verimliliğin artırılması:** Yüksek gelirli ülkelerde işçi başına üretim artışı onlarca yıldır düşerken, artık bu yavaşlamanın orta gelirli ülkelere de yayıldığına dair işaretler bulunmaktadır (ILO 2023b). Bu, verimlilik artışındaki yakınlaşmanın hızını azaltacaktır. İş gücü verimliliğinin yüksek gelirli ülkelere göre 18 kat daha düşük olduğu düşük gelirli ülkelerde durum özellikle vahimdir. Daha da kötüsü, son otuz yılda düşük ve yüksek gelirli ülkeler arasında iş gücü verimliliği artışında bir yakınlaşma olmadı (ILO 2023b). Düşük verimlilik artışı aynı zamanda yaygın ve sürekli reel gelir artışlarının kapsamını da sınırlamaktadır.
- **Hedef 8.3. İnsana yakışır istihdam yaratmayı, girişimciliği ve mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin kayıtlı ekonomiye geçişinin ve büyümesinin teşvik edilmesi:** Küresel ölçekte 10 işletmeden 8’i kayıt dışı ekonomide faaliyet göstermektedir ve 2022’de yaklaşık 2 milyar işçi kayıt dışı istihdam ediliyordu; bu, çalışanların yüzde 58,0’ına tekabül etmektedir. Kayıt dışılık, COVID-19 salgını öncesinde yavaş yavaş azalarak 2010’daki yüzde 60,2 seviyesinden 2019’da yüzde 57,8 seviyesine geriledi. 2021 yılında salgından toparlanma döneminde kayıt dışı istihdamdaki artış oranları kayıtlı istihdama göre daha güçlü olduğundan, kayıt dışı istihdam kriz öncesine göre bir miktar arttı. Kişi başına düşen

GSYİH'nin düşük olduğu ülkelerde kayıt dışılık oranları ortalama olarak daha yüksektir. Bu ülkelerdeki yavaş toparlanmanın temel olarak kayıt dışı işlerden kaynaklandığı göz önüne alındığında, birçok gelişmekte olan ekonomide iş gücü geliri salgın öncesi seviyenin altında kalmaktadır ve şu anda yükselen enflasyonun tehdidi altındadır.

- **HEDEF 8.4. Tüketim ve üretimde küresel kaynak verimliliğinin artırılması ve ekonomik büyümenin çevresel bozulmadan ayrıştırılmaya çalışılması:** Yerli malzeme tüketimi istikrarlı bir artış eğilimi göstermektedir. Ancak en son veriler 2019 yılına aittir. Kişi başına küresel yerli malzeme tüketimi 2019 yılında 12,3 ton olarak gerçekleşmiştir. Kişi başına tüketim 2013'ten bu yana oldukça istikrarlı olsa da artan nüfus, genel tüketimin de arttığı anlamına gelmektedir. İlgili göstergelerden biri benzer bir yöne işaret eden 9.4.1'dir: Birim GSYİH başına küresel CO₂ emisyonları, 2010'daki ABD doları başına 0,33 kg seviyesinden 2019'da 0,27 kg (satın alma gücü paritesine göre) seviyesine indi. Küresel GSYİH, GSYİH başına CO₂ yoğunluğundaki azalmadan daha hızlı büyüdüğünden, küresel CO₂ emisyonları 2010'dan bu yana artmaya devam etmektedir. Emisyon hedeflerine ulaşmak için çok daha yüksek bir düşüş oranı gerekmektedir.
- **HEDEF 8.5. Gençler ve engelliler de dahil olmak üzere tüm kadın ve erkekler için tam ve üretken istihdamın ve iyi bir işin sağlanması ve eşit değerdeki işler için eşit ücretin sağlanması:** Eşit değerdeki işlere eşit ücretin değerlendirilmesi için gerekli olan gösterge 8.5.1'e ilişkin en son trendler mevcut değildir. Bununla birlikte, 102 ülkede cinsiyetler arası ortalama saatlik ücret farkı, verilerin mevcut olduğu ilgili son yılda yaklaşık yüzde 14'tür. Ancak bu ücret farkı verisinde eğitim, meslek veya iş deneyimi gibi özelliklerdeki farklılıklar hesaba katılmamaktadır. Gösterge 8.5.2 ile ilgili küresel işsizlik oranının 2023 yılında yüzde 5,3'e düşeceği tahmin edilmektedir. Dünyada 2009'dan beri bir işsizlik trendi mevcuttur ve işsizlik 2020'de büyük oranda artarken, sonrasında kriz öncesi trend yeniden toparlanmıştır (ILO 2023a). Bölgesel düzeyde işsizlik oranları büyük farklılıklar göstermektedir. 2023 yılında, işsizlikten daha geniş kapsamlı bir terim olan ve iş isteyen tüm işçileri kapsayan küresel iş açığının 453 milyon kişiye (ya da yüzde 11,7) ulaşacağı (işsizlik seviyesinin iki katından fazla) öngörülmektedir (ILO 2023a).²
- **HEDEF 8.6. Çalışmayan, öğrenim görmeyen veya eğitim almayan gençlerin oranının 2020'ye kadar büyük ölçüde azaltılması:** 2022 yılında dünya genelinde neredeyse dört gençten biri (yüzde 23,5) öğretim, istihdam veya eğitimde değildi (NEET). Bu, 2020'den bu yana hafif bir düşüş olsa da, 2015'teki yüzde 22,2'lik referans durumun üzerindedir ve dolayısıyla onu "büyük ölçüde azaltma" hedefinden çok uzaktadır. Genç kadınların NEET olma olasılığı genç erkeklere göre iki kat daha fazladır. NEET oranları da bazı alt bölgelerde, özellikle Kuzey Afrika ve Güney Asya'da çok daha yüksektir (ILO 2023b). 15 ila 24 yaş arası gençler yetişkinlere göre çok daha yüksek işsizlik oranlarıyla karşı karşıyadır (ILO 2022).
- **HEDEF 8.7. Zorla çalıştırma, modern kölelik, insan kaçakçılığı ve her türlü çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması:** Son tahminler, 2020 yılı başında çocuk işçiliğindeki çocuk sayısının dünya genelinde 160 milyon olduğunu göstermektedir. Bu, tüm dünyada neredeyse her on çocuktan birine denk gelmektedir. Sahra Altı Afrika, dünyada çocuk işçiliğinin açık ara en yüksek olduğu bölgedir; neredeyse her dört çocuktan biri çocuk işçi olarak çalışmaktadır. Uzun vadeli küresel eğilim azalırken, çocuk işçiliğine karşı kaydedilen küresel ilerleme 2016'dan bu yana duraklamıştır. Son küresel tahminler, 2021 yılında 50 milyon insanın modern kölelik koşullarında yaşadığını göstermektedir. Bu insanlardan 28 milyonu zorla çalıştırılmakta, 22 milyonu ise zorla evlendirilmektedir. Ne yazık ki, modern kölelik rejimindeki insanların sayısı son beş yılda önemli ölçüde artmıştır. 2021 yılında, 2016 küresel tahminlerine (ILO 2022c) kıyasla 10 milyon daha fazla insan modern kölelik içindeydi.

² Küresel olarak, erkekler ve kadınlar arasındaki işsizlik oranlarında yalnızca küçük bir fark olsa da bölgesel ve ülkesel olarak önemli farklılıklar bulunmamaktadır. İş gücüne katılım oranlarındaki büyük cinsiyet farkı, kadınların iş gücü piyasasına erişiminin daha zor olduğu gerçeğini yansıtmaktadır.

- **HEDEF 8.8. Başta kadın göçmenler olmak üzere göçmen işçiler ve güvencesiz istihdamda olanlar dahil tüm işçiler için işçi haklarının korunması ve güvenli ve emniyetli çalışma ortamlarının teşvik edilmesi:** 2000 ile 2016 yılları arasında dünyada mesleki risk faktörlerine maruz kalmayla ilişkilendirilebilen toplam ölüm oranları, çalışma çağındaki 100.000 nüfus başına 39,9'dan 34,3'e düştü. Benzer şekilde, mesleki risk faktörlerine maruz kalmayla ilişkilendirilebilen toplam sakatlığa göre düzeltilmiş yaşam yıllarının küresel oranları, çalışma çağındaki 100.000 nüfus başına 1.878'den 1.636'ya düştü. Bu, 16 yıllık dönemde kişi başına düşen işe bağlı toplam hastalık yükünde önemli bir azalma olduğunu göstermektedir (WHO ve ILO 2021). Temel işçi haklarına (örgütlenme özgürlüğü ve toplu sözleşme hakkı) ulusal uyumla ilgili SKA göstergesi 8.8.2'nin küresel ortalaması 2021'de, 2020'deki 4,46 seviyesinden çok az değişiklik göstererek 4,48 olarak gerçekleşti. 2015'ten bu yana SKA göstergesi 8.8.2 kapsamında küresel anlamda ilerleme kaydedilse de, bazı ülkelerde ülke düzeyindeki puanlar kötüleşmenin devam ettiğini göstermektedir. 2020'den 2021'e kadar ülkelerin yüzde 18'inde örgütlenme özgürlüğü ve toplu sözleşme hakkının etkili bir şekilde tanınması ortalama 0,53 puan kötüleşirken, ülkelerin %10'unda bu hak ve özgürlüklerin tanınması ortalama 0,28 puan arttı (diğer ülkelerde değişiklik olmadı). 2015 ile 2021 arasındaki dönemde ülkelerin yüzde 43'ünde durum 0,55 puan kötüleşirken yüzde 35'inde 0,51 puan iyileşti. Uluslararası göçmen işçilerin sayısı sürekli artarak 2019'da 169 milyona ulaşırken, koruma sorunları en acil olarak ilgilenilmesi gereken politika zorlukları arasında olmayı sürdürüyor.
- **HEDEF 8.9. İstihdam yaratan sürdürülebilir turizmin teşvik edilmesi:** Turizmin küresel GSYİH içindeki payı, 2020'de yalnızca hafif bir iyileşme gösterdi ve 2021 yılında 2019'daki yüzde 4,2 seviyesinin çok altında, yüzde 2,5 olarak gerçekleşti. Ancak 2022 yılında turizmde büyük bir toparlanma görüldü ve kriz öncesi seviyelerle olan farkın önemli bir kısmı kapandı.³ Bu bakımdan, özellikle kadınlar ve gençler için ekonomik büyümenin, girişim gelişiminin ve istihdam yaratılmasının önemli bir itici gücü olan turizm sektörünün potansiyelinden yararlanılması önemlidir.
- **HEDEF 8.10. Herkesin finansal hizmetlere erişiminin artırılması:** 2021'de dünya genelindeki yetişkinlerin yüzde 76'sının bir bankada veya denetime tabi bir finans kuruluşunda hesabı vardı; bu oran 2014'te yüzde 62 seviyesindeydi. Ücretlerin banka hesaplarına ödenmesi finansal katılımın önemli bir etkenidir.

□ 1.2. Sürekli, sürdürülebilir ve kapsayıcı kalkınmayı gerçekleştirme beklentisi

SKA 8, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını birleştirmesi bakımından çok boyutlu bir SKA'dır. Bu boyutlar arasındaki karşılıklı bağımlılık, sürdürülebilir kalkınmanın ancak üç boyutun tamamında ilerleme sağlanarak mümkün olabileceği anlamına gelir (ILO 2019a). Dengesiz ilerleme, sonuçta ülkeleri yalnızca ihmal edilen boyutlarda değil, tüm boyutlarda geride bırakacaktır. Bu nedenle ILO, SKA 8'in bu üç boyutundaki hedeflere dengeli veya dengesiz bir şekilde ulaşma beklentisini değerlendirmek için bir ölçüm aracı geliştirmiştir (ILO 2019a). Söz konusu araçta, SKA 8'deki göstergelerin yanı sıra katma değer sağlayan diğer SKA'ların göstergeleri de kullanılmaktadır (Kutu 1.1).⁴ Veri eksiklikleri gösterge seçimini sınırlamaktadır ve SKA

³ Seyahat ve turizm sektörü 2022'de küresel GSYİH'ye yüzde 7,6 katkıda bulundu. Bu, COVID-19 salgını kaynaklı çöküşün ardından güçlü bir toparlanma olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte turizmin GSYİH'ye katkısı, 2019'da elde edilen yüzde 10,4'ün altında kalmıştır (WTTC 2023).

⁴ Yeni elde edilen veriler, cinsiyetler arası saatlik ücret farkının doğrudan kullanılmasının mümkün olduğu anlamına gelmektedir (gösterge 8.5.1).

hedeflerine ulaşma beklentisinin daha kesin bir ölçümü için veri toplama çalışmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

SKA 8'e ulaşma beklentisinin analizi, mevcut trendlerin devam etmesi durumunda ülkelerin 2030'da hedefler açısından hangi konumda olmalarının beklendiğini göstermektedir. Bu amaçla göstergeler, 2030 yılındaki tahmin edilen performanslarının SKA hedeflerinden uzaklığına göre 1'den 5'e kadar bir ölçekte değerlendirilmektedir. Performans tahmini, 2010-2022 dönemi boyunca bir göstergedeki ortalama yıllık değişimin belirlenmesine ve bu değişimin 2030'a yansıtılmasına dayanmaktadır. Bu göstergeleri 1'den 5'e kadar kategoriler halinde sınıflandırmaya yönelik sistem (1 en düşük ve 5 en yüksek beklenti derecesini ifade eder) büyük ölçüde bir önceki SKA 8 raporundan (ILO 2019a)⁵ alınmıştır, ancak isimlendirme de dahil olmak üzere bazı uyarlamalar yapılmıştır (ek A). Tüm göstergelerin ortak bir ölçekte belirlenmesi, göstergeler ve genel ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlar arasındaki beklentilerin doğrudan karşılaştırılmasına olanak tanır ve böylece SKA 8'in bu boyutları arasındaki dengesizlikleri ortaya çıkarır.

❑ Kutu 1.1. SKA 8'in boyutları ve başarıyı değerlendirmek için kullanılan ilgili SKA göstergeleri ve SKA dışı göstergeler

Ekonomik kalkınma

- ❑ Kişi başına GSYİH'nin dış değer tahminiyle yapılan gelir gruplaması (Dünya Bankası sınıflandırması), ek en yüksek kategori 35.000 ABD doları (2017 fiyatlarıyla (ABD doları), satın alma gücü paritesine göre düzeltilmiş) (gösterge 8.1.1)
- ❑ İş gücü verimliliği artışı (8.2.1)
- ❑ İşsizlik oranı (8.5.2)
- ❑ Bir finans kurumunda hesabı olan yetişkinlerin oranı (8.10.2)
- ❑ GSYİH içinde payı olarak araştırma ve geliştirme harcamaları (9.5.1)
- ❑ Elektriğe erişimi olan nüfusun oranı (7.1.1)
- ❑ Ekonomik karmaşıklık (SKA dışı gösterge)

Sosyal kapsayıcılık ve insana yakışır iş

- ❑ İş gücü gelir payı (10.4.1)
- ❑ Öğretimde, istihdamda veya eğitimde olmayan gençlerin oranı (8.6.1)
- ❑ Çalışan yoksulluk oranı (kişi başı günlük 1,90 ABD dolarından az gelirle geçinenler) (1.1.1)
- ❑ Sosyal koruma kapsamı (1.3.1)
- ❑ Toplam istihdamın payı olarak kayıt dışı istihdam (8.3.1)
- ❑ Kadın yöneticilerin tüm yöneticiler içindeki payı (5.5.2)
- ❑ Kadınların saatlik emek gelirinin erkeklerinkine oranı (8.5.1)
- ❑ Ortaöğretimin tamamlanma oranı (4.1.2)
- ❑ Çocuk işçiliğinde çalıştırılan 5 ila 14 yaş arası çocukların oranı (8.7.1)
- ❑ Ölümcül mesleki yaralanma oranı (8.8.1)

Çevre bütünlüğü

- ❑ Kişi başına yerli malzeme tüketimi (8.4.2)
- ❑ GSYİH birimi başına karbondioksit emisyonları (9.4.1)
- ❑ Toplam arazi alanının payı olarak orman alanındaki yüzde puan değişimi (15.1.1 ile ilgili)

⁵ Söz konusu sistem, ilgili raporun ekinde ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.

- Korunan önemli karasal biyolojik çeşitlilik alanlarının oranı (15.1.2)
- Korunan önemli tatlı su biyolojik çeşitlilik alanlarının oranı (15.1.2)
- GSYİH'nin payı olarak doğal kaynak rantı (SKA dışı gösterge)

1.2.1. 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşmaya yönelik küresel beklentiler

SKA 8'e ulaşılmasına ilişkin küresel beklentiler, SKA 8 hedefleri arasında oldukça dengesizdir (Şekil 1.1). Genel olarak, çevresel ve sosyal boyutların, ekonomik boyuta kıyasla 2030 yılına kadar hedeflerden daha uzak olacağı tahmin edilmektedir. Her boyuttaki çeşitli göstergeler arasında da dengesizlikler mevcut olup, bazı alanlarda diğerlerine göre önemli ölçüde daha düşük beklentiler görülmektedir. 2010-2022 arasındaki trend esas alınarak, 23 göstergeden yalnızca 8'inde SKA 8'e ulaşma beklentisinin orta veya iyi düzeyde olduğu tahmin edilmektedir. Başka bir deyişle dünya, SKA 8'deki ilerleme göstergelerinin neredeyse üçte ikisinde hedeften oldukça uzaktadır.

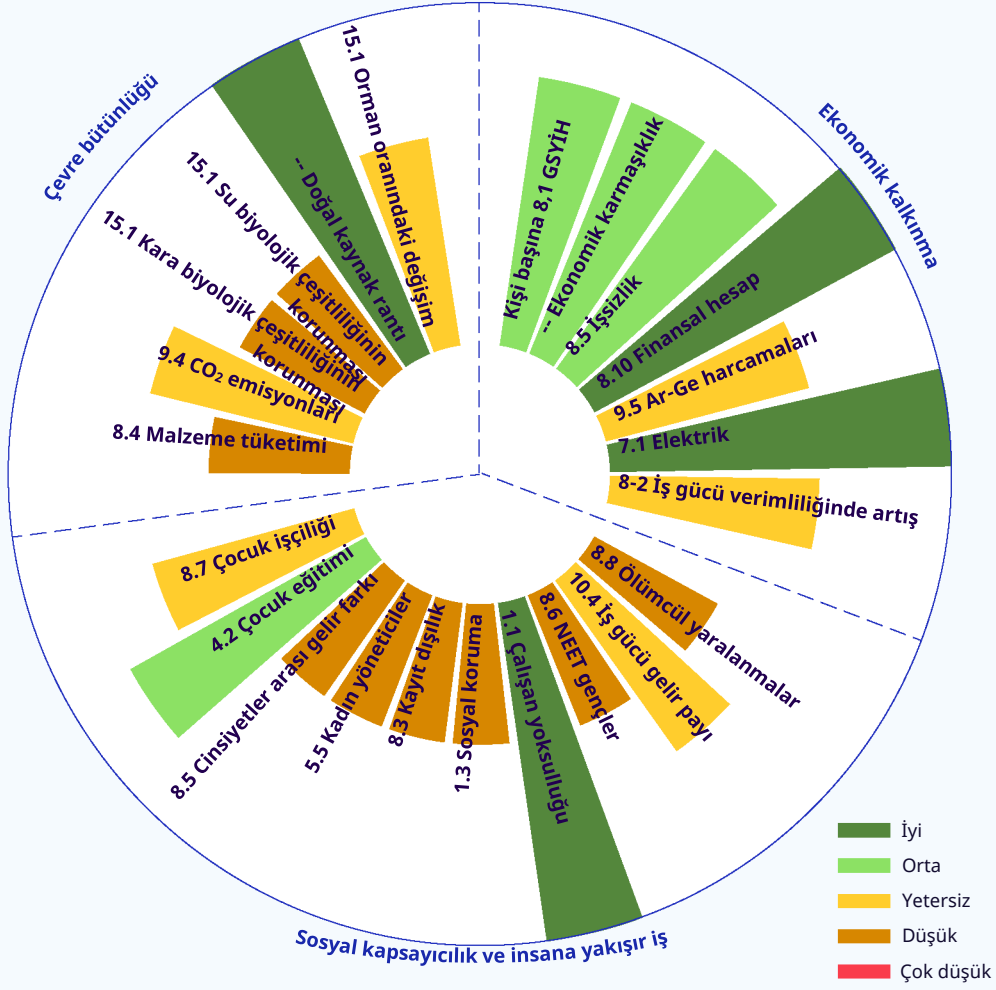
Son ilerleme hızlarının korunabileceği varsayılarak yalnızca dört göstergeye ilişkin beklentiler “iyi” olarak değerlendirilmektedir. Finansal hesaplara ve elektriğe erişimin sağlanması ve çalışan yoksulluğunun azaltılmasının hızı (eşik değer olarak 1,90 ABD doları tutarındaki mutlak uluslararası yoksulluk sınırını kullanılır) başarının işaretleri olarak değerlendirilebilir. Buradaki zorluk, son on yılın ilerleme hızını 2030'a kadar korumaktır; bu, çalışan yoksulluğu (ILO 2023b)⁶ ve elektriğe erişim alanlarında çok büyük bir görevdir.⁷ Dahası, aşırı yoksulluğun ortadan kaldırılması mutlak asgari hedeftir. İnsana yakışır işlerin artırılması her boyutta çok daha fazla ilerlemeyi gerektirir. Küresel nüfusun yalnızca küçük bir kısmı, doğal kaynak rantlarının GSYİH'nin önemli bir bölümünü oluşturduğu ülkelerde yaşamaktadır. Bu, küresel olarak bu göstergede de aynı derecede iyi puan alındığı anlamına gelmektedir.

“Düşük” olarak derecelendirilen dokuz göstergenin iyileştirilmesi, temel ekonomik ve sosyal dönüşümü gerektirir. Cinsiyetler arası farklar, toplumların norm ve değerlerine derinden yerleşmiştir (ILO 2017 ve 2019b). Gençler arasında NEET oranlarında da cinsiyetler arası büyük farklar görülmektedir (ILO 2022). Çevrenin korunmasının aktif olarak sürdürülmesi gerekmektedir ve ekonomik büyümeyi çevresel bozulmadan ayırtırmak için çok daha büyük ilerlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Evrensel sosyal korumanın sağlanması, kayıt dışı ekonomide olanlar da dahil olmak üzere şu ana kadar korunmayan kişilerin kapsamının genişletilmesini, kayıtlı ekonomiye geçişlerine katkıda bulunulmasını ve ayrıca daha fazla sürdürülebilir kamu finansmanını gerektirmektedir.

⁶ Düşük gelirli ülkelerde aşırı yoksulluk içinde (satın alma gücü paritesi açısından kişi başına 1,90 ABD dolarından az gelirle) yaşayan işçilerin sayısı artmakta (ILO 2023b), bu da çalışan yoksulluğunun ortadan kaldırılamayacağı anlamına gelmektedir. Küresel çalışan yoksulluğu oranlarındaki düşüş, çok düşük çalışan yoksulluğu oranlarına yaklaşan her orta gelirli ülkede yavaşlayacaktır.

⁷ Küresel ön tahminler, elektriğe erişimi olmayan insan sayısının 2019 ile 2021 arasında çok az değiştiğini, hatta Sahra Altı Afrika'da arttığını göstermektedir (IEA 2022).

Şekil 1.1. 23 göstergede 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşılmasına yönelik küresel beklentiler

Not: Şekilde, 1'den 5'e kadar ölçekler halinde yeniden düzenlenen 23 göstergenin küresel ağırlıklı ortalamaları gösterilmektedir. İşsizlik (iş gücü), NEET gençler (15 ila 24 yaş arası nüfus), iş gücü verimliliği, kayıt dışılık, çalışan yoksulluğu ve cinsiyetler arası gelir farkı (istihdam), çocuk işçiliği (0 ila 14 yaş arası nüfus) ve kadın yöneticiler (yöneticilerin toplam istihdamı) hariç olmak üzere çoğu göstergenin ortalaması nüfus ağırlıkları kullanılarak alınmıştır. Ortalamanın oluşturulmasında belirli bir göstergeye ilişkin verileri eksik olan ülkeler göz ardı edilir; bu, eksik verileri olan ülkeler için o göstergenin küresel ortalamasının varsayılmasına eş değerdir.

Kaynak: ILO hesaplamaları.

1.2.2. Ülke gelir grupları içinde ve genelinde SKA 8'e yönelik beklenti kalıpları

Ülke grupları arasında, dengesizliklerin hem düzeyleri hem de örüntüleri bakımından, SKA 8'e ulaşılmasına ilişkin beklentilerde büyük farklılıklar bulunmaktadır. Analizi uygun ülke gruplarına kaydırarak, bu gruplara ilişkin beklentilerin düzeyi ve dengesizliğinin araştırılması mümkündür (tablo 1.1). Bölgesel toplamlar daha farklı bir tablo ortaya koysa da ülke

deneyimlerinin çeşitliliğini göstermekte yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, aynı ülke gelir grubuna ait, benzer gelir düzeyindeki ülkeler arasında da önemli farklılıklar bulunabilmekte ve bu farklılıkların analiz edilmesi, politikalar için de önemli sonuçlara varılmasını sağlayabilmektedir. Bu nedenle, her bir gelir gruplaması düzeyinde⁸ ülkeler, SKA 8'e ilişkin açıkça farklı düzey ve beklenti örüntülerine sahip farklı gruplar halinde kümelenebilmektedir. Bu kümeleme, gruplar arasındaki farklılığı ortalama üç boyutta (ek B) en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan istatistiksel bir yaklaşıma dayanmaktadır.⁹ Ülkeleri benzerliğe dayalı olarak kümeler halinde gruplandırarak, tüm göstergelerde beklentilerin hem düzeyleri hem de örüntüleri görülebilir. Ülke kümelerinin sayısının seçilmesi, gösterimin netliği ile ülkeler arasındaki heterojenliğin yeterince tanınması arasında dengenin sağlanmasıyla ilgili bir meseledir.¹⁰ Düşük gelirli ülkeler için iki, diğer gelir gruplarının her biri için üç grup oluşturmak ilginç ama kısa ve öz bir anlatıma olanak sağlar (tablo 1.1). Tablo 1.1 ve şekil 1.2¹¹, ülke kümelene gruplarına göre ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflere ve bölgesel hakimiyete ulaşmaya ilişkin ortalama beklentilerin analizlerini içermektedir.

□ **Tablo 1.1. Kümeleneşmiş ülke gruplarına göre boyutlardaki ortalama beklenti kalıpları**

Ülke kümesi grubu	Ülke gelir grubu	Ekonomik kalkınma	Sosyal kapsayıcılık ve insana yakışır iş	Çevre bütünlüğü	Ülke sayısı	Baskın bölge
1	Düşük gelirli ülkeler	Çok düşük	Çok düşük	Düşük	9	Afrika (%67)
2	Düşük gelirli ülkeler	Düşük	Çok düşük	Orta	19	Afrika (%95)
3	Alt-orta gelirli ülkeler	Çok düşük	Düşük	Yetersiz	7	Afrika (%86)
4	Alt-orta gelirli ülkeler	Yetersiz	Düşük	Orta	14	Afrika (%64)
5	Alt-orta gelirli ülkeler	Orta	Yetersiz	Yetersiz	31	Asya ve Pasifik (%55)
6	Üst-orta gelirli ülkeler	Yetersiz	Yetersiz	Yetersiz	17	Amerika (%47)
7	Üst-orta gelirli ülkeler	Orta	Orta	Orta	14	Amerika (%50)
8	Üst-orta gelirli ülkeler	İyi	Orta	Düşük	17	Avrupa ve Orta Asya (%47)
9	Yüksek gelirli ülkeler	Orta	Yetersiz	Düşük	7	Arap Devletleri (%86)
10	Yüksek gelirli ülkeler	İyi	Orta	Düşük	18	Amerika (%44)
11	Yüksek gelirli ülkeler	İyi	İyi	Orta	31	Avrupa ve Orta Asya (%90)

Not: "Çok düşük" ile "iyi" arasındaki kriterler, ilgili ülke grubu için her boyutun ağırlıklandırılmamış ortalamalarına dayanmaktadır. "Çok düşük", ortalamasının 1,8'den düşük olduğunu; "düşük", ortalamasının 1,8 ile 2,6 arasında olduğunu; "yetersiz", ortalamasının 2,6 ile 3,3 arasında olduğunu; "orta", ortalamasının 3,3 ile 4,0 arasında olduğunu ve "iyi", ortalamasının 4,0 ve 4,0'ın üzerinde olduğunu ifade eder. Hakim bölge, tüm bölgeler arasında gruptaki ülkelerin çoğunluğunu oluşturan bölgedir. Küme gruplarını oluşturan ülkeler tablo B.1'de listelenmiştir.

Özetle, SKA 8'e ilişkin küresel ilerleme, bu daha ayrıştırılmış düzeyde değerlendirildiğinde bile hedeften sapmış durumdadır. Bu 11 ülke kümesinden 10'unun 23 hedefin büyük çoğunluğunu gerçekleştiremeyeceği öngörülmektedir. Hedeflerin çoğunda beklentilerin orta veya iyi

⁸ Raporda Dünya Bankası gelir gruplaması kullanılmaktadır: Düşük, alt-orta, üst-orta ve yüksek gelirli ülkeler.

⁹ Her boyut için 1-5 ölçeğindeki göstergelerin basit ortalaması hesaplanır. Dolayısıyla boyutun ortalamaları 1 ile 5 aralığında kesirli değerler alabilir. Ortalama hesaplanırken eksik göstergeler göz ardı edilir; bu, eksik olmayan göstergelerin ortalamasına eşit olduklarının varsayılmasına eş değerdir. İki ülke için çevresel boyutta herhangi bir gösterge mevcut değildir. Bu durumlarda, boyutun genel ortalamasının geçerli olduğu varsayılır.

¹⁰ Küresel bir toplam, çok net bir gösterim sağlar ancak ülkeler arasındaki tüm heterojenliği gözden geçirir. Öte yandan, her ülkeyi kendi grubu olarak sunmak, heterojenliği tam anlamıyla yansıtır ama bu durumda ayrıntılardan büyük resmi göremeyiz.

¹¹ Şekilde, Tablo 1.1'deki kategoriler halinde kodlanan ortalama puanlar görsel olarak sunulmaktadır.

düzeyde olduğu tahmin edilen tek küme olan 11. kümedeki ülkelerin dörtte birinden fazlasının yetersiz kalması muhtemeldir.¹²

Bazı ülke kümeleri tek bir bölgenin hakimiyetindeyken, diğerleri birden fazla bölgeden oluşmaktadır (tablo 1.1). Tamamında sosyal katılım ve insana yakışır iş açısından düşük ya da çok düşük beklentilerin söz konusu olduğu 1'den 4'e kadar olan kümelerde Afrika ülkeleri çoğunluktadır. Latin Amerika ülkelerinin çoğunlukta olduğu 6. küme orta gelir tuzağında olarak nitelendirilebilir. Yani, üst orta gelir statüsüne ulaşan bu ülkelerin geçmiş trendlerine bakıldığında, daha yüksek ekonomik kalkınmaya ilişkin ölçülen beklentiler iyi değildir.

Alt-orta gelirli ülkelerin yaklaşık üçte biri ve tüm düşük gelirli ülkeler, ekonomik boyuttaki hedeflere ulaşma beklentileri düşük veya çok düşük olan ülke küme gruplarında yer almaktadır (tablo 1.1). Bununla birlikte, kümelerde orta veya iyi düzeyde ortalama ekonomik kalkınma beklentisine sahip 62 yüksek gelirli olmayan ülke bulunmaktadır.¹³ Ekonomik boyutta daha düşük puan alan ülke küme grupları sosyal boyutta da daha düşük puan alma eğilimindeyken, çevresel boyutta böyle bir örüntü gözlemlenmemektedir.¹⁴

Ülke kümelenme gruplarının üçü hariç hepsinde sosyal boyut puanları ekonomik boyuttan daha düşüktür (Şekil 1.2). Ülkeler genelinde, sosyal kapsayıcılık ve insana yakışır iş boyutlarındaki ortalama puan, 29 ülke için 1,7 ile 4,2 arasında ve ekonomik kalkınma boyutunda ortalama puan 3,4 ile 3,6 arasında değişmektedir. Ana akım ekonomik teoremin sosyal bir boyutu yoktur ve sanayileşme ve kalkınma tarihi, ekonomik büyümenin kendisinin otomatik olarak sosyal ilerlemeye yol açmadığını göstermektedir. Sosyal ilerleme, sosyal hedefler için ekonomik ilerlemeden faydalanmaya yönelik siyasi irade ve kolektif eylemliliğin bir sonucudur. ILO, kurucuları 1919'da sosyal adaleti ILO'nun kapsamlı anayasal hedefi olarak tanımladığında bu iradeyi somutlaştırmıştır. O tarihten bu yana, ILO'nun işçilerin koşullarını iyileştirmeye ve insana yakışır işi teşvik etmeye yönelik araçları ve uluslararası çalışma standartları, ILO Anayasasının Giriş bölümünde belirtilen şu kanaate dayanmaktadır: “Çok sayıda insan için bu tür adaletsizlik, zorluk ve yoksunluklar içeren çalışma koşulları, dünyadaki barış ve uyumu tehlikeye atacak kadar büyük huzursuzluklar yaratabilir”.

¹² Beklentilerin gösterge ve kümeye göre ayrıntılı bir dökümü için Ek C'ye bakınız.

¹³ Yüksek gelirli ülkelerin tümü ekonomik boyutta orta veya iyi puan almıştır. Kişi başına düşen GSYİH, inşaat sektöründe iyi bir puana sahiptir ve bu ülkelere finansal hesaplara ve elektrığe erişim de genel olarak iyi bir puana sahiptir.

¹⁴ 11 ülke grubu genelinde ekonomik ve sosyal boyutlardaki ortalama puanlar arasındaki korelasyon 0,92'dir. Çevresel boyutun ortalama puanı ile korelasyon hem ekonomik hem de sosyal boyut için sıfıra yakındır.

Şekil 1.2. Ülke kümesi grubuna göre, üç boyutta SKA 8'e yönelik ortalama beklentilerdeki dengesizlikler

Notlar: Şekil, ülke kümelenme gruplarının her biri için 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşma beklentisinin her boyutundaki ortalama puanı göstermektedir. Temel göstergelere ilişkin puanlar, Tablo A.1'deki ölçeğin her göstergenin basit ortalamasına uygulanmasıyla elde edilir.

Ekonomik büyümenin çevresel bozulmadan yeterince ayrıştırılamaması, sonuçlara güçlü bir şekilde yansımaktadır. Ekonomik kalkınma açısından orta veya iyi bir puana sahip olan altı ülke kümesinden dördü, çevresel boyutta en iyi ihtimalle yetersiz bir puana sahiptir; bu da kalkınma yolundaki büyük dengesizlikleri göstermektedir. Ancak tüm ülke gelir gruplarının, orta düzeyde bir çevresel bütünlüğe ulaşmayı başaran bir ülke kümesine sahip olması, daha yüksek çevresel bütünlüğün mümkün olduğunu göstermektedir. Ancak çevresel boyuttaki orta düzeyli puanın nedenleri farklılık göstermektedir. Örneğin, düşük gelirli ülkelerde çevresel bozulmanın olmamasının nedeni, ayrıştırmaya yönelik bilinçli bir çabadan ziyade düşük ekonomik faaliyet düzeyi olabilir.

1. kümedeki düşük gelirli ülkeler, SKA 8'in tüm boyutlarında düşük beklentiler sergilemektedir.¹⁵ Asgari olarak "orta" puan alan tek gösterge kişi başına düşen malzeme tüketimidir. Ancak bu aynı zamanda ekonomik kalkınmaya ilişkin beklentilerin düşük olmasının da bir sonucudur. Doğal kaynak rantının düşük puanı ve kişi başına düşen GSYİH'nin düşük puanı, bu

¹⁵ Çeşitli ülke kümelenme gruplarına ilişkin göstergeleri içeren rakamlar Ek C'de sunulmaktadır.

ülke grubunun, bu tür faaliyetlerden elde edilen gelirleri tüm boyutlarda SKA 8'e ilişkin ilerlemeye dönüştürmede başarısız olan bazı nispeten kaynak zengini ülkeleri içerdiğine işaret eder. Ayrıca bazı ülkelerde silahlı çatışmalar yaşanmaktadır.

2. kümedeki düşük gelirli ülkeler, SKA 8 için oldukça dengesiz beklentiler sergilemektedir; çevresel bütünlük açısından orta düzeyde beklentiler varken, sosyal kapsayıcılık ve insana yakışır iş konusunda çok düşük beklentiler söz konusudur. Elektriğe erişim ve ekonomik karmaşıklık konusundaki çok düşük puanların yanı sıra sosyal göstergelerin çoğuna ilişkin çok düşük puanlar, devam eden ve SKA 8'e ilişkin beklentilerin iyileştirilmesi için ele alınması gereken yapısal eksiklikleri göstermektedir. İşsizlik büyük ölçüde orta düzeyde bir puan göstermektedir çünkü sosyal koruma sistemlerinin yokluğu insanları geçim sağlamak için başta tarım olmak üzere geçimlik faaliyetlere itmektedir.

Düşük-orta gelirli ülkeler, SKA 8'e ilişkin farklı beklentiler sergilemektedir. 3. kümedeki ülkeler verimli bir ekonomik ve sosyal dönüşüm döngüsünü sürdürememektedir ve 5. kümedeki ülkelere ekonominin lehine oldukça dengesiz beklentiler vardır. Düşük-orta gelirli ülkelere ilişkin üç ülke kümesinde de pek çok sosyal gösterge düşük ya da çok düşük düzeydedir. 3. kümedeki durum özellikle vahimdir. 4. ve 5. ülke kümeleri oldukça benzerdir; 4. küme, çevresel ve sosyal göstergeler açısından daha yüksek beklentiler gösterirken, ekonomik göstergeler açısından daha düşük beklentiler göstermektedir. Düşük-orta gelirli ülkeler ortalama olarak çevresel göstergeler açısından asgari olarak yetersiz beklentiler sergilemektedir. Özellikle doğal kaynak rantının GSYİH'ye katkısı çok düşük olduğundan çevrenin sömürülmesi de düşük düzeydedir.

Üst-orta gelirli ülkelere ilişkin 6. ülke kümesi, ekonomik ve sosyal göstergeler açısından önemli beklentilerden yoksundur. İş gücü verimliliği artışı çok düşük, ekonomik karmaşıklık ve araştırma ve geliştirme harcamaları düşük, işsizlik oranı yüksek ve gençlerde NEET oranları çok yüksektir. Bu ülke kümesinde çok sayıda petrol ihracatçısı bulunmaktadır.

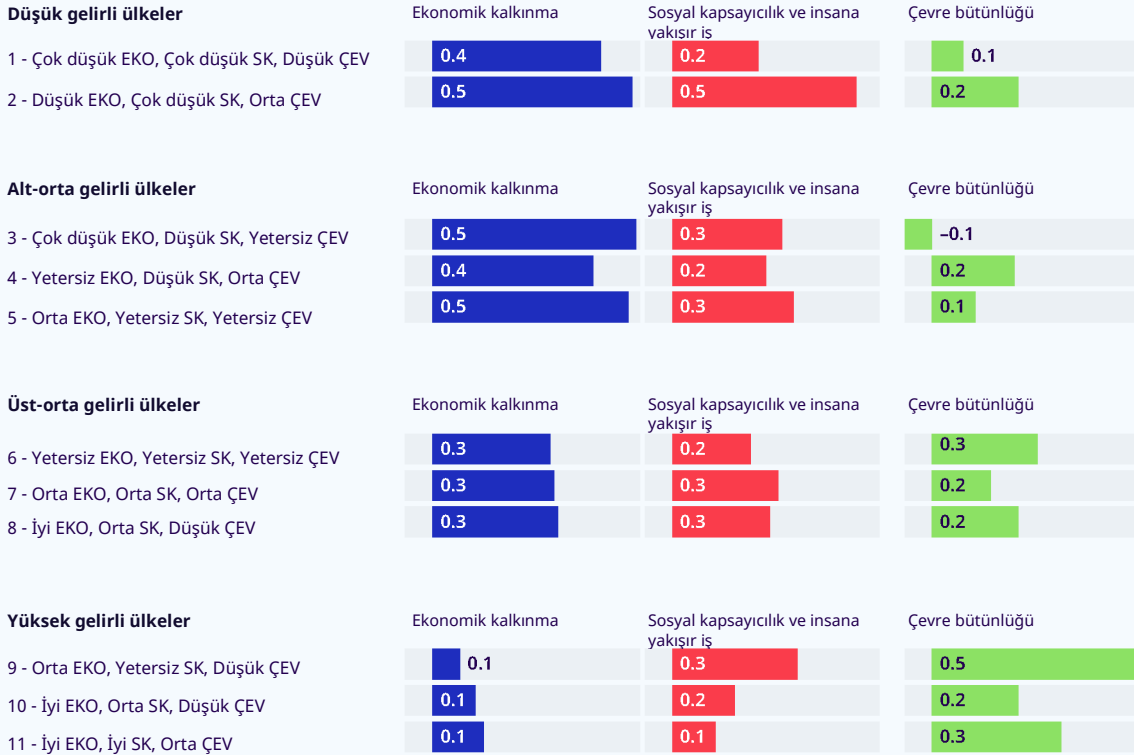
7. ve 8. ülke kümeleri sosyal göstergeler açısından benzer şekilde orta düzeyde beklentilere sahiptir ancak ekonomik ve çevresel beklentiler açısından farklılık göstermektedir. 7. ülke grubu üç boyutta dengeli bir ilerleme gösterirken, 8. ülke grubu orta düzeyde ekonomik beklentiler sergilemektedir ancak çevresel boyutta düşük puan almıştır.

Yüksek gelirli ülkeler sosyal ve çevresel boyutlar açısından farklı beklentiler sergilemekle birlikte ekonomik boyutta genellikle asgari olarak orta düzeyde puan almışlardır. Cinsiyet eşitliği tüm yüksek gelirli ülkelere bir eksiklik ve çoğunlukla Arap Devletleri Körfez İşbirliği Konseyindeki ülkelere ilişkin 9. kümenin sosyal koruma kapsamı, NEET, kayıt dışılık ve iş gücü geliri payı konularında ek eksiklikleri vardır. Malzeme tüketimi yüksek olmakla birlikte, 10. ve 11. kümelerdeki ülkeler GSYİH birimi başına CO₂ tüketimini azaltmaya başlamıştır. Daha da önemlisi, yüksek gelirli ülkelerdeki pek çok firma, CO₂ emisyonu hedeflerini yalnızca teknolojik inovasyon yoluyla değil, aynı zamanda bu tür hedefleri olmayan ülkelere kaynak kullanımı yoluyla karşılamaya çalışmaktadır (Dai, 2021). Ayrıca, Avrupalı olmayan pek çok yüksek gelirli ülkenin er aldığı 10. kümedeki ülkeler, 11. kümedeki çoğunlukla Avrupalı olan ülkelere kıyasla çevresel boyutta genel olarak önemli ölçüde daha kötü puanlara sahiptir. 9. küme ülkeleri, ekonomik hedeflere yönelik olarak güçlü bir dengesizliğe sahiptir ve aynı zamanda oldukça düşük ekonomik karmaşıklık ve çok düşük iş gücü verimliliği artışı gibi eksiklikler söz konusudur.

1.2.3. SKA 8'e ulaşma yolunda kaydedilen ilerleme

Her ne kadar düşük gelirli ülkeler ve birçok alt-orta gelirli ülke, küresel olarak en yüksek ilerleme hızlarının ekonomik ve sosyal boyutlarda olduğunu gösterse de, bu ilerlemeler, SKA 8'in hedeflerine ulaşma konusunda iyi beklentilere sahip olmak için hala yetersizdir (Şekil 1.3). İlerleme, ülkelerin SKA hedeflerine yaklaşmak için geçirdiği dönüşümün yönlendirdiği SKA 8 göstergelerinin değişim hızını ifade etmektedir. Bu raporda tanımlanan ölçeğe bakıldığında, ekonomik boyutta en küçük iyileşmeyi yüksek gelirli ülkelerin yaşaması beklenmektedir. Bunun nedeni kısmen, çeşitli göstergeler için halihazırda en yüksek beklenti seviyesinde olmaları ve dolayısıyla puanda daha fazla iyileşmenin mümkün olmamasıdır.¹⁶ İlerleme hızı daha yüksek olan ülkeler, aynı başlangıç düzeyinde olan ancak daha yavaş ilerleme kaydeden ülkelere göre hedeflere daha fazla yaklaşacaktır.

Şekil 1.3. 2022 ile 2030 yılları arasında ülke kümelerine göre SKA 8'in boyutlarında beklenen ortalama ilerleme

Not: Şekil 1.3, dış değer tahmininin mümkün olduğu göstergeler için, 2022'nin (veya mevcut en son) gösterge değerleri ile 2030'daki tahmin edilen değer arasında SKA 8'in boyutlarındaki ortalama puandaki zımni değişimi göstermektedir. Hariç tutulan göstergeler iş gücü verimliliği artışı, sosyal koruma kapsamı, cinsiyetler arası gelir farkı ve çocuk işçiliğidir. Bir puandaki kısmi bir değişiklik mutlaka bir göstergenin puanında bir değişiklik olduğu anlamına gelmez, ancak temel göstergenin bir eşiğe yakın olması durumunda bu değişiklik olabilir. Yuvarlama nedeniyle farklı uzunluklardaki çubuklar aynı değerleri gösteriyor olabilir.

¹⁶ Örneğin, 2022'de kişi başına GSYİH'de halihazırda 35.000 ABD doları (satın alma gücü paritesi) eşiğinin üzerinde olan bir ülke, kişi başına pozitif büyümeye sahip olmasına rağmen göstergenin puanında sıfır iyileşme gösterecektir. Bu, söz konusu ülkelerin daha fazla ilerleme kaydetmediği anlamına gelmez. SKA'lar tarafından belirlenen hedeflerin ötesinde ilerlemeye sahiptirler.

Küresel olarak, ekonomik boyuttaki ilerleme, sosyal kapsayıcılık ve insana yakışır iş boyutundaki ilerlemeyle, ancak çevresel bütünlük boyutundaki gerilemeyle ilişkilidir. Ancak ekonomik ve sosyal boyutlar arasındaki ilişki yalnızca düşük ve orta gelirli ülkeler için anlamlı olma eğilimindeyken, yüksek gelirli ülkeler için anlamlı değildir (Şekil 1.4). Ayrıca ekonomik ve sosyal boyutlar arasındaki ilişkinin tahmin edilen katsayısı oldukça küçüktür (0,3 civarında). Bu, SKA 8'e yönelik ilerlemenin her üç boyutta da aktif olarak sürdürülmesi gerektiği ve tek bir boyuta odaklanmanın muhtemelen yalnızca o boyutta önemli ilerlemelere yol açacağı anlamına gelmektedir.

Şekil 1.4. Sosyal ve çevresel boyutlardaki ilerlemenin ekonomik boyut, dünya ve ülke gelir grupları ile ilişkisi

Not: Açık renkli çubuklar, katsayının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını gösterir. Şekil, ekonomik boyutta SKA 8'e yönelik ortalama ilerleme ile sosyal veya çevresel boyut arasındaki ilişkinin tahmini katsayısını göstermektedir. Katsayılar en küçük kareler yöntemi ve tüm ülke verileri kullanılarak elde edilmiştir. Pozitif tahmini kesim noktaları (gösterilmemiştir), ekonomik kalkınma arttıkça çevresel bütünlüğün de artabileceği, ancak ekonomik ilerleme ne kadar yüksek olursa artışın da o kadar küçük olacağı anlamına gelir.

1.2.4. COVID-19 krizinin 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşma beklentisi üzerindeki etkisi

COVID-19 salgını ve o zamandan bu yana meydana gelen diğer çevresel, ekonomik ve jeopolitik krizler, çoğu göstergede SKA 8'in hedeflerine ulaşma beklentisini zayıflattı. Ancak, çoğu göstergeye ilişkin beklentilerdeki büyük farklara kıyasla bu gerileme küçüktür; bu da krizlerin, mevcut ilerleme hızıyla SKA 8'e ulaşamaması açısından belirleyici olmadığı anlamına gelmektedir.¹⁷ Çalışan yoksulluğu en çok etkilenen göstergedir ve bu kriz, yıllardır azalan bir trende son vermiştir (Şekil 1.5). İş gücü verimliliği artışı da büyük ölçüde etkilenmiştir. Göstergelerin çoğu açısından, COVID-19 krizinin etkisi, krizden önce de var olan SKA 8'in hedeflerine ulaşma beklentilerindeki büyük farklarla karşılaştırıldığında sınırlı düzeyde kalmıştır. Bu kriz, sosyal korumanın önemini ortaya çıkarmış ve birçok ülke, sosyal koruma önlemlerini genişleterek yanıt vermiştir (ILO 2021b).¹⁸

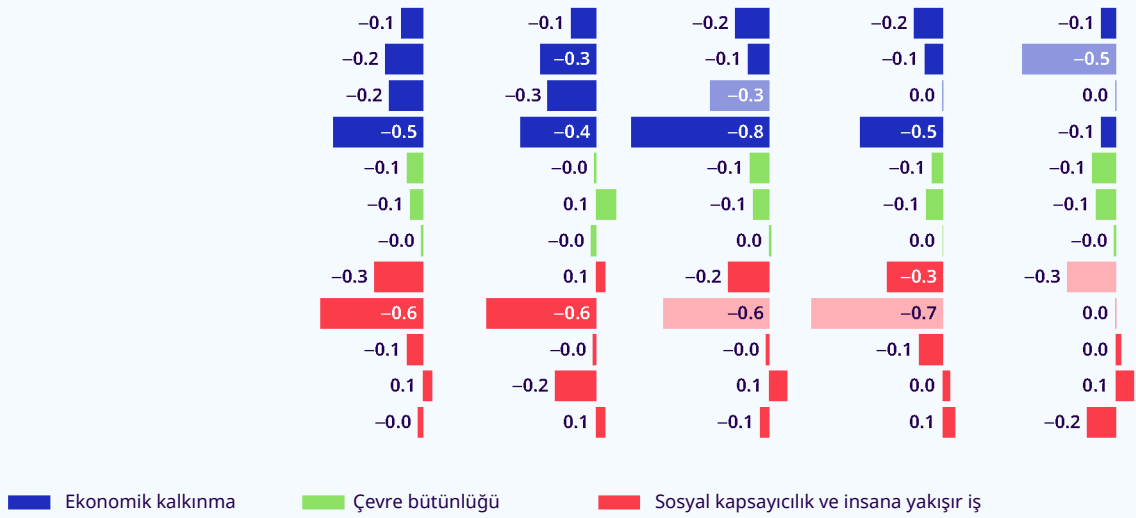
Ancak bu önlemlerin çoğu geçiciydi. 2030 yılına kadar anlamlı ilerleme kaydedilebilmesi için SKA 8'e

¹⁷ Analizde, 2019 öncesi trendler 2022 yılına kadar olan trendlerle karşılaştırılmaktadır. Krizlerin etkisi ayrı ayrı belirlenemez.

¹⁸ Mevcut verilerin eksikliği, COVID-19 salgınının etkisinin Şekil 1.2'de gösterilmediği anlamına gelmektedir.

ilişkin sosyal koruma sistemlerinin ve diğer politika önlemlerinin güçlendirilmesi için hızlandırılmış ve sürekli çabalara ve yerel kaynakların harekete geçirilmesine ihtiyaç vardır.

Şekil 1.5. COVID-19 krizinin SKA 8'e ulaşma beklentileri ve dünya ve ülke gelir grupları üzerindeki etkisi

Not: Şekil 1.5, 2018 ile karşılaştırıldığında 2022'deki ilerlemeyi değerlendirirken SKA 8 göstergelerinin beklenti puanlarındaki zımni oransal değişimi göstermektedir. 2010-2022 dönemindeki ilerleme hızı 2010-2018 dönemine göre daha düşük olduğunda negatif bir puan elde edilir; bu, göstergenin 2030'daki tahmin edilen değerinin, SKA 8 (ILO 2019a) ile ilgili önceki raporda analiz edilen son yıl olan 2018'de tahmin edilen değere kıyasla hedeften daha uzakta olduğu anlamına gelir. Örneğin, NEET gençler için hedefe olan fark yüzde 1,3 puan artmaktadır; bu, 2 (yüzde 25) ve 3 (yüzde 20) puanları arasındaki 5 yüzdelerlik puan aralığının yüzde 27'sine (0,3'e yuvarlanmıştır) karşılık gelmektedir. Oransal puandaki bir değişiklik, mutlaka puanda bir değişiklik olduğu anlamına gelmez çünkü zımni tahmin edilen değer, beklentiler için aynı puana karşılık gelebilir. Yalnızca yeterli miktarda zaman serisi verisi bulunan göstergeler gösterilmektedir. Yüksek gelirli ülkeler olan hedef 8.5'e ilişkin olarak gösterildiği gibi şeffaf olmayan dolgu, göstergenin daha sonraki bir tarihte de olsa 2030 yılına kadar SKA hedefine ulaşılacak şekilde tahmin edildiği anlamına gelir.

Düşük gelirli ülkeler, SKA 8'e ulaşma beklentisi açısından, COVID-19 krizine en az direnç gösteren ülkeler olmuştur. Bu ülke gelir grubu, beklentilerin zaten düşük olduğu alanlarda geri kalmış durumdadır. Çalışan yoksulluğundaki düşüş eğilimi düşük ve orta gelirli ülkelerde benzer şekilde yavaşlamış olsa da, orta gelirli ülkelerde ilerleme hızı muhtemelen 2030 yılına kadar çalışan yoksulluğu hedefine ulaşmaya yetecek kadar yüksektir, ancak düşük gelirli ülkelerde durum böyle değildir. İş gücü verimliliği artışındaki yavaşlama aynı zamanda düşük gelirli ülkeleri de özellikle güçlü bir şekilde etkilemektedir çünkü bu ülke gelir grubu için, yüksek gelirli ülkelere göre büyük verimlilik farkları söz konusudur ve bu ülkeler geçtiğimiz on yıllarda kayda değer bir yakınsama elde edememiştir (ILO 2023b).

2. SKA 8'e ilişkin ilerleme için dönüştürücü değişimi şekillendiren kolektif yetenekler

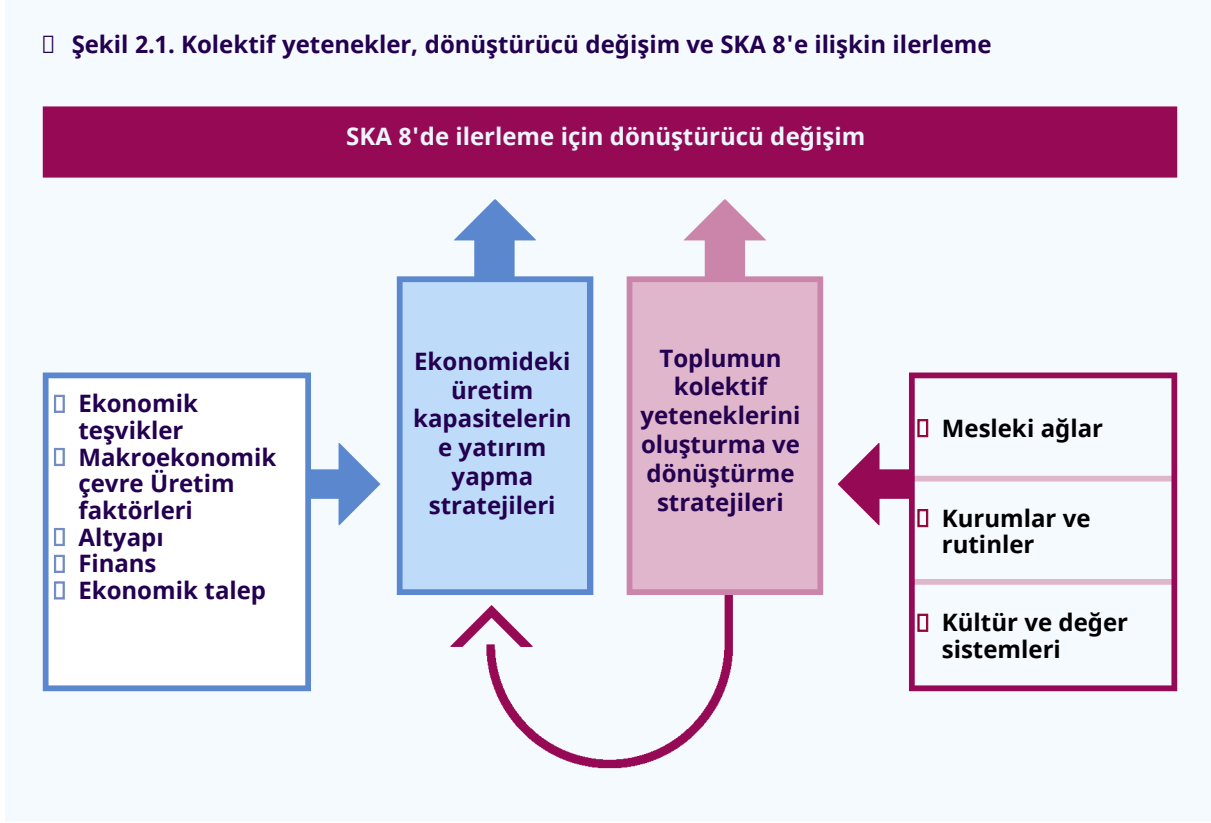
2030 Gündemi, SKA'larda hızlı ilerleme sağlamak için dönüştürücü değişim ihtiyacını kabul etmektedir. Dönüştürücü değişim, kademeli iyileştirmelerin veya değişikliklerin ötesine geçen derin bir değişimi ifade eder. Bu, halihazırda yapılan bir şeyin biraz daha fazlasını veya daha azını değil, bazı şeyleri farklı şekilde yapmak anlamına gelir. Bireysel, örgütsel, toplumsal ve küresel düzeyde yapılarda, davranışlarda ve paradigmalarda kalıcı ve önemli değişiklikleri içerir. SKA 8'e ulaşması için, özellikle en az gelişmiş ülkelerde ve aynı zamanda orta gelirli ve gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik büyüme için dönüştürücü değişiklikleri mümkün kılan ve yönlendiren güçlerin harekete geçirilmesi gerekir. Bu, gelir seviyelerini yükseltmek, insana yakışır işler yaratmak ve tüm vatandaşların refahını artırmak için gereklidir.

Dönüştürücü süreçlerle açıkça ilgilenen kalkınma ekonomistleri, bu tür süreçlerin karmaşıklığını ve dinamiklerini araştırmaktadır. Toplamların, ağlarının, kurumlarının, kültürlerinin, ideolojilerinin ve isteklerinin ekonomik dönüşümü şekillendirmedeki merkezi rolünün farkındadırlar (Acemoğlu ve Robinson 2014; Keun ve Pyka 2021; Mokyr 2002; 2016; Myrdal 1974; Schumpeter 2011; Veblen 1898). Ancak ana akım ekonomik büyüme teorileri bu toplumsal hususları büyük ölçüde göz ardı etmektedir. Bu rapor, SKA 8'in öngördüğü nitelikteki dönüştürücü değişimi ve entegre ilerlemeyi açıklarken ve desteklerken zorluklarla karşılaşmalarının nedeninin bu olduğunu, bunun da Birleşmiş Milletler ve diğerlerini yeni "GSYİH'nin Ötesi" kavramlarını ve ölçülerini keşfetmeye yönelttiğini ileri sürmektedir (Birleşmiş Milletler 2022).

Şekil 2.1 bu bağlamda gerekli olan düşünce değişimini göstermektedir. Ana akım büyüme teorilerinin üretim kapasitesine yatırım ve gelişmiş ekonomilerden gelişmekte olan ekonomilere teknoloji transferinin teşvik edilmesine yaptığı vurgunun, üretken işler, insana yakışır iş ve tam istihdam için sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeye yönelik kolektif yeteneklerin geliştirilmesi ve toplumsal öğrenmenin daha geniş kapsamlı olarak takdir edilmesiyle tamamlanması gerekmektedir. Bu tür bir düşünce tarzı, ILO'nun 2019'da uygulamaya koyduğu ve SKA 8'e doğru ilerlemeyi, bir toplumun ekonomik dönüşümünü şekillendiren yetenekleriyle birlikte döngüsel ve kümülatif bir ekonomik ve sosyal dönüşüm süreci olarak açıklayan dinamik çerçeve üzerine inşa edilmelidir.

Şeklin sol tarafı, dönüştürücü değişiklikleri, yatırım teşvikleri, finansmana erişim veya makroekonomik koşullar ve talep koşulları gibi ekonomik faktörlerin şekillendirdiği sürekli bir yatırım süreci olarak açıklamaktadır. Bu değişkenler inovasyonu, teknolojik değişimi, ekonomik büyümeyi ve gelişmekte olan ülkelerin yetişmesini açıklayan ana akım ekonomik modellerin odak noktasıdır. Şekil 2.1'in sağ tarafında, ekonomilerdeki dönüştürücü değişimi şekillendirmede toplumların rolü ve kolektif yetenekleri ele alınmaktadır. Ekonomiler toplumlarla bütünleşiktir ve bu nedenle toplumsal koşullar ve toplumun yetenekleri, ekonomide gerçekleştirilebilecek değişimin niteliğinin belirlenmesinde önemli bir rol oynar.

□ Şekil 2.1. Kolektif yetenekler, dönüştürücü değişim ve SKA 8'e ilişkin ilerleme

SKA 8'e yönelik ilerleme, temel olarak, her biri dönüştürücü değişimin sağlanmasında ve şekillendirilmesinde kilit rol oynayan farklı yetenek boyutları tarafından yönlendirilmektedir (bkz. Şekil 2.1). Bu yetenekler ekonomik kalkınma literatüründe farklı isimler altında ele alınmaktadır. Bunlar sosyal yetenekler, organizasyonel, dinamik, inovasyona ilişkin veya teknolojik yetenekler olarak adlandırılabilirler. Bir değişim sürecinde bu yeteneklerin oynadığı farklı rolleri yansıtmak için, yapısal boyuta odaklanırken üretken yetenekler, değişimin amaç boyutuna odaklanıldığında ise beşeri yetenekleri (Sen 1989) olarak adlandırılabilirler (Nübler 2014).¹⁹

Bu farklı kavramların ortak özelliği yeteneklerin kolektif olmasıdır. Kolektif yetenekler, sosyal grupların inovasyon yapmasını, yeni ürünler geliştirmesini ve yeni teknolojileri benimsemesini, hızlı ve etkili değişim süreçleri oluşturmalarını ve ortak yarara yönelik hedefler ve istekler üzerinde fikir birliği oluşturmalarını sağlar. Bu nedenle bir işletmenin ekibi, yerel bir topluluk, işçi veya işveren birlikleri, mesleki ağlar veya topluluklar gibi sosyal gruplar düzeyinde bulunurlar ve ilişkiler, ağlar, yapılar, fikir birliği, iş birliği veya etkileşimlerde mevcuttur. Kolektif yetenekler kavramı bu nedenle hem bireysel hem de toplu düzeylerde beceri kavramından temel olarak farklıdır ve bireysel yetenekler değil, yalnızca kolektif yetenekler ekonomileri dönüştürme potansiyeline sahiptir.

Şekil 2.1'de gösterildiği gibi özellikle üç farklı "taşıyıcı" ve yetenek türü arasında ayrım yapılabilir. Bunlar, toplumun mesleki ağları, kurum ve rutinleri ile kültürü ve değer sistemleridir. Bu yetenekler, yukarıda ele alınan dönüştürücü değişimin üç boyutundaki değişiklik seçeneklerini şekillendirir.

¹⁹ Nübler (2011 ve 2014), ekonomi, kurumlar, coğrafi bölge veya ekonominin belirli sektörleri düzeyindeki yetenekler arasında ayrım yapan yeteneklere ilişkin literatürün farklı kollarına genel bir bakış sunmaktadır. Andreoni, Chang ve Estevez (2021), A. Sen'in beşeri yetenek yaklaşımının kolektif ve üretken boyutlarını değerlendirmiştir. Gelişmekte olan bir ülke bağlamında dönüştürücü değişime yönelik yetenekleri ele alan son zamanlardaki dikkate değer çalışmalar arasında Güney Afrika'daki endüstriyel kalkınma üzerine Andreoni, Mondliwa ve Roberts'in çalışması (2022), UNCTAD Teknoloji ve Yenilik Raporu 2023 ve UNIDO Endüstriyel Kalkınma Raporu 2021 yer almaktadır.

Ana akım ekonomi toplumların yeteneklerini göz ardı ederken, büyüyen bir fikir birliğiyle şu kabul edilmektedir:

“...yetenekler açıkça önemlidir. Birisi toplum olarak değer verdiğimiz bir şeyi yapmıyorsa, bu istemediği için değil yapamadığı için olabilir. Ekonomideki bu zayıflığın, temelde üretken yeteneklerin toplumsal birikimiyle ilgili olan ekonomik büyüme ve kalkınma anlayışımız üzerinde geniş kapsamlı etkileri vardır” (Hausmann 2020).

Aşağıdaki bölümde, dönüştürücü değişimin farklı boyutları için seçenekler yaratan yeteneklerin niteliği ele alınmaktadır. Bu bölümün ikinci kısmında, toplumsal bir öğrenme süreci olarak kolektif yeteneklerin gelişimini açıklamaya yönelik epistemik bir yaklaşım sunulmaktadır.

2.1. Dönüştürücü değişimin boyutları ve kolektif yetenekler

Dönüştürücü değişim üç farklı boyutla tanımlanır: Yapısal değişim, zaman içindeki süreç ve değişimin amacı. Bu boyutlar, SKA 8'de ilerleme sağlanması açısından eşit derecede önemlidir. Toplumlar, değişimin bu üç farklı boyutunu mümkün kılmak ve şekillendirmek için farklı türde dinamik yeteneklere ihtiyaç duyar. Bu bölümde değişimin bu üç boyutu ve ilgili dinamik yetenekler ayrı ayrı ele alınsa da, bunların SKA 8'deki ilerlemeyi hızlandırmada tamamlayıcı nitelikte oldukları akılda tutulmalıdır.

2.1.1. Verimlilik, istihdam ve kalkınma için yapısal dönüşüm

Yapısal değişim, üretkenlik artışının, istihdam yaratılmasının ve ekonomik kalkınmanın temel itici gücü olarak geniş çapta tartışılmaktadır. Bir yapı, bir sistemdeki birbiriyle ilişkili unsurların düzenlenmesi ve organize edilmesi olarak tanımlanabilir.

SKA 8 için yapısal değişimin önemi

Bir ülkenin ne ürettiği önemlidir ve bazı üretim yapıları üretkenlik, ücretler, istihdam, insana yakışır iş ve öğrenme fırsatları konularındaki gelişmelere diğerlerinden daha fazla katkıda bulunur. Bu nedenle yapısal değişiklikler, SKA 8 hedeflerini desteklemeye yönelik stratejilerin önemli unsurları olarak değerlendirilmektedir. Ampirik çalışmalarda ekonomik yapılardaki üç farklı değişiklik örüntüsü tespit edilmektedir: Sektörel dönüşüm, yeni veya daha kaliteli ürünlere yönelik çeşitlendirme ve karmaşıklıkta değişiklikler. İlk olarak, Sanayi Devriminin ardından çoğu Avrupa ülkesi, GSYİH ve toplam istihdamda imalat ve sanayi sektörünün payının arttığı, tarımın payının ise azaldığı bir sektörel dönüşüm sürecine girmiştir. İmalat, üretken dönüşüm sürecinde “öncü sektör” olarak belirlenmiştir. İmalat sektörünün özellikleri arasında ölçek ekonomileri, ileri ve geri yönlü güçlü bağlantılar ve teknolojik ilerlemeye, bilginin yayılmasına ve doğrudan gelir kaynaklı ve dolaylı bağlantı etkileri yoluyla daha iyi işlerin yaratılmasına ilişkin yaygın fırsatlar yer alır (Lavopa ve Szirmai 2014). Sanayileşmiş ülkelerde bilgi ekonomisinin yükselişiyle birlikte hizmet sektörünün toplam istihdam ve üretim içindeki payı da artmıştır. Geriden gelen Asya ülkeleri de bu örüntüyü izlemiştir.

Düşük gelirli ülkeler için ekonomistler karma kanıtlar sunmaktadır. Bazıları imalatı verimlilik ve istihdam artışı açısından en yüksek potansiyele sahip sektör olarak tanımlarken, diğerleri imalat sektöründe ekonomik kalkınma için “öncü sektör” olarak gelişmiş hizmetler için yüksek bir potansiyel bulmaktadır. Ancak, pek çok düşük gelirli ülkeden elde edilen ampirik kanıtlar, işçilerin kayıt dışı ekonomide düşük vasıflı tarım işlerinden düşük vasıflı hizmet sektörü işlerine kaydığını, modern kayıtlı sanayi sektörünün de Lewis (1954) tarafından tahmin edildiği gibi işçileri geleneksel sektörden çekmede başarısız olduğunu göstermektedir.

İkincisi, daha kaliteli veya yeni ürünlere yönelik çeşitlendirme, orta gelirli ülkelerde üretken dönüşümün en dikkate değer örüntüsü olarak tanımlanmaktadır ve bu da ülkelerin üst orta gelir sıralarına geçmesine olanak tanımaktadır. Benzer kaynak gruplarının kullanıldığı ve dolayısıyla kolayca birleştirilerek yeni bir ürün haline getirilebilen benzer ürünler geliştirildiğinde çeşitlendirme artabilir. Bu nedenle çeşitlendirme yola bağlı olabilir ve ürün kümeleri oluşturabilir. Bu aynı zamanda daha geniş bir ekonomik dönüşümün katalizörü olarak belirli sektörlere yapılan sıçramalarla da kendini gösterebilir. Çeşitlendirme, daha çeşitli iş ve istihdam örüntülerine, ihracat yapılarına ve mali yapılara yol açar. Aynı zamanda şoklara karşı daha fazla dayanıklılığın sağlanmasına da katkıda bulunur (Usman ve Landry 2021).

Üçüncüsü, üretim ve ihracat yapılarının artan karmaşıklığı, işletmelerin sürekli olarak daha yüksek üretkenlik ve rekabet gücü arayışının bir sonucudur. Üretim sürecinin otomasyonu ve kısımlara ayrılması verimliliği artırır ve işleri yok ederken, yüksek talep esnekliğine sahip daha karmaşık faaliyetlere doğru yapılan çeşitlendirme ise hem verimliliği artırır hem de yeni işler yaratır (Astorga, Cimoli ve Porcile 2014). Yeni teknolojilerin mevcut faaliyetlerdeki işleri yok ettiği durumlarda, her zaman yeni ve daha karmaşık mesleki profillere sahip yeni işler ortaya çıkar. Örneğin bilgi ve teknoloji üreten ve ilgili hizmet sektörlerinde karmaşık, çoğunlukla karma meslekler oluşturan yeni işler yaratılmaktadır. Otomasyon, mobil robotlar, akıllı makineler ve yapay zeka aracılığıyla özellikle makine-insan arayüzünde iş karmaşıklığını artırır. Aynı zamanda platform ekonomisindeki yeni işler önemli ölçüde daha az beceri gerektirmektedir (ILO 2021a ve 2018).

Üretken işler ve tam istihdam, SKA 8'in temel hedefleridir. Bu hedeflere ulaşmak için yapısal değişim örüntüleri oluşturmak tüm ülkelerde büyük zorluklar teşkil eder.

Yapısal dönüşümü şekillendirecek kolektif yetenekler: Mesleki ağlar

Toplumların, işletmelerin yeni ekonomik faaliyetler ve teknolojiler geliştirmesine ve ekonominin, SKA 8 hedeflerine ulaşmak için üretim ve ihracat yapılarını dönüştürmesine olanak tanıyan kolektif yetenekler oluşturması gerekir. SKA 8'e doğru ilerleme kaydetmek için yapısal değişim örüntülerini şekillendirmeye yönelik kolektif yetenekler, bir ülkede mevcut olan farklı meslek gruplarını ve bu meslekler arasındaki ilişkileri ifade eden iş gücünün mesleki ağında şekillenir. Dolayısıyla mesleklerin ilgili karışımı, çeşitliliği, yoğunluğu, karmaşıklığı ve ilişkililiği, yapısal değişim için yeteneklerin taşıyıcılarıdır.

İşletmeler, farklı tamamlayıcı nitelikte görevlerin yerine getirilmesini gerektiren ürünler üretir ve bu görevlerin her biri bir dizi beceri gerektirir. Ürünlerin ve işlerin tek bir kişinin üstesinden gelemeyeceği kadar karmaşık olması nedeniyle meslekler ortaya çıkar. Sonuç olarak, işçiler, meslek dediğimiz belirli beceriler üzerinde uzmanlaşırlar ve daha sonra işletmeler, bir mal veya hizmet üretmek için farklı beceri kümelerini veya mesleklerini birleştirmek üzere ekipler oluşturur. Kutu 2.1'de meslekler, görevler ve işlerle ilgili tanımlar ve kavramlar verilmektedir. İşletmeler, mesleki ağ içindeki mevcut becerilerin yeni olası kombinasyonlarını belirleyerek, diğer ağlarla bağlantılar kurarak veya grup öğrenmesi ve iş birliğine dayalı öğrenme yoluyla bilgi tabanını zenginleştirerek yeni mal ve hizmetler geliştirir (Becker ve Murphy 1992).

□ Kutu 2.1. Meslekler, görevler ve işler

[Uluslararası Standart Meslek Sınıflandırmasında \(ISCO-08\)](#) iş, "serbest meslek de dahil olmak üzere, belirli bir işveren için bir kişi tarafından gerçekleştirilen veya gerçekleştirilmesi amaçlanan görevler ve sorumluluklar bütünü" olarak tanımlanmaktadır. Meslek, ana görevleri ve sorumlulukları yüksek derecede benzerlik gösteren işler bütünü olarak tanımlanır. Bu tanım, bir işin, işlerin karmaşıklığını belirleyen özellikler olarak sayılabilecek görevlerin kapsamı, niteliği ve çeşitliliğine göre tanımlanmasını sağlar. Tek haneli seviyede, ISCO-08'de dokuz mesleki kategori ve dört beceri seviyesi arasında ayırım yapılarak her kategori farklı beceri seviyeleriyle (BS) ilişkilendirilir. Beceri, belirli bir işin görev ve sorumluluklarını yerine getirme yeteneği olarak tanımlanır. ISCO-08 kapsamında, meslekleri gruplar halinde düzenlemek için becerinin iki boyutu kullanılır: Beceri düzeyi ve beceri uzmanlığı.

Bir toplumun kolektif yetenekleri, mesleki ağların farklılığı ölçüsünde ülkeler arasında önemli farklılıklar gösterir. Bunlar bireylerin belirli becerilerine göre veya iş gücü piyasasının ihtiyaçlarıyla eşleşip eşleşmediklerine göre değil, bir ülkedeki mesleki yapıya göre belirlenir.

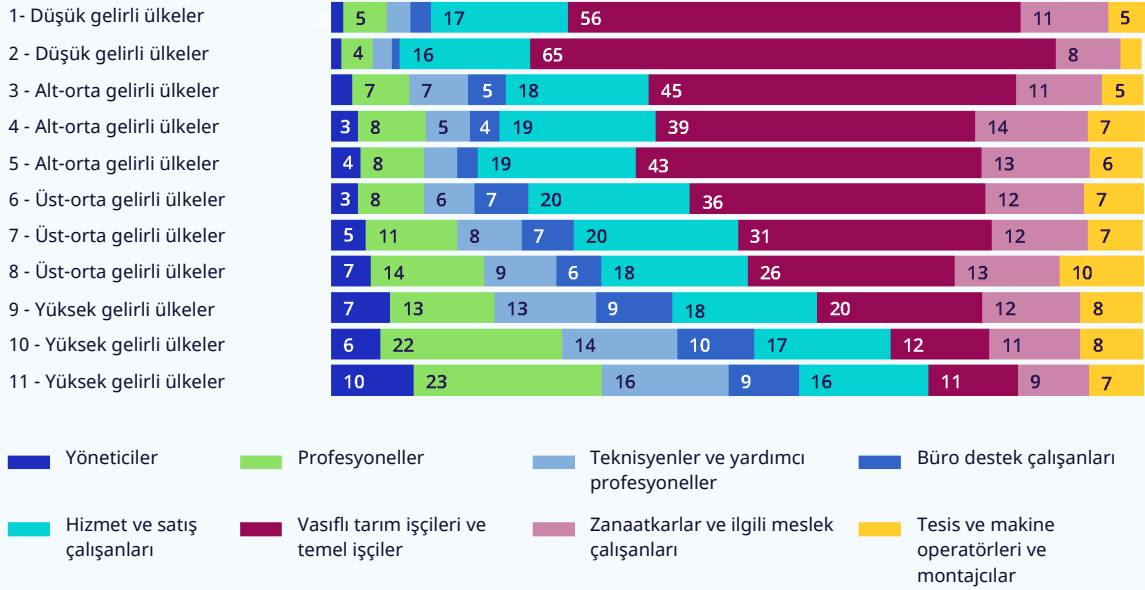
Şekil 2.2, bu raporun 1. bölümünde ele alınan 11 ülke kümesinin her birinin özel mesleki yapısını göstermektedir. Grafik, gelir düzeyleri arttıkça beceri yoğun meslek kategorilerinde (profesyoneller (BS4), teknisyenler ve yardımcı profesyoneller (BS3), büro destek çalışanları (BS2) ve yöneticiler (BS3 ve BS4)) istihdamın payının arttığı²⁰, temel (BS1) ve vasıflı tarım işçilerinin (BS2) payının azaldığı yönündeki genel gözlemi desteklemektedir. En önemlisi, bu rakam aynı zamanda dört ülke gelir grubu içindeki ülke kümelenme grupları arasındaki mesleki yapılarda da önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir. Örneğin, yüksek gelir grubu içinde, 9. ülke kümesinin mesleki örüntüsü, özellikle profesyonellerin, vasıflı tarım işçilerinin ve temel işçilerin payı bakımından, 10. ve 11. ülke kümelerinden önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Ekonomi geliştikçe toplumlar belirli mesleki yapılar ve ağlar geliştirir; bunlar da sektörel değişim, çeşitlilik ve ekonomik karmaşıklıkta değişim için gelecekteki seçenekleri belirler.

Mesleki yapılar, ekonomik yapılardaki değişim örüntüleri ve ekonomik, sosyal ve çevresel kazanımlardaki dengesizlik örüntüleri arasındaki ilişkiler, özellikle bu etkileşimlerin mesleki yapıların üç ve dört basamaklı düzeyleri gibi daha ayrıntılı düzeylerde araştırılmasıyla daha fazla analiz gerektirir. Mesleki yapılar çeşitlendirmeye yönelik dinamik yetenekler taşıdığından, bu analiz mesleki yapılarda yer alan çeşitlendirme seçeneklerine ilişkin anlayışımızı derinleştirecektir.

Yetenek perspektifinin üç anlamı vardır. Birincisi, meslek ağının ilgili tüm becerileri sağlamadığı ürünler üretilemez. Başka bir deyişle bu ürünler seçenek kümesinin bir parçası değildir. İkincisi, meslek veya beceri ağı yetenekler ve seçenekler sunsa bile, bunların inovasyona dönüştürülmesi yeterli olmayabilir. İnovasyon literatüründeki çeşitli çalışmalarda, girişimci Devletin rolü, maliyet yapıları, teşvikler ve yetenekleri inovasyona dönüştürmeye yönelik kurumlar ele alınmaktadır (Mazzucato ve Perez 2022, UNCTAD 2023, UNIDO 2021). Üçüncüsü, mesleki ağların yoğunluğu, çeşitliliği ve karmaşıklığı yeni ürün geliştirme yeteneklerini şekillendirirken, üretilen ürünlerin niteliği de çalışanların yerine getirdiği görevleri etkiler ve dolayısıyla mesleklerin niteliği ve mesleki ağın yanı sıra kolektif yetenekler dönüşüme uğrar. Bu, yola bağlı çeşitlendirme örüntüleri yaratır. Son olarak, çeşitlendirme yolları bölgeler arasında önemli ölçüde farklılık göstermektedir; bazı bölgeler komşu bölgelere göre çok daha yüksek dinamikler sergilemektedir. Bu süreçte tarih önemlidir çünkü farklı sektörlerdeki yerel iş gücünde belirli bölgesel mesleki ağların oluşturulması zaman alır (Neffke, Henning ve Boschma 2011).

²⁰ ISCO-08'de dört beceri seviyesi arasında ayırım yapılır ve ana meslek grupları bu beceri seviyeleriyle eşleştirilir.

Şekil 2.2. Ülke kümelerine göre mesleki yapılar

Not: Şekil, her bir ülke kümeden bir gruba içinde her meslekteki istihdam paylarının ağırlıklandırılmamış ortalamalarını göstermektedir. Meslekler, Uluslararası Standart Meslek Sınıflandırmasına (ISCO) göre tek haneli düzeyde sınıflandırılmıştır. Üç beceri seviyesi (BS) arasında ayrım yapılmaktadır: BS(1) temel meslekler; BS(2) büro destek çalışanları, vasıflı tarım işçileri, hizmet ve satış çalışanları, zanaat ve ilgili meslekler ile tesis ve makine operatörleri ve montajcılar; BS(3 ve 4) teknisyenleri ve yardımcı profesyoneller ile yöneticiler ve profesyoneller.

Kaynak: ILO tarafından modellendirilen tahminler, Kasım 2022.

Yapısal değişime yönelik yetenekleri değerlendirmek için çeşitli metodolojiler

Yapısal değişim ve çeşitlendirmeye yönelik yetenekler kavramı, özellikle sanayi politikalarına ilişkin yenilenen tartışmaların ve ağ analizi ve sunumuna yönelik yeni araçların geliştirilmesinin bir sonucu olarak, son on yılda araştırmacılar arasında önemli bir ilgi kazanmıştır. Yeteneklerin niteliğini ve yarattıkları seçenekleri daha iyi anlamak amacıyla çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlardan bazıları aşağıda tartışılmaktadır ancak bu yaklaşımları küçük değişikliklerle iyileştirmek için daha fazla ülke çalışmasına ihtiyaç olduğu unutulmamalıdır.

Eğitim durumu yapıları

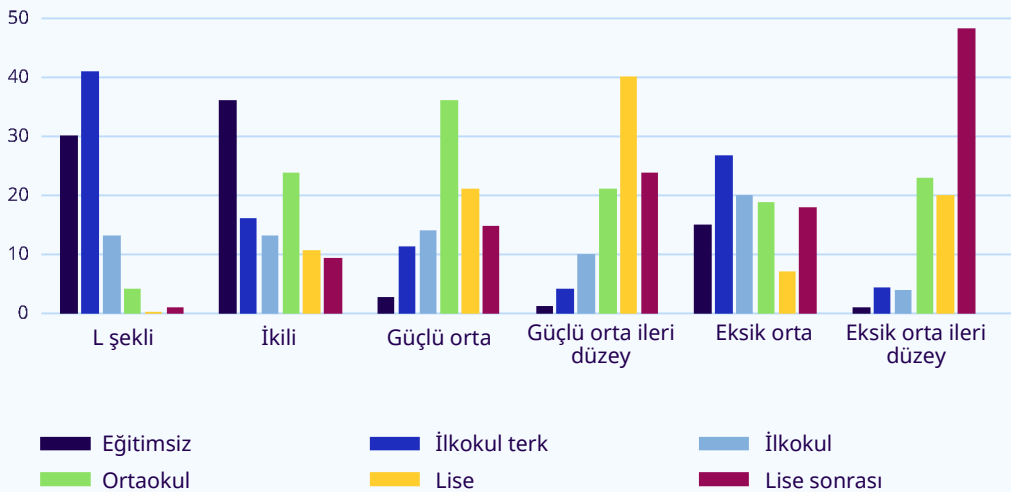
Eğitim durumu yapısı, bir ülkenin ekonomik yapıları dönüştürme yeteneklerini anlamak için uygulanır. İlginç bulgulardan biri, iş gücünde mevcut olan eğitim durumu yapılarının, birçok gelişmekte olan ve gelişmiş ülkenin verimliliği ve iyi işleri artırmak için teşvik etmeyi amaçladığı bir sektör olan imalatın kendi ekonomilerindeki payına yansıdığını göstermektedir (Nübler 2013 ve 2018). Geleneksel olarak, iş gücünün eğitim durumu ortalama eğitim süresiyle ölçülür. Ancak bu ölçü, iş gücünün edindiği bilgi ve becerilerin niteliğine ilişkin önemli bilgileri gizlemektedir.

UNESCO standartlarına göre, çoğu ülkedeki eğitim kategorileri şu şekilde sınıflandırılmaktadır: Okul yok, ilköğretim, ilköğretim, ortaokul, lise ve yüksek öğretim. Tek tek ülkelerden alınan veri setleri, bu farklı kategorilerin her birinden mezun olan iş gücünün payının hesaplanmasına olanak sağlar. Farklı

eğitim kategorilerini en düşükten en yüksek kategoriye doğru sıralayarak ve bunları ülkeler arasında karşılaştırarak çeşitli eğitim durumu yapıları ortaya koyulur. Şekil 2.3'te eğitim durumu yapılarının bir tipolojisi gösterilmektedir. L-biçimli ve ikili eğitim durumu yapıları yalnızca yoksul ülkelerde bulunurken, güçlü orta ve eksik orta formasyonlar büyük ölçüde orta gelirli ülkelerde ve güçlü orta ve eksik orta şekillerin gelişmiş versiyonları, gelişmiş ülkelerde hakimdir.

Bu farklı eğitim durumu yapıları, iş gücündeki karmaşıklık ve beceri karışımı ile mesleki yapı yerine kullanılabilir. Ortası güçlü bir eğitim durumu yapısı (çan şeklindeki eğri), iş gücünün büyük bir bölümünün ortaokul ve lise mezunu olduğunu ve ilkokul mezunu ve yüksek öğrenim mezunu olanların oranının düşük olduğunu gösterir. Böyle bir eğitimsel durumu yapısının, iş gücünde orta düzeyde vasıflı mesleklerin payının yüksek, ancak yüksek düzeyde vasıflı mesleklerin payının daha düşük olduğu bir mesleki yapıya yol açması beklenmektedir. Ortası güçlü bu eğitim durumu yapıları, özellikle ortası eksik eğitim durumu yapılarının olduğu ülkelerle karşılaştırıldığında, GSYİH'de imalat sektörünün daha büyük bir paya sahip olduğu ülkelerde görülmektedir. Ortası eksik eğitim durumu yapılarında, ortaokul mezunlarının payı nispeten yüksek, lise mezunlarının payı çok düşük, ancak lise sonrası öğretim ve üniversite mezunlarının payı çok daha yüksektir. Bu, zorunlu eğitimin ötesinde eğitime erişimin oldukça eşitsiz bir dağılımını yansıtıyor gibi görünmektedir. Ortası eksik bu eğitim durumu yapısı, daha küçük bir endüstriyel temel geliştirme fırsatları sunsa da, yapay zeka gibi öncü teknolojilerin yayılmasıyla ortaya çıkabilecek vasıflı hizmet sektöründeki faaliyetleri geliştirmek için daha geniş seçenekler sunabilir (Nübler 2018). Bu analizin aynı zamanda ilginç bir bölgesel bileşeni de vardır. Orta gelirli ülkeler için, ortası güçlü eğitim durumu yapılarını çoğunlukla Asya ülkelerinde, ortası eksik olan eğitim durumu yapılarını ise çoğunlukla Latin Amerika ülkelerinde görüyoruz. Yüksek gelirli ülkeler için, Almanca konuşulan ve İskandinavya ülkelerinde ortası güçlü eğitim durumu yapıları hakimken, İngilizce ve Romen dilleri konuşulan ülkelerde ortası eksik eğitim durumu yapıları hakimdir. Ancak bu bölgesel farklılıklar, benzer dilsel nüfus gruplarına ait kültürlerin ve değer sistemlerinin bir yansıması olabilir.

□ Şekil 2.3. Eğitim durumu yapılarının tipolojisi

Ürünlerin, işletmelerin ve endüstrilerin ilişkisi

Küresel pazarda ticareti yapılan tüm ürünlerin ağ sunumu olan ürün uzayı, iki ürünü birlikte ihraç eden ülke sayısına göre ürünlerin ilişkililiğini hesaplar (Hausmann ve Hidalgo 2011). Şekil 2.4'teki ilk

panel, ticareti yapılan tüm malların ürün uzayını göstermektedir. İlgili ürünler, ürün kümeleri halinde gruplandırılır. Bir ülke, kümelenmelerin yoğun olduğu ürün uzayının merkezine yakın bir yerde bulunan bir malı ürettiğinde, verilen teknolojilerle ilgili birçok başka ürün de üretilebilir. Ama bu durum çevrede farklıdır. Çevrede yer alan mallar göreceli olarak ilgisizdir, ürün kümelerinde az sayıda ürün vardır ve çoğu, sınırlı çeşitlendirme fırsatlarına sahip tarım ürünleri ve madencilik endüstrileri gibi sınırlı karmaşıklık gösterir (Hidalgo ve diğ. 2007). Renkli noktalar, ortaya çıkan karşılaştırmalı üstünlüğü >1 olan ihracat ürünlerini göstermektedir.²¹ Balonun büyüklüğü bu ürünün dünya ihracat pazarlarındaki payını göstermektedir.

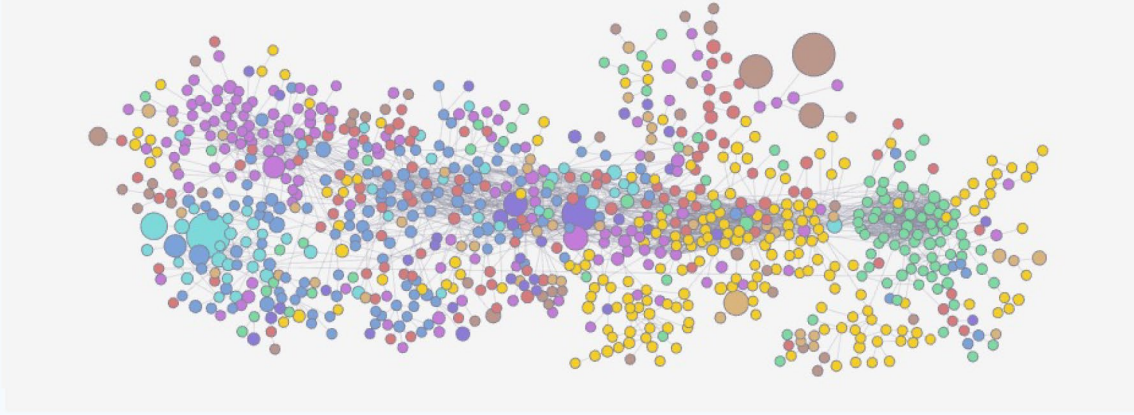
Şekil 2.4'teki Panel 2 ve Panel 3, Vietnam'ın 2000 ve 2020 yılları arasında ürün uzayında nasıl ilerlediğini göstermektedir. Brüt ihracat değeri 2000 yılındaki 16,9 milyar ABD doları seviyesinden 2020'de 331 milyar ABD dolarına yükselen Vietnam'da tekstil ve makine kümesindeki büyümeye ek olarak elektronik sektörü de katlanarak büyüme gösterdi. İki ihracat sepeti karşılaştırıldığında, Vietnam 2000 yılında birkaç sanayi ürün kümesine giriyordu ve ana ihraç ürünleri maden ve tarım ürünleriydi. Sadece 20 yıl sonra ülke, tekstil kümesindeki ürünlerin çoğunu ihraç eder hale gelmiş ve ihracat sepetini, dünya ticaretindeki payı hızla artan ve ihracat patlamasına katkıda bulunan elektronik kümesindeki ürünleri kapsayacak şekilde genişletmiştir. Kümenin merkezinde makine ürünleri gelişmiş olup, bu ürünler elektronik sektöründeki ürünlerle yakından ilişkilidir.

Bu gezinme örüntüsü belirli yeteneklerin gelişimini gösterir ve iş gücündeki mesleki yapılarındaki değişimi analiz ederek ülkede de üretilebilecek uygun ürünleri belirlemek mümkündür. Tekstil gibi yoğun ürün kümeleri içinde çeşitlendirme yapmak oldukça kolayken, elektronik kümesine atlamak ciddi çaba gerektirir. Vietnam'ın, işletmelerin tüm bu ürünlerde çeşitlendirme yapmasını sağlayan kritik mesleklerden bazılarını geliştirmeyi başardığı açıktır ve bu yetenekler, ülkenin değer zincirlerine entegre olmasını ve çok uluslu işletmeleri çekmesini sağlamıştır (ILO 2023). Yakın zamanda yapılan bir ILO çalışması (2022b), Vietnam'daki elektronik endüstrisindeki hızlı iş yaratımını göstermektedir; bu oran, 2010'da tüm imalat işlerinin yüzde 2,8'i seviyesinden 2021'de yüzde 7,3'ü seviyesine çıkmıştır (ILO 2022b). Bir bütün olarak imalat sektörüyle ve ülke geneliyle karşılaştırıldığında, Vietnam'da elektronik endüstrisindeki işçilerin ortalama geliri daha yüksektir ve ulusal sosyal koruma programına katılım oranı yüzdesi daha yüksektir.

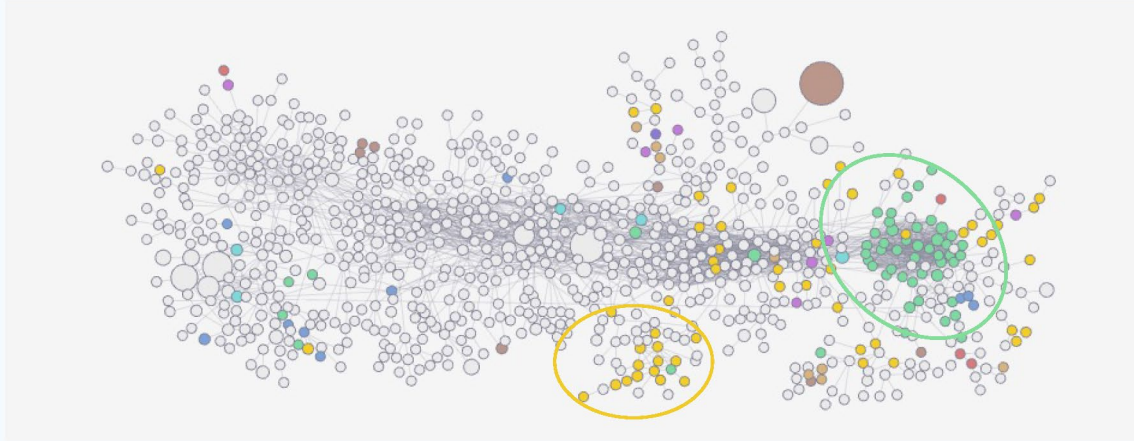
²¹ Bir ürünün ülkenin ihracat sepetindeki payı, o ürünün küresel ihracat sepetindeki payından büyükse, ortaya çıkan karşılaştırmalı üstünlük >1'dir.

Şekil 2.4. Vietnam'da ürün kümelerinin ve çeşitlendirme yollarının gelişimi

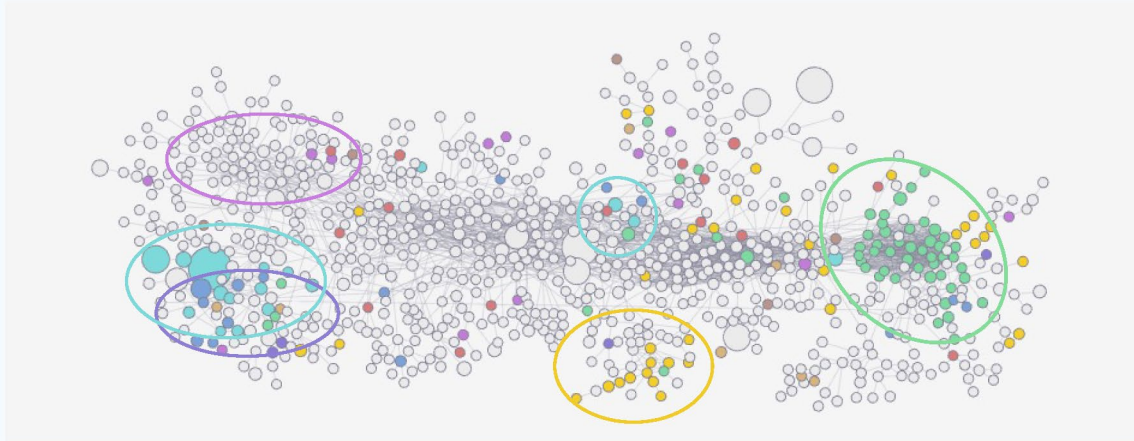
Dünyanın ürün uzayı haritası

2000

2020

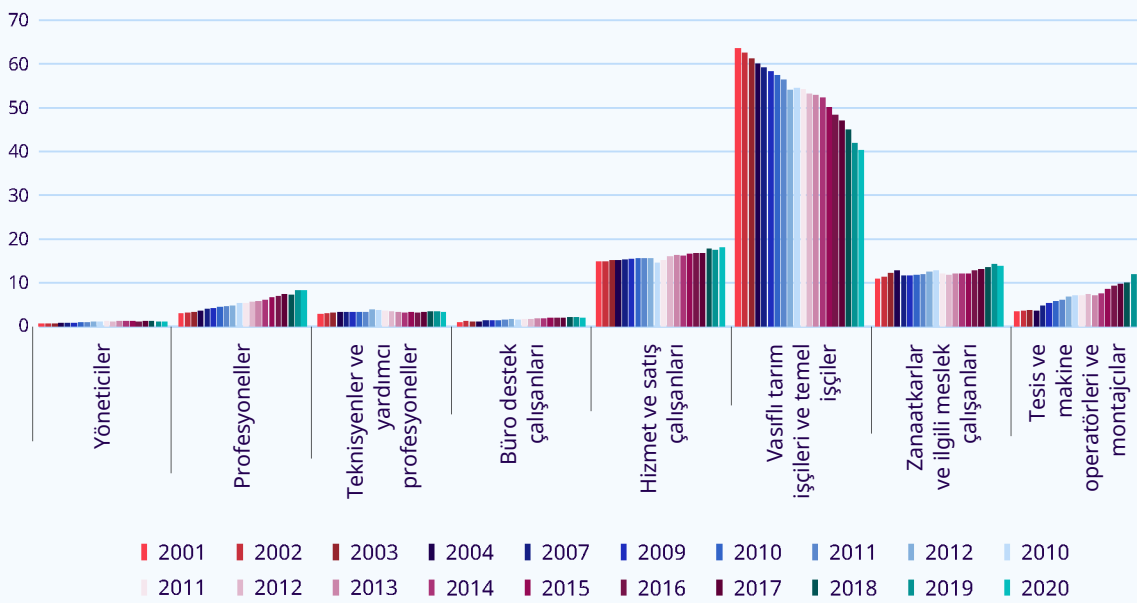

■ Tekstil	■ Tarım	■ Taş	■ Mineraller	■ Metaller
■ Kimyasallar	■ Araçlar	■ Makineler	■ Elektronik	■ Diğer

Kaynak: Harvard Üniversitesi Büyüme Laboratuvarı, 2019, "Uluslararası Ticaret Verileri (HS, 92)", <http://doi.org/10.7910/DVN/T4CHWJ>, Harvard Dataverse, <https://atlas.cid.harvard.edu/explore/network?country=239&queryLevel=konum&yil=/>.

Vietnam'da mesleki yapıdaki önemli bir değişiklik, hızlı ve sürekli dönüştürücü değişimi mümkün kılmaktadır. Vietnam yeni endüstriler yarattıkça, bunları çeşitlendirdikçe ve geliştirdikçe, yenilik yapmayı ve dönüşüm sağlamayı öğrenmiş ve yüksek ve orta vasıflı mesleklere²² doğru çeşitlendirme sağlamış, bu da yetenekleri ve çeşitlendirme için seçenekleri artırmıştır. Şekil 2.5, Vietnam'da tek haneli seviyelerde son yirmi yılda mesleki kategorilerin paylarındaki değişiklikleri göstermektedir. Profesyonellerin (yüksek vasıflı olarak sınıflandırılan) payı neredeyse üç katına çıkmış ve tesis ve makine operatörleri ile montajcıların (orta vasıflı olarak sınıflandırılan) payı yüzde 3'ten yüzde 13'ün üzerine yükselmiş, düşük vasıflı mesleklerin istihdamdaki payı ise yüzde 64'ten yüzde 40'a düşmüştür.

Şekil 2.5. Mesleki dağılımın gelişimi, Vietnam, 2001–2020

Not: 2005-2008'e ait rakamlar mevcut değildir ve geri kalan yıllara ait veriler üzerinde basit bir zaman trendi kullanılarak tahmin yapılmıştır.

Kaynak: Tek haneli düzeyde ISCO-08 mesleklerinin payı (ILOSTAT).

Ekonomik karmaşıklık

Son olarak, Harvard Üniversitesi Ekonomik Karmaşıklık Gözlemevi, bir ülkenin üretim yapısının karmaşıklığını ölçmek için bir ölçü sağlamak üzere bir ekonomik karmaşıklık endeksi geliştirmiştir.²³ Gelecekteki büyüme ve kalkınma örüntülerinin oldukça iyi bir şekilde öngörülmesini sağlayan ekonomik karmaşıklık, çok çeşitli karmaşık (yüksek verimli) ürünleri üretme ve ihraç etme kapasitesinin yüksekliğini ifade eder. Güney Amerika ve Güney Doğu Asya ülkelerindeki ekonomik karmaşıklık endeksi değerlerinin gelişimine dair bir karşılaştırılma, bu bölgelerin ekonomilerini dönüştürmek için dinamik yeteneklerin geliştirilmesi açısından çok büyük sonuçlar doğuracak iki farklı strateji seçtiğini ortaya koymaktadır. Güney Amerika ülkelerindeki ekonomik karmaşıklık endeksi, 1990'lı yıllarda değişen makroekonomik koşullar ve küresel değer zincirlerine özel

²² ISCO-08 beceri sınıflandırmasına göre tek haneli düzeyde (ILOSTAT).

²³ [Ekonomik Karmaşıklık Gözlemevinin](#) İnternet sitesinde ekonomik karmaşıklık kavramı ve ekonomik karmaşıklık endeksinin metodolojisi ve formülü hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir.

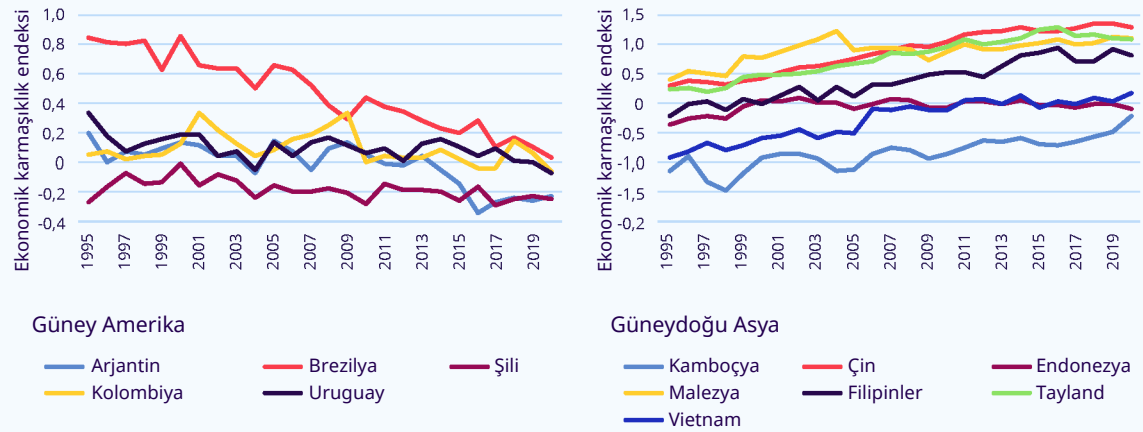
entegrasyon kalıpları nedeniyle imalat sanayisinden maden çıkarma sanayisine yapısal geçişle birlikte ortaya çıkan sanayisizleşme ve ihracatta temel mallara dönüşün bir sonucu olarak azalmıştır. Bu arada, özellikle küresel üretimin Çin'e doğru kayması nedeniyle doğal kaynaklara yönelik küresel talebin hızlı artışı, Latin Amerika'yı emtia tedarikçileri konumuna düşürmüştür. Latin Amerika'da üretimdeki düşüşle birlikte ilgili eğitim ve mesleki eğitim yapıları dağılmıştır. Veriler, örneğin yüksek öğrenime erişimde son derece eşitsiz fırsatlar olduğunu göstermektedir; bu durum özellikle kırsal kesimdeki ve yerli öğrenciler ile Afrika kökenli öğrenciler ve bu bölgelerdeki öğrenme fırsatları ve sonuçları üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır (UNESCO, UNICEF ve ECLAC 2022).

Buna karşılık Güney Doğu Asya ülkeleri, Çin'in artan ara ürün talebine yanıt olarak imalat ara ürünleriyle küresel değer zincirlerine entegre olmuştur. Güneydoğu Asya ülkelerindeki ortası güçlü eğitim durumu yapısı, bu tür faaliyetlere girme yeteneklerini sağlamış ve bu endüstrilerdeki iş gücü, beceri ağının ve dolayısıyla bölgenin yeteneklerinin zenginleşmesine katkıda bulunması beklenen yeni teknik beceriler edinmiştir.

Farklı yapısal değişim örüntülerinin bir sonucu olarak Güney Amerika ve Güney Doğu Asya'da gelişen yeteneklerin farklılığı, sıçrama için ortaya çıkan fırsatlardan yararlanmaya "hazır olma" durumlarına yansımaktadır. Fırsatlar, mevcut tekno-ekonomik paradigmadaki, piyasa talebindeki veya hükümet düzenlemeleri ve politikalarındaki değişikliklerden ortaya çıkabilir (Lee ve Malerba 2017). Doğru yeteneklere sahip ülkeler, yeni bir teknolojiye veya sektöre sıçramaya yönelik bu fırsatlardan yararlanabilir, ülkelerin birbirlerini yakalamasına ve ülkeler arasında teknoloji ve pazar liderliğinde değişimi mümkün kılabilir (Perez ve diğ. 1988).

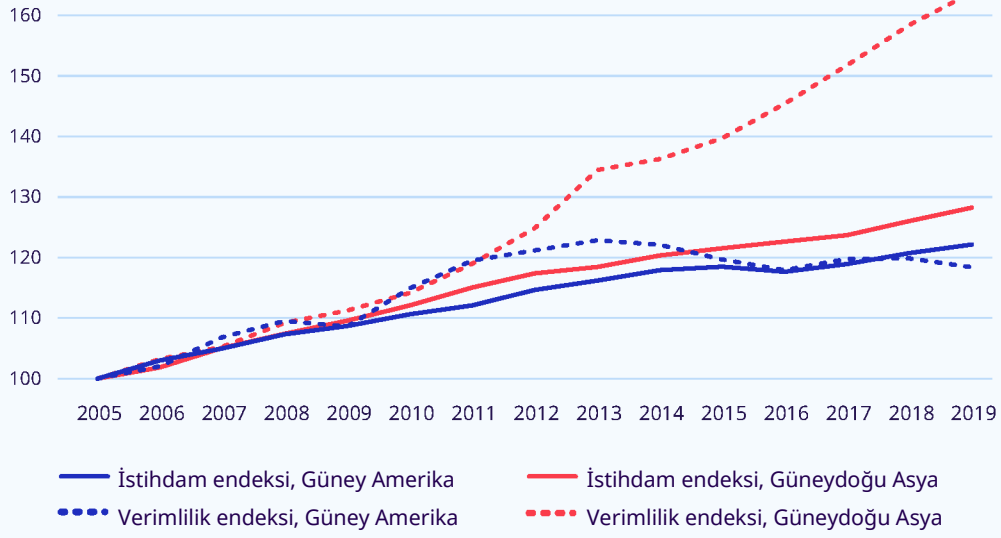
Elektronik ürünlere (akıllı telefonlar, bilgisayarlar ve robotlar) yönelik küresel talebin 1990'lı yıllardan bu yana hızla artması, orta gelirli ülkeler için fırsatlar doğurmaktadır. Ancak Güney Doğu Asya bu pazar payının büyük bir kısmını çekerken, Güney Amerika önemli bir elektronik endüstrisi geliştirememiştir. Bu, ilk olarak, yeteneklerin çeşitlendirme seçeneklerini şekillendirdiği ve buna karşılık yeni endüstrilerin beceri ağını ve yetenekleri geliştirmek için öğrenme fırsatları sağladığı, giderek daha karmaşık hale gelen döngüsel ve kümülatif bir süreci göstermektedir. İkincisi, her ne kadar bir toplumun dinamik yetenekleri yapısal dönüşüm seçeneklerini belirlese de, ülkelerin seçimleri vardır ve teşvik yapıları, değerler ve tercihler gibi faktörlerden etkilenirler. Üçüncüsü, yetenekler aynı zamanda ülkelerin krizler karşısında yıkılmadan hızlı bir şekilde toparlanmalarını sağlayacak dayanıklılığını da belirler. Örneğin Güneydoğu Asya ve Çin son şoklara karşı dayanıklılık göstermiştir.

Şekil 2.6. Güney Amerika ve Güney Doğu Asya'da ekonomik karmaşıklığın gelişimi

Bu farklı dönüştürücü değişim örüntüleri, bu iki bölgedeki verimlilik ve istihdam trendlerine de yansımaktadır. Şekil 2.7. verimlilik artışının (saat başına üretim cinsinden tanımlanır) Güney Doğu Asya'nın tamamında Güney Amerika ile karşılaştırıldığında oldukça yüksek olduğunu, istihdam artışının da Güney Doğu Asya'da biraz daha yüksek olduğunu göstermektedir. Güneydoğu Asya'nın Güney Amerika'ya kıyasla performansı, hem kapsamlı (daha fazla istihdam yoluyla) hem de yoğun (çalışılan saat başına daha yüksek üretim yoluyla) marjlar nedeniyle daha güçlüydü.²⁴

Şekil 2.7. Verimlilik ve istihdamdaki değişim, Güneydoğu Asya ve Güney Amerika, 2005–2019

Not: Veriler endeks rakamlarıyla (2005=100) ile sunulmuştur. Burada verimlilik, her bölgedeki saat başına üretim olarak tanımlanır ve saat başına ağırlıklı ortalama üretim olarak hesaplanır; ağırlıklar, her bölgenin ülkede yıllık toplam çalışılan saat içindeki payına göre verilir. Yıllık toplam istihdam, ülkelerdeki her bölgenin istihdamının basit toplamıdır.

Kaynak: ILOSTAT.

²⁴ Kısa bir bölgesel analiz de içeren, verimlilik artışındaki durgunluğa ilişkin derinlemesine bir tartışma için WESO Trendleri (2023c), bölüm 3'e bakın.

2.1.2. Yüksek performanslı bir dönüşüm süreci

Dönüştürücü değişimin yapısal boyutu verimliliği, işlerin niceliğini ve niteliğini, istihdamın düzeyi ve örüntülerini etkilerken, süreç boyutu dikkatleri zaman içinde uygulamaya kaydırır.

SKA 8 bakımından önemi

SKA 8'e ilişkin dönüştürücü süreçler karmaşıktır. Pek çok paydaş işin içinde yer alır ve hepsi farklı görevler gerçekleştirir. İşletmelerin, araştırma enstitülerinin, hükümetlerin, işveren örgütlerinin, sendikaların ve sosyal toplulukların farklı faaliyetlerinin sıralanması, koordine edilmesi, uyumlu hale getirilmesi ve izlenmesi gerekmektedir. Buradaki zorluk, ekonomilerde ve toplumlarda yüksek performanslı dönüşüm süreçleri ve verimli döngüler oluşturarak bir sistemdeki ilerlemenin diğerinde olumlu geri bildirim ve değişikliklere neden olmasını sağlamaktır (ILO 2019).

Ayrıca, SKA 8'de ilerleme kaydetmenin aciliyeti göz önüne alındığında, teknolojik değişim ve inovasyon sürecini hızlandırmak ve "artan getiriler, sinerjiler, inovasyon ve hızlı çeşitlendirme yoluyla verimlilik patlamaları" yaratmak esastır (Cimoli, Dosi ve Stiglitz 2009; Perez 2010). Bu nedenle 2030 Gündemi, istihdam ve insana yakışır işler yaratırken ekonomik büyümeyi çevresel zararlardan ayırtmak için bilim, teknoloji ve inovasyondan yararlanmayı desteklemek ve dünyada var olan devasa bilgi birikiminden faydalanmak için Teknoloji Kolaylaştırma Mekanizmasını oluşturmuştur. Bu, iklimi, biyolojik çeşitliliği ve okyanusları korumaya yönelik çevre dostu veya yeşil teknolojilere ve faaliyetlere yatırım yapılmasını gerektirir (Mazzucato ve Perez 2022; Lema, Fu ve Rabellotti 2021). Bu tür yeni ortaya çıkan yeşil ve mavi tekno-ekonomik paradigmlar esas olarak gelişmiş ülkelerle ilgili olarak tartışılırken, gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ekonomilerin izlediği yollardan farklı yeni yollara girmeleri için fırsat pencereleri açabilirler. Bu yeni yollar, farklı inovasyon ve kalkınma yönelimlerini içerir ve gelişmekte olan ülkelere bu yeni yeşil endüstrilerde sıçrama yapma ve teknolojik liderlik geliştirme fırsatları sunar (Lema, Fu ve Rabellotti 2021).

Yeni bilgi ve teknolojiler SKA 8'e yönelik çözümler sağlayabilirken, tüm paydaşların birbirlerine güvenmesi, bilgi paylaşımında bulunması, iş birliği yapması ve teknolojileri uygulamaya istekli olması da esastır. Çoğu durumda kullanıcılar, veri ve bilgilerin geçerliliğini doğrulayamadıkları veya teknoloji ve ürünlerin özelliklerini doğrulayamadıkları için tereddüt yaşarlar. Örneğin tüketiciler meyvelerin organik olarak üretilip üretilmediğini (bu basit bir inceleme değil kimyasal analiz gerektirir), yeni mRNA aşı teknolojisinin güvenli olup olmadığını, ilgili bilim bulgularının geçerli olup olmadığını veya araştırma ortaklarının dürüst olup olmadığını doğrulayamazlar. Yönetim ve hükümetler tarafından uygulanan en son yapay zeka tabanlı algoritmalar ve ChatGPT gibi büyük dil modellerine, bu algoritmalarla yönelik önyargılar, büyük belirsizlik, zayıf şeffaflık nedeniyle güven eksikliği söz konusudur. Üstelik bu teknolojilerin yalnızca işleri yok etmekle kalmayıp, aynı zamanda insana yakışır iş kavramına zarar verdiği ve mevcut eşitsizlikleri daha da kötüleştirdiğine dair endişeler vardır. Çoğu insan enformasyonun, görüntülerin, videoların ve bilgilerin geçerliliğini doğrulama araçlarından yoksun olduğundan, gerçek ile yalan arasındaki çizgilerin bulanıklaşması, bu teknolojilerin insan onuru, insan ve işçi hakları ile SKA 8'in insana yakışır iş ve sosyal hedeflerine ulaşılması üzerindeki olumsuz etkisi konusunda artan endişelere yol açmaktadır.

Son olarak, SKA 8'i desteklemeye yönelik dönüştürücü süreçleri teşvik etmeye yönelik politika ve önlemlere bazı sosyal topluluklar ve siyasi gruplar tarafından karşı çıkılabilir; bu da geniş sosyal ve siyasi bağlılığın sağlanması ihtiyacını öne çıkarmaktadır. Teknolojik değişimin ve yeniliklerin yararları ve zararları çoğu zaman adil bir şekilde dağıtılmaz, politika önlemleri tasarlama prosedürleri meşru görülmeyebilir ve değişime direnç yaratabilecek istenmeyen olumsuz yan etkiler ortaya çıkabilir. Ampirik çalışmalar, katılımcı ilkelerin izlendiği kural koyma süreçlerinin yüksek düzeyde meşruiyet kazandığını ve bunun, sürecin dağılımsal sonuçlarından bile daha önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle, güçlü bir meşruiyet ve adalet algısı yaratmak, dönüştürücü süreçlere

yönelik siyasi desteğin temelidir (Werner ve Marien 2022).

Yüksek performanslı süreçlere yönelik yetenekler: Kurumlar ve rutinler

Yüksek performans için teknolojik değişim, yenilik ve çeşitlendirme süreçlerini yönetmek, farklı ekipler ve topluluklar düzeyinde kolektif yetenekler gerektirir. Örgütsel düzeyde, işletmelerin, hükümetlerin veya birliklerin yenilik faaliyetlerindeki ve teknolojik değişimdeki performansı, bir grubun amaçlanan sonuçlar için değişim süreçlerini yönetip kontrol edebileceğine (Bandura 2000) ve "...amaçlı bilinç ve düşünmeye dayalı ve yaratıcı eylem yoluyla çevrelerini anlamlandırabileceğine" (Sunstein 2017) dair kolektif inancı olarak tanımlanan kolektif eylemlilikleri tarafından şekillendirilir. Kolektif eylemlilik, iş birliğine dayalı çalışmayı teşvik eder, motivasyon sağlar ve "çeşitli sosyal sistemlerde grup işleyişinin ve performansın kalitesindeki farklılığın önemli bir kısmını oluşturur" (Sunstein 2017). Üyeleri daha zorlu hedeflerin peşinden koşmaya, bu hedeflere ulaşmak için daha fazla çaba harcamaya ve zor durumlarda dirençli olmaya teşvik eder.

Ayrıca, teknolojik, örgütsel veya yönetsel prosedürler ve rutinler, yüksek performanslı süreçleri mümkün kılar (Nelson ve Winter 1982; Dosi 1982). Yüksek performanslı süreçler, çeşitli görevleri yetkin bir şekilde yerine getirme yeteneklerini bünyelerinde barındırırlar. Bu nedenle işletmelerin yeni teknolojileri keşfetmeye ve ticari olarak uygulanabilir yenilikleri aramaya yönelik prosedürler geliştirmesi gerekir. Yeni teknolojik yolları sorumlu bir şekilde seçmek, mevcut yaklaşımlardan kopmak, yeni fikirler geliştirmek ve üretimi farklı şekillerde organize etmek için eylemlilik geliştirmeye ihtiyaç duyarlar. Ancak aynı zamanda risk almaları ve değişime karşı direncin üstesinden gelmeleri de gerekir. Ekonomik coğrafya, yüksek performanslı bölgeye özgü yapısal dönüşüm ve endüstriyel gelişme süreçlerini açıklamada girişimci eylemliliğin rolüne dair kanıtlar sağlar (Grillitsch ve diğ. 2022).

Toplumlar düzeyinde süreçleri yönetmeye yönelik dinamik yetenekler kurumlarda bulunur. Ana akım iktisat, kurumların yalnızca piyasayı genişletici rolünü tartışırken, yeni kurumsal iktisat, kurumların zaman ve mekan içindeki ekonomik performans farklılıklarını açıklayabildiğini ileri sürer. Kurumlar "oyunun kuralları" olarak tanımlanır (North 1990) ve belirsizliği azaltarak, güven ilişkileri, iş birliği ve teşvikler yaratarak ekonomilerin performansını belirlerler (Veblen 1898).²⁵ Seçimleri ve birey ve kuruluşların davranışlarını yönlendirir ve kısıtlarlar. Ancak işletme düzeyindeki rutinelere benzer şekilde toplumlar, öz yeterlik duygusuna dayalı olarak kolektif eylemlilik geliştirirler ve "oyunun kurallarını" etkili bir şekilde uygulamayı öğrenerek kolektif prosedürler geliştirmelidirler.

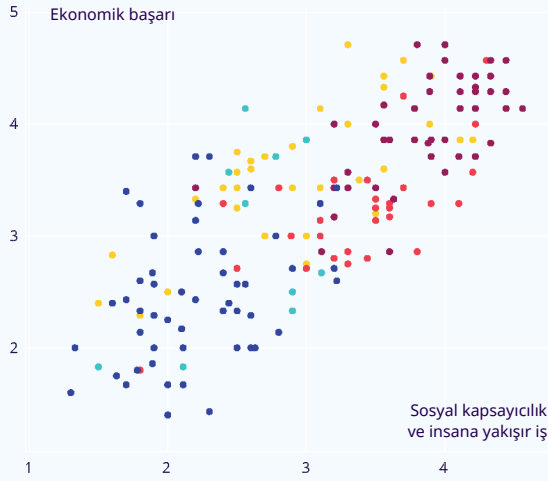
Son araştırmalarda ekonomik ve politik kurumlar incelenerek toplumun her kesimine hizmet eden kapsayıcı kurumların son derece yenilikçi faaliyetlerle ilişkili olduğu, yenilikçi girişimciliği daha yüksek düzeydeki ekonomik açıdan karmaşık faaliyetlere yönlendirdiği tespit edilmektedir. Bunun tersine, yalnızca bir ülkenin seçkinlerine fayda sağlayan sömürücü kurumlar yenilikçi davranışları sınırlandırmaktadır (Acemoğlu ve Robinson 2012; Vu 2022). Sosyal açıdan kapsayıcı kurumlar aynı zamanda bu raporun 1. bölümünde ve SKA 8'e ilişkin 2019 ILO raporunda ele alınan SKA 8'in ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerinde gözlemlenen başarı örüntülerini de açıklamaktadır. Şekil 2.8 çoğu ülke için ekonomik ve sosyal hedefler arasında nispeten dengeli başarıları gösterirken, tüm ülkelerdeki veriler sosyal ve ekonomik hedeflere ulaşma ile çevresel hedeflere ulaşma arasında herhangi bir korelasyon göstermemektedir. Ekonomik ve sosyal ilerlemedeki nispeten dengeli ilerleme, büyüme teorilerinin önerdiği gibi bir "aşağıya doğru damlama" süreciyle sağlanmaz; uzun

²⁵ Veblen, Adam Smith'in (1776) özerk bireylerin ekonomik ilerlemeyi yönlendirdiği fikrini reddeder ve "bir sosyal grubun ekonomik yaşam tarihinin" alışkanlıkların, normların ve kurumların evrildiği ve bu kurumlar tarafından grubun ekonomik karar ve eylemlerinin şekillendirildiği kümülatif bir uyum ve değişim süreci olduğunu savunur: "Tüm iktisadi değişimler, iktisadi topluluktaki ve toplumun maddi şeyleri hesaba katma yöntemlerindeki bir değişimdir. Değişim her zaman son çare olarak düşünce alışkanlıklarındaki bir değişimdir" (Veblen 1898).

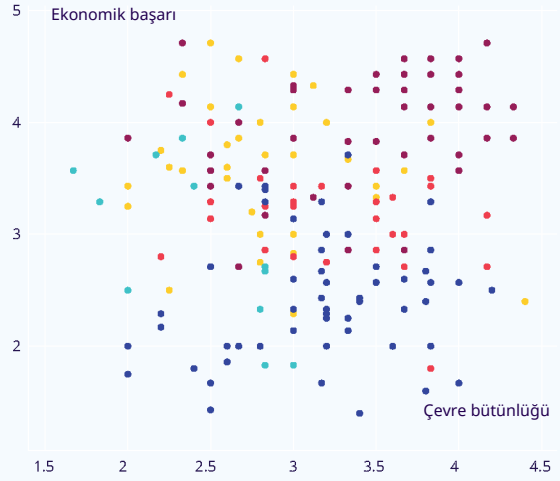
bir toplumsal öğrenme tarihinin ve bilginin deneyimden damıtılmasının ve dolayısıyla toplumların değer verdiği “kuralları” koruyan kurumların inşasının sonucudur (Hayek 1945).

Şekil 2.8: SKA 8'in boyutlarının gerçekleştirilmesinde ortalama puanlar arasındaki ilişkiler

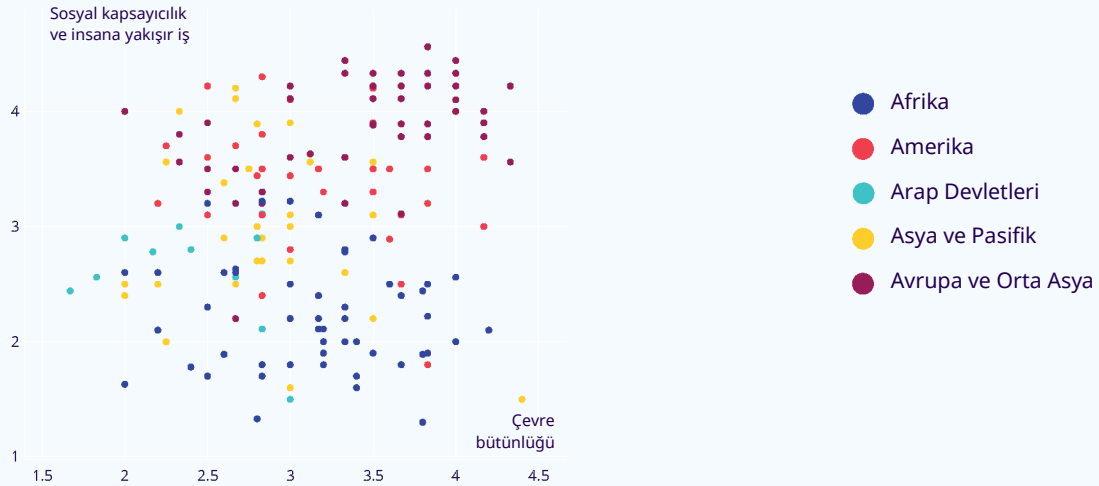
Panel a: Ekonomik başarı, sosyal katılım ve insana yakışır iş

Panel b: Ekonomik başarı ve çevresel bütünlük

Panel c: Sosyal kapsayıcılık, insana yakışır iş ve çevresel bütünlük

Zamanla birçok ülkede ekonomik ve sosyal kalkınma arasındaki uyumu sağlayacak yeni kurallar olarak sosyal diyalog, sosyal koruma, iş sağlığı ve güvenliği, yeniden dağıtım kurumları ve asgari ücret kanunları kabul edildi. ILO 1919'da Üye Devletler için uluslararası çalışma standartları geliştirme göreviyle kurulduğunda, ulusal iş gücü piyasası kurumları olarak toplu pazarlık ve sosyal diyalog, hükümetlerin ve işverenlerin yanı sıra işçilere de söz hakkı verdi. Bu araçlar, iş yerindeki

teknolojilerdeki değişimi yönetmek ve insana yakışır iş sağlamak amacıyla teknolojilerin istihdam ve iş kalitesi üzerindeki olumsuz etkisini ele almak açısından kritik öneme sahiptir. ILO üyeleri, uluslararası çalışma standartlarını onaylayıp benimseyerek, SKA 8'in hem ekonomik hem de sosyal hedeflerinde ilerlemeye ve dolayısıyla sosyal adalete yol açacak yüksek performanslı teknolojik ve ekonomik değişim süreçlerini uygulamaya yönelik kolektif yetenekler geliştirmektedir. Toplumların insanlığın yaşam destek sisteminin hızla bozulmasından ders almasıyla birlikte doğanın korunmasına ve çevre bütünlüğüne verilen önemin son zamanlarda siyasi gündeme kayması göz önüne alındığında, ekonomik ve sosyal hedefler ile çevresel hedefler arasındaki güçlü dengesizlik, çoğu ülkede kurumların eksikliği ile açıklanmaktadır. Günümüzde toplumların, yirminci ve yirmi birinci yüzyıldaki çevresel krizi ele almak, etkilerini hafifletmek ve kritik eşiklerin ötesine geçmenin bilinmeyen ama zararlı sonuçlarından kaçınmak için gerekli süreçlere katılmaları gerekmektedir.

Yeni teknolojiler çatallanma fırsatları açtığında, piyasa kurumları yerine kamu kurumlarının teknolojik değişimi yönlendirmesi ve kuruluşları sağlam yollar seçme konusunda desteklemesi önemlidir. Piyasalar bu tür seçenekler sunmaz. Aksine, piyasalar değişimin yönünü (yani verimliliği artırma ve emek tasarrufu) önceden belirler. Teknolojik değişim, çıkarların ötesinde niyetlerle (teşvikler) kurumlar tarafından yönlendirilmelidir ve bu kurumların kamu kurumları olması gerekmektedir (Dosi 1982). Bu kurumlar, paydaşların sorumlu seçimler yapmalarına, bilim adamlarının sorumlu buluşsal arama yöntemlerini uygulamalarına ve inovasyonları yeniden şekillendiren girişimcilerin SKA 8 de dahil olmak üzere SKA'ları desteklemesine yardımcı olur (Acemoğlu ve Johnson 2023). Güven, şeffaflık ve kapsayıcılık oluşturmaya odaklanarak farklı paydaşlar arasındaki iş birliğini kolaylaştırır.²⁶

2.1.3. Dönüştürücü değişimin ortak amacı

Dönüştürücü değişimin üçüncü boyutu olarak, toplumda ortak bir değişim amacı üzerinde fikir birliğine varılması son derece önemlidir. Bu amacın halk tarafından açıkça bildirilmesi ve anlaşılması gerekir.

SKA 8 bakımından önemi

SKA 8'e ulaşmak için herkese uygun tek bir yaklaşım yoktur. Her toplumun ve sosyal topluluğun, sınırlı kaynakları da dikkate alarak, ulaşacağı hedeflere yönelik öncelikleri belirlemesi ve bu başarıya giden yola ilişkin seçimler yapması gerekir. Toplumlardaki farklı grupların farklı istekleri olabilir ve dolayısıyla farklı değişim amaçlarına ve ortak amaca yönelik farklı yollara, politikalara ve stratejilere öncelik verebilirler. Böyle bir fikir birliğinin oluşturulması, farklı ekonomik aktörler ve paydaşlar arasındaki iş birliğini kolaylaştırır ve tutarlılık için ekonomik faaliyetlerin uyumlulaştırılmasını ve koordinasyonunu kolaylaştırır. Paydaşları ortak hedefler doğrultusunda çalışmaya ve yıkıcı değişimle ilişkili riskleri ve belirsizlikleri kabul etmeye motive eder, güven yaratır ve ortak vizyon dahilinde değerlerin çeşitliliğine yönelik hoşgörüyü destekler (van Dijk, de Kwaadsteniet ve de Cremer, 2009).

Ülke düzeyinde tüm paydaşların söz sahibi olduğu katılımcı bir sürece ihtiyaç vardır. ILO, işletmeler, ülkeler ve bölgeler düzeyinde sosyal diyalogun çeşitli biçimlerini desteklemektedir, ancak sivil toplumun ve diğer ilgili paydaşların katılımı da fikir birliğinin oluşturulması açısından önemlidir. Gelecek için Cuma hareketi bunun belirgin bir örneğini sunar.

Küreselleşmiş, ağlarla bağlı bir dünyada ve bölgesel ve küresel düzeyde hiçbir ülkenin tek başına

²⁶ Lall, hükümetlerin, giderek daha karmaşık hale gelen bir öğrenme süreci olarak değerlendirilebilecek endüstrilerin gelişimini ve rekabet gücünü artırmaya yönelik yeteneklerin gelişimini destekleme yeteneklerini vurgulamıştır (Lall 1992; Lall 2000). Myrdal, yukarı yönlü kümülatif bir süreci ve "tüm sosyal sistemin yukarı doğru hareketini" başlatmak ve nüfusun yaşam standardını yükseltip insanlara istihdam sağlamak için "yaygın devlet kontrollerinin" uygulanmasını önermektedir (Myrdal 1974).

çözemeyeceği birçok zorlukla karşı karşıya olan küresel bir toplumda, SKA 8'in ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerine ulaşmak için uluslararası düzeyde kolektif eylemlere ve dönüştürücü değişimlere ihtiyaç vardır. Bunun için uluslararası düzeyde de ortak bir amaç üzerinde fikir birliğine varılması ve ileriye yönelik ortak bir vizyonun oluşturulması gerekmektedir. İnsan toplumlarının küresel bir dönüştürücü değişim sürecini öngörmesi ve bu sürecin ortak amacını tanımlayarak üzerinde fikir birliğine varması gerekmektedir. 2030 Gündemi bu değişim sürecinin şekillendirilmesinde rehberlik sağlamaktadır ve ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerin dengelenmesi ilkesinin yalnızca ulusal değil aynı zamanda küresel düzeyde de uygulanması gerekmektedir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin Adil Geçişler için İş ve Sosyal Koruma Konusunda Küresel Hızlandırıcı çağrısında bulunan son girişimi ve ILO Genel Direktörünün Sosyal Adalet için Küresel Koalisyon çağrısı, uluslararası toplumun SKA 8'de ilerlemeyi hızlandırmak için küresel düzeyde bu tür ortak amaçlar üzerinde fikir birliğine varmaya yönelik önemli çabalarını temsil etmektedir.

Bu raporun 1. bölümündeki Şekil 1.1, küresel düzeyde ekonomik, sosyal ve çevresel ilerleme arasındaki derin dengesizlikleri ve dünya toplumlarının SKA 8 hedeflerinde ilerleme kaydetme konusundaki sınırlı beklentilerini göstermektedir. Ekonomik hedeflerde dünya genelinde ilerlemeler kaydedilmiş olsa da, sosyal ve çevresel ilerlemeye ilişkin beklentiler pek iç açıcı değildir. Ayrıca yapılan analiz, bölgeler arasındaki dengesizlik örüntülerinde önemli farklılıklar göstermektedir; bu da Küresel Güney ile Küresel Kuzey arasındaki ekonomik, sosyal ve çevresel başarıların yeniden dengelenmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu dengesizliklerin azaltılması ve küresel düzeyde dengeli bir sürdürülebilir kalkınma modelinin sağlanması zorunludur. Yalnızca dönüştürücü değişime dair küresel bir bakış açısı benimseyerek ve küresel düzeyde dengeli ilerleme örüntüleri oluşturarak küresel düzeyde SKA 8'e ulaşabiliriz.

Bu nedenle, ilerlemeyi dengeleme ilkesini uygulamak için ortak bir amaç ve küresel bir pusula belirlenmelidir. Bu pusula, küresel iklim krizinden kaynaklanan büyük tehdidi hızla çözmek ve Küresel Güney'de ekonomik ve sosyal kalkınmayı yönlendirmek amacıyla, uluslararası topluluğa küresel düzeyde dengeli ilerleme için sorumlu seçimler yapma konusunda rehberlik etmelidir.

Bu pusulanın tüm uluslar tarafından kabul edilmesi gerektiğinden, tüm halkların sosyal adalet ve doğruluğa yönelik içsel arzusuna ilişkin geniş ampirik kanıtları dikkate almalıyız (Fehr ve Schmidt 1999). ILO Anayasasının Başlangıç kısmında, sosyal adaletin evrensel barış, yani toplumlar ve uluslar arası barış için merkezi rolü kabul edilerek pusula olarak sosyal adalet kavramı benimsenmiştir. SKA 8'e ilişkin 2019 ILO raporunda, küresel düzeyde SKA 8'i ele alırken politika yapımcılar için pusula olarak sosyal adalet vurgulanmaktadır. Örgütün kuruluşundan bu yana geniş bir literatürde, adalet, barış ve kalkınma ilişkisine dair kanıtlar ortaya koyulmuştur. SKA 8'e ilişkin 2019 ILO raporunda şunlar belirtilmektedir:

Sosyal adaletin, ekonomik, sosyal ve çevresel hedefleri dengelemek için ve insanlığın şu anda karşı karşıya olduğu temel soruları yanıtlamaya çalışırken politikalara ve seçimlere rehberlik eden temel bir ilke olması gerekir (ILO 2019a).

Tarihsel bir açıdan bakıldığında, küresel düzeyde politikalara ve eylemlere yol göstermek için sosyal adaletin pusula olarak uygulanması şarttır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, fakir ve zengin ülkeler arasındaki dengesizliklerin *"yüzlerce yıl öncesine dayanan ancak bugün hala devam eden küresel adaletsizliklerin"* (eğik yazı yazara aittir) sonucu olduğunu belirtmektedir (Birleşmiş Milletler 2023). Ayrıca, sosyal adalet ilkesi tüm gelecek nesilleri ilgilendirmektedir ve dolayısıyla sürdürülebilirlik kavramının özünde yer almaktadır; zira bu ilke, "bugünün ihtiyaçlarının, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme kabiliyetinden ödün vermeden" karşılanmasını gerektirir (Birleşmiş Milletler 1987, 24).

Ortak bir amaç üzerinde fikir birliği oluşturma yetenekleri: Kültür ve değer sistemleri

Değişim için ortak bir amaç oluşturmak ve iletmek ve geleceğe yönelik olarak fikir birliğine varmak önemli yetenekler gerektirir. Bu yetenekler belirli kültürlerde ve kolektif kurumların değer sistemlerinde somutlaşır ve sosyal grupların üyeleri arasındaki ortak beklentilere, tutumlara, tercihlere ve isteklere ve insanların "iyi bir yaşam" olarak nitelendirdikleri şeylere yansır. A. Sen tarafından geliştirilen insan yeteneği kavramı, insanların benzer şeylere değer vermek için nedenleri olduğunu savunan kolektif yetenekler kavramıyla genişletilmiştir. İnsanlar birlikte hareket ederek veya bir sosyal ağa üye olarak değerlerini, isteklerini ve tercihlerini yeniden şekillendirebilir ve kolektif olarak değer verdikleri hayatlara ulaşmak için araçlar geliştirebilirler (İbrahim (2006:404). Bu anlamda, toplumlar farklı kültürler geliştirdikçe, değişimin farklı amaçlarına farklı değerler atfederler; bunlardan bazıları, SKA 8'de dengeli ilerlemenin sağlanmasına diğerlerine göre daha fazla yardımcı olur. Örneğin, toplumlar belirli ekonomik faaliyetlere farklı derecelerde prestij atfeder; bu, "kolektif bir değerlemeler bütününe" bağlıdır, ekonomik faaliyetlerin sıralamasına yansır ve inovasyonların ve teknolojik değişimin niteliği ve hızı üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir (Mokyr 2016).

Kilit çalışanların (toplumların işleyişi için hayati önem taşıyan) çalışma koşullarını araştıran yakın tarihli bir ILO raporunda (2023), kamu hizmeti, eğitim ve sağlık alanındaki işlerin çoğunun düşük prestije sahip olarak tanımlandığı ve bunun da işçilerin düşük değerlendirme ve statüsüne, düşük ücretlere ve genellikle kötü çalışma koşullarına yansıdığını, tüm bunların insanların bu tür işlere girme kararlarını önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur. Bir toplumun kültürü genellikle kadınlar, dini gruplar ve etnik topluluklar gibi belirli grupların toplumdaki rolüne ilişkin değerleri ve beklentileri şekillendirir. Bu, örneğin çoğunlukla kadınlar veya azınlıklar tarafından üstlenilen mesleklerin de düşük değerli sayılacağı anlamına gelir. Bu nedenle, mesleklerle, işin niteliğine veya çalışanların statüsüne dayalı prestijleri için değil, topluma katkıları için değer veren kültürlerin desteklenmesi gerekmektedir.

İnsanın doğaya ve topluma göre konumuna ilişkin olarak da kültürler arasında farklı dünya görüşleri bulunmaktadır ve bu farklı anlayışların toplumların ahlaki ve politik pusulasına, politikalarına ve kurumlarına yansması gerekir. Örneğin, farklı bölgelerdeki çeşitli kültürlerde ve Ubuntu (Xhosa dilinde "ortak insanlık" anlamına gelen sözcük), Eco-swaraj ("öz yönetim" anlamına gelen Hintçe sözcük) ve Sumak kawsay (Quechua dilinde "uyum içinde yaşamak" anlamına gelen sözcük) gibi orijinal Milletler ve halklarda toplulukçuluk yaygındır. Toplulukçuluk, insanların sosyal olduğunu ve parçası oldukları birden fazla topluluk tarafından şekillendirildiğini kabul eder. Karşılıklılık, dayanışma, tamamlayıcılık, eşitlik ve öz yönetime dayanan özel bir ekonomik model ve yaşam sistemidir. İktisadi ve sosyo-politik organizasyon için mülkiyet rejimleri ve kolektif sistemler önerir (UNRISD 2022).

Dünyada çeşitli bölgelerde sosyal ve dayanışma ekonomisi hareketine olan ilgi, alternatif ekonomi ve yaşam modellerine verilen değerleri yansıtmaktadır (UNTFSSSE 2019). Toplum ve dayanışma ekonomisi, küresel iş birliği hareketiyle, kırsal alanlardaki geleneksel dayanışma ve karşılıklılık biçimleriyle ve gelişmekte olan ülkelerdeki kentsel kayıt dışı ekonomiyle kendini göstermektedir (Schwettmann 2021). Gelişmiş ülkelerde de artan ilgi, değer sistemleri ve yaşam tarzındaki değişiklikleri yansıtıyor olabilir.

SKA 8 büyümeye, verimliliğe ve teknolojiye odaklanırken, kültürlerin çeşitliliği ve insanların doğaya verdiği değer ve başkalarıyla olan ilişkileri, dönüştürücü değişimin amaçları konusunda farklı görüş ve anlayışların ortaya çıkmasına neden olabilir. Çok kültürlü toplumlarda ileriye yönelik fikir birliğine varmak, bazı toplulukları kendi değer sistemlerini uyarlamaya ve bir öğrenme kültürü ve etnik gruplar arası fikir birliği geliştirmeye zorlayabilir; bunun desteklenmesi politikacılar için önemli bir görevdir. Easterly'e (2002) göre, Küresel Güney'de bulunan pek çok ülkedeki etnik bölünmeler kalkınmanın önündeki önemli engeller olarak tespit edilmiştir. Easterly şöyle demektedir:

“...siyasetçiler etnik bölünmeleri büyümeye zarar verecek şekilde kullanıyorlar. Bölmek ve fethetmek veya etnik gruplar arası fikir birliğini teşvik etmek hala bireysel politikacıların tercihi kalmış bir şey.”

Birçoğu yalnızca toplumların kolektif eylemleriyle aşılabilecek çok sayıda küresel krizin ışığında, ulusal ve küresel düzeyde dönüştürücü değişimin amacı konusunda fikir birliğine varmak büyük bir zorluk olmaya devam etmektedir. İnsan toplumları arasındaki kültür ve değer sistemlerinin çeşitliliği göz önüne alındığında, sosyal adaletin farklı düzeylerde değer yargıları, politikalar ve stratejilere ilişkin bir pusula görevi görmesi gerekmektedir. Birleşmiş Milletler ve ILO'nun yukarıda bahsedilen Küresel Hızlandırıcı ve Küresel Sosyal Adalet Koalisyonuna ilişkin son girişimleri bu hedefe yönelik olarak çalışmaktadır.

Sonuç olarak, bu bölümde dönüştürücü değişime yönelik dinamik yeteneklerin incelemesiyle, toplumun SKA 8'deki ilerleme için dönüştürücü değişimin üç boyutunu şekillendirmedeki kilit rolü gösterilmiştir. Bunlar, yapısal değişimi yönetme yetenekleri, yüksek performanslı süreçler ve dönüştürücü değişimin ortak amacıdır.

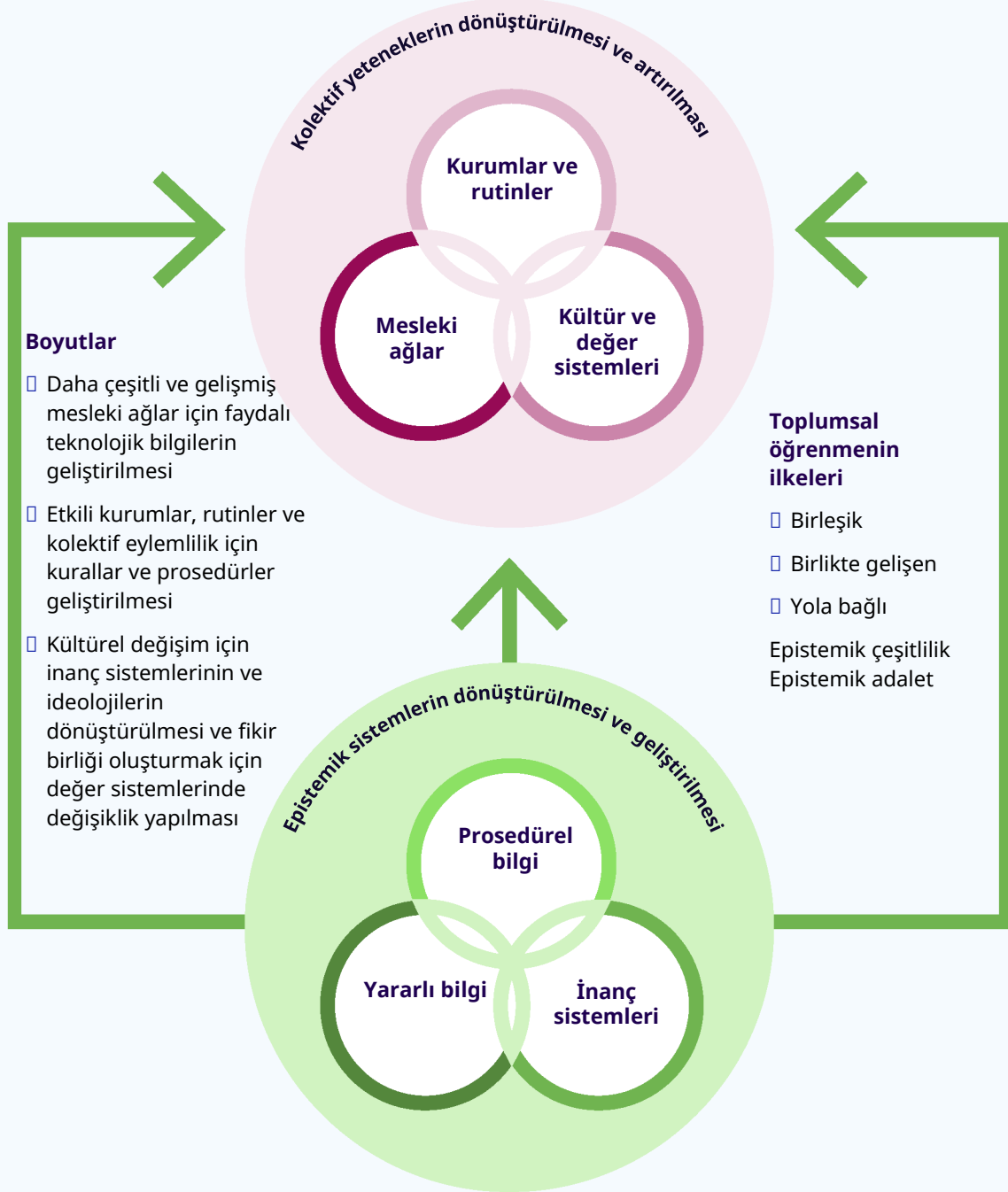
□ 2.2. Kolektif yeteneklerin gelişimi: Epistemik bir yaklaşım

Bu bölümün ilk kısmında, dönüştürücü değişim için seçenekler yaratmada yeteneklerin farklı niteliği ve işlevleri açıklanırken, bu kısımda bu yeteneklerin nasıl geliştiğini açıklanmaktadır. Bu argüman, yeteneklerin bir toplumun bilgi tabanından kaynaklandığını ve sosyal grupların kolektif seviyelerindeki farklı bilgi ve inanç kümelerinin dinamik yeteneklerin yapı taşları olduğunu ortaya koymaktadır. Bir toplumun bilgi tabanının dinamik yeteneklere dönüştürülmesini sağlayan bazı ilkeleri açıklamak için bilgi teorilerinden, evrimsel ekonomilerden ve ampirik argümanlardan elde edilen anlayışları uygular. Bu nedenle, dinamik yeteneklerin niteliğine ilişkin daha derin bir anlayış kazanmak için bir toplumun bilgi tabanını analiz etmemiz gerekir.

2.2.1. Dinamik yeteneklerin yapı taşları

Bir toplumun (veya yerel toplulukların veya sosyal grupların) bilgi tabanları, her biri farklı özelliklere sahip olan ve farklı kaynaklardan sağlanan farklı bilgi ve inanç kümelerinden oluşur ve bu nedenle heterojendir. Her bireyin deneyimleri ve bireysel olarak edindiği bilgiler toplumun bilgi tabanına katkıda bulunurken, kolektif düzeydeki yeteneklerin analizi, odağı sosyal düzeyde paylaşılan bilgi ve inanç yapılarına kaydırır. Daha önce de belirtildiği gibi, bir ülkenin ekonomisini dönüştürmesini sağlayan dinamik yetenekler bireysel becerilerde değil, kolektif düzeyde var olabilir. Aşağıdaki paragraflarda, şekil 2.9'da gösterildiği gibi, yeteneklerin ana yapı taşları olarak üç farklı bilgi ve inanç yapısı sunulmaktadır.

Şekil 2.9: Toplumsal öğrenme yoluyla kolektif yeteneklerin oluşturulması: Epistemik sistemlerin gelişimi

İlk olarak "faydalı bilgi", insanların kaynakları mal ve hizmetlere dönüştürmesini sağlayan teori ve nedensel anlayışlar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Kuznets 1965). "Önermesel bilgi", doğal dünya hakkındaki teoriler ve ilkelerle ve teknolojiyle ilgiliyken, "kuralcı bilgi", insanın maddi ihtiyaçları için doğal çevreyi manipüle etme eylemlerini yönlendiren tekniği, kuralları ve gerçek talimatları ifade

eder (Mokyr 2002 ve 2016). Yararlı bilgi, bir toplum tarafından paylaşılan teknolojik ve teknik bilginin niteliğini ve dolayısıyla iş gücündeki mesleklerin niteliğini, yoğunluğunu ve karmaşıklığını şekillendirir. Mesleki yapı, ekonomideki yapısal değişimi şekillendiren yeteneklerin taşıyıcısı olarak ele alınmaktadır. Yararlı bilgiler bilimsel metodolojilerle geliştirilebilir; ancak yerli, geleneksel ve yerel bilgiler gibi pek çok yararlı bilgi önceki nesillerin deneyimlerine dayanmaktadır.

İkincisi, “prosedürel bilgi” toplumların dönüştürücü süreçleri hayata geçirmesini ve gerçekleştirmesini sağlayan şeydir. Toplumların farklı kuruluşlardaki görevleri sıralamak ve koordine etmek için takip ettiği bir algoritma olarak görülebilir. Prosedürel bilgi, kurumların ve kurumsal rutinlerin önemli yapı taşlarını oluşturur ve kurallara (mükemmellik standartlarını karşılamak için işlerin nasıl yapılması gerektiği) ve bu kuralları hünerli bir şekilde uygulama yetkinliğine bölünebilir. Bu, ülkelerin aynı kurallara (kanunlar ve düzenlemeler) uymasına rağmen, bu kuralların uygulanmasında ve kurumların performansında önemli farklılıklar olabileceği anlamına gelmektedir.

Üçüncüsü, inanç sistemleri, doğruluğu veya yanlışlığı kanıtlanamayan ancak dünya görüşleri sağlayan bilgilerle ilgilidir. Felsefeler etik, varoluş, düşünceler, zaman, anlam veya değerler, neyin gerçek, iyi ve doğru olduğunu ve ahlaki açıdan neyin doğru veya yanlış olduğunu nasıl bileceğimiz hakkında bir düşünme yöntemi sağlar. Siyasi, sosyal veya ekonomik ideolojiler, bireylerin yönetime ilişkin görüşlerini ve ilerleme ve değişimin anlamı hakkındaki düşüncelerini şekillendirir. Dini inançlar tutum ve değerleri şekillendiren ilkeler, öğretiler veya doktrinler sağlar. Tüm bu farklı inanç sistemleri, bir sosyal topluluğun kültür ve değer sistemleri için yapı taşları sağlar. Toplumların ortak bir amaç üzerinde fikir birliği oluşturması için bir dayanak sağlarlar. Bireyler değerleri ve kültürü bir sosyalleşme ve değerlerin “içselleştirilmesi” sürecinde kazanırlar (Boyd ve Richerson 1985).

Sosyal olarak paylaşılan bu üç farklı bilgi ve inanç yapısı, bir ulusun bilgi tabanının ana unsurlarını oluşturur. Gelişmiş dinamik yetenekler için bu yapıların beslenmeleri, biriktirilmeleri, zenginleştirilmeleri ve dönüştürülmeleri gerekir. Farklı özelliklere sahip olduklarından, farklı derecelerde çaba ve koordinasyon gerektiren farklı öğrenme türleri ve süreçleri yoluyla edinilirler. Yararlı mesleki ve teknolojik bilgi gibi açık bilgi biçimleri kolayca ifade edilebilir ve kodlanabilir ve dolayısıyla öğretilir ve paylaşılabilir. Buna karşılık, sosyal normları veya kurumları destekleyen kurallar gibi zımni bilgi biçimleri prensipte ifade edilebilse de, bu kurallarla sosyalleşen ve bunları içselleştiren insanlar bunların farkında olmayabilirler. Son olarak, bilginin örtük biçimleri ifade edilemez. Bu, mükemmellik standartlarını karşılamayı hedeflerken yalnızca deneyim, uygulama ve gözlemsel öğrenme yoluyla elde edilebilecek prosedürel bilgiyi ifade eder. (Polanyi 1966; Nelson ve Winter 1982).

2.2.2. Bilgi tabanı ve yeteneklerin tamamlayıcılığı ve birbirine bağlılığı

Bir toplumun bilgi tabanının farklı bileşenleri birbirlerinden ayrı olarak değil, birbirleriyle etkileşim halinde mevcuttur ve birbirlerini tamamlarlar. Bu, farklı ülkelerde ve çeşitli bilgi alanları için teknoloji transferine ilişkin birçok örnek olay incelemesinde gözlemlenmiştir. Bir toplumun inançları, tutumları ve değerleri teknolojik değişimin yönünü etkiler ve bu kültürel unsurlar yeni teknolojilerin özelliklerine ve niteliklerine yansır. Bu nedenle, aralarında önemli bir kültürel mesafe bulunan ülkeler arasında teknoloji transferini gerçekleştirmek zor olabilir çünkü transfer edilen yararlı bilgi unsurları, alıcı ülkenin inanç ve değerleri ile uyumlu olmayabilir. Örneğin bireysel sorumluluğu ve başarıyı ön planda tutan toplumlarda geliştirilen teknolojiler, dolaylı olarak insanların bu tür davranışları sergilediğini varsaydığı için bu değerleri yansıtmaktadır. Bu tür teknolojilerin, bireyler yerine gruba güçlü bir bağlılığı savunan ve bütünün yararına bireysel başarıdan daha fazla değer veren kültürlerle aktarılması uygun olmayabilir veya önemli ayarlamalar gerektirebilir (Wicklein 1998). Bu, yöneticilerin “yeni bir teknolojinin benimsenmesinde oynayacağı rolü keşfetmek için kendi kurumlarının kültürünü analiz etmelerini” gerektirir (Hoffman ve Klepper 2000).

Ancak kültürel mesafenin düşük olarak algılandığı durumlarda bile ülkelerin kurumlarında yer alan farklı kurallar ve prosedürel bilgilerin teknoloji transferini zorlaştırdığı bildirilmektedir. Araştırmalar, transfer süreçlerinin karmaşık olduğunu ve hem alan hem de gönderen işletmelerin, transfer edilen yararlı bilgiyi alıcı ülkedeki kurallar ve prosedürel bilgilerle uyumlu hale getirmek için yeni unsurlar tasarlaması ve teknolojileri ayarlaması gerektiğini göstermektedir. Teknolojiyi, kurumları ve kültürü destekleyen farklı bilgi sistemlerinin tamamlayıcılığı, teknolojilerin kolay transferine sınırlamalar getirebilir.

Dolayısıyla teknolojilerin transferi “teknolojik” bir konu değildir. Teknolojinin epistemik sistemin ayrılmaz bir parçası olarak anlaşılması gerekir. Dolayısıyla, tamamlayıcı zımni ve örtük bilgi unsurlarının eş zamanlı olarak aktarılması mümkün olmadığından, bu epistemik sistemin açık bilgi unsurunun diğer ülkelere akışı için kolay bir yolun olmadığı açıktır. Bu durum, teknoloji transferini amaçlayan işletmelerin bu tamamlayıcı ve bütünlük bilgilerini, kendi kültürlerini ve yabancı kültürleri anlamaları gerektiği anlamına gelmektedir. Vaka çalışmaları, zımni ve örtük bilgileri aktarmak için her iki işletmenin ekiplerinin bir süre boyunca yan yana çalışmasıyla her iki ortağın da çözüm sunma konusunda çaba göstermesi ve alıcı ülkedeki kültürel normlar için bir ayarlama yapılması gerektiğini göstermektedir. Kutu 2.2’de, farklı kültürler ve kurumlar arasındaki teknoloji transferine dair bir vaka anlatılmaktadır.

□ Kutu 2.2. Farklı kültürler ve kurumlar arasında teknoloji transferi

Bir Japon çelik şirketi, Brezilya'daki bir şirkete makine ve ekipmanlar tedarik etti. Bu makineler yalnızca yararlı bilgileri değil aynı zamanda örtük prosedürel bilgiyi ve Japon inanç ve ortak değer sisteminin önemli unsurlarını da bünyesinde barındırıyordu. Japon şirketi, Brezilya'da yeni fabrikayı kurarken idari yapısını nakletmekte zorluklar yaşadı ve ekip, eğitim yoluyla teknik beceriler kazanırken, Japon ekibinde yer alan örtük prosedürler aktarılamadı. Sorun, Brezilya işletmelerinde yerleşik olan inanç sistemiyle uyumlu yeni bir idari yapı tavsiye etmesi için uzman bir yönetim danışmanlığı firmasına başvurulması ve Brezilyalı işçilerin Japon kuruluşundaki ekiple yan yana çalışmaya gönderilmesiyle çözüldü (Dahlman, Ross-Larson ve Westphal 1987).

2.2.3. Büyük yetenekler için ortak gelişim

Farklı yeteneklerin de eşit şekilde gelişmesi ve eş zamanlı olarak evrilmesi gerekir. Yeteneklerin bir boyutundaki ilerleme, eğer diğer boyutlar ilerleme kaydedemezse, dönüştürücü değişim seçeneklerini genişletmeyebilir. Örneğin, toplumlar büyük miktarda yararlı bilgi biriktirebilir ve iş gücünde çeşitli ve karmaşık bir mesleki ağ geliştirebilir; bu da potansiyel olarak birçok farklı ürün ve hizmetin çeşitlendirilmesine olanak tanıyarak iyi işler, istihdam fırsatları ve insana yakışır işler yaratılmasını sağlayabilir. Ancak inanç sistemleri toplumdaki belirli grupların mesleki ağlara bağlanmasını engelleyebilir. Kadınlara, etnik topluluklara veya ırk gruplarına karşı ayrımcılığa yol açan tutumlar, zihniyetler, ön yargılar veya sosyal normlar, işletmelerin çeşitlendirme için gereken en iyi meslek kombinasyonunu işe almasını engellemektedir. Mesleki ağda yer alan potansiyel olarak yüksek yetenekler, ayrımcılığa ve dışlanmaya yol açan kültürel değerler nedeniyle çeşitlendirmeye ve yapısal dönüşüme tam olarak dönüştürülemez.

Bu durum, politika yapıcılarının sosyal adaletsizliğe ve fırsatların adaletsiz dağılımına yol açan inançları, dünya görüşlerini ve kurumları dönüştürerek insana yakışır iş ve çalışma standartlarını teşvik etmesini gerektirir. Bu, bir ülke içindeki toplumun bilgi tabanında ele alınması gereken unsurların tanımlanması amacıyla, birlikte gelişen ve dengeli öğrenme kalıpları için gereklidir. Bu, ayrımcılık yasağı ve ayrımcılığın önlenmesi kültürünün ve eğitim ve iş piyasasına eşit erişimin desteklenmesini, yeni yararlı bilgilere yanıt olarak kurumlarda yapılacak değişiklikleri ve yerel kültürel ve kurumsal bağlamda teknoloji ve yeniliklerin desteklenmesini içerebilir.

Ekonomi tarihi, kültürün, kurumların ve teknolojilerin ortak gelişimine ve bunların ekonomik kalkınmaya katkılarına dair birçok kanıt sağlar (Greif 2005; Alesina ve Giuliano 2015). Bu süreçler, dönüştürücü değişime yönelik yetenekleri ve seçenekleri geliştirir.

2.2.4. Yol bağımlılıkları ve rotalardaki değişimler

Farklı bilgi ve inanç yapıları yola bağlı bir şekilde gelişir. Yararlı bilgi ve teknolojiler, öğrenmenin birikimli doğasından dolayı belirli rotalar boyunca hareket eder. Bireyler, kuruluşlar ve toplumlar, yeni bilimsel bilgiler, teknik çözümler ve yeni mal ve hizmetler ararken geçmişte öğrendiklerini korurlar ve bu bilgilerden yararlanırlar (Dosi 1982; Perez 2010). Yola bağlı öğrenmenin ve yeteneklerin gelişiminin bir sonucu olarak, dönüştürücü değişime yönelik seçeneklerin geliştirilmesi de yola bağlıdır ve yeni teknolojiler ve çeşitlendirme belirli rotalar boyunca ilerler.

Ancak bu rotalar bilgi sisteminde meydana gelen devrim niteliğindeki değişiklikler sebebiyle bozulabilir ve ekonomiyi farklı bir dönüşüm yoluna kaydırabilir. Bu tür bozulmalar, içsel olarak veya inanç ve kültürdeki bir değişiklik gibi dışsal şoklar yoluyla, yapay zeka, robotlar, makine öğrenimi veya büyük dil modelleri gibi yeni teknolojiler yoluyla veya yeni bir ticaret rejiminin uygulanması gibi kurumsal değişim yoluyla tetiklenebilir. Ancak her halükarda işletmelerin ve toplumların yeni bir yola geçiş için yeni ve gelişmiş yeteneklere ihtiyaç duyduğunu varsayabiliriz. Bu varsayım, ülkelerin tuzığa düştüğü ve geçiş yapamadıkları, ampirik olarak gözlemlenmiş iki ilginç vakaya dayanmaktadır.

Vakalardan biri, değişen tekno-ekonomik paradigmaları açıklayan Perez (2010) tarafından sunulmuştur. Sanayi Devriminden bu yana tekrarlanan olayları analiz ederek geliştirdiği teorisine göre yeni teknolojiler dalgalar halinde ortaya çıkar. İlk olarak, mevcut endüstrilere verimliliği artıran yeni teknolojiler kurulur. Ancak istenmeyen etkiler (işsizlik, verimlilik kazanımlarının eşitsiz dağılımı ve eşitsizliğin artması ve kurumların insana yakışır işler sağlayamaması) krizlere yol açar. Bu krizler tamamen yeni olan toplumsal talepleri, siyasi tercihleri, kurumları, değerleri ve beklentileri harekete geçirir. Perez, bu toplumsal değişikliklerin, ürün yenilikleri, verimlilik patlaması, yeni büyüyen endüstriler ve istihdam yaratma ile yeni bir aşamaya ("Altın Çağ") geçişi yönlendiren güçler

olduğunu ileri sürmektedir. Bu teori, her ne kadar dinamik yetenekler kavramından bahsetmese de aslında yeni yeteneklerin gelişimini Altın Çağa geçişin ön koşulu olarak tanımlamaktadır. Perez, gelişmiş ülkelerin şu anda bir dönüm noktasında olduğunu, ancak Altın Çağ aşamasına geçişin otomatik olmadığını ve ülkelerin bu adımı atamayacak gibi göründüğünü öne sürmektedir.

İkinci bir ampirik gözlem, ülkelerin orta gelir düzeyine geçebildikleri ancak yüksek gelir sıralarına daha fazla tırmanamadıkları şeklinde özetlenebilecek iyi bilinen bir olguyu tanımlayan orta gelir tuzağı adlı durumdur. İlginçtir ki 1960'taki 101 orta gelirli ekonomiden 23'ü 2022'de yüksek gelirli olarak nitelendirilmektedir. Bunların üçte biri eski sosyalist ülkeler ve hepsi Avrupa Birliği üyesidir: Estonya, Hırvatistan, Kıbrıs, Çek ve Slovak cumhuriyetleri, Macaristan, Litvanya, Letonya, Malta, Polonya ve Slovenya (*The Economist* 2023). Bu ülkelerin Avrupa'daki komşu sanayileşmiş ülkelerle kültür ve ortak kurumsal Avrupa Birliği çerçevesi açısından benzerlik ve yakınlığının, bu ülkelerin daha yüksek düzeyde bir çeşitlendirme ve teknoloji yoluna yönelik dönüştürücü değişim yapma yeteneklerini geliştirmelerine olanak sağladığını varsayabiliriz. Ayrıca araştırmalar, benzer kültürel ve kurumsal bağlamların ve benzer dillerin, sosyal etki ve sosyal öğrenme yoluyla yenilikleri desteklediğini göstermektedir. Eski sosyalist ülkeler orta gelir tuzağından kurtulmayı başarmışken, kurtulamayan ülkelerin yaklaşık yarısı, ekonomileri son derece eşitsiz olan, büyük kayıt dışı ekonomilere, küçük sanayi sektörlerine, düşük verimliliğe sahip ve çoğunlukla doğal kaynak ihraç eden Latin Amerika ülkeleridir (ILO 2023d).

Bu ampirik olgular ana akım ekonomide hala bir “merak konusu” olarak görülmektedir. Bu raporda, dönüştürücü değişimi açıklamak için burada sunulan çerçeveyi uygulayarak araştırma yapılması önerilmektedir. Dolayısıyla araştırmalar, yalnızca değişimlerin neden gerçekleşmediğini açıklamakla kalmayacak, aynı zamanda bu ülkelerin yeteneklerinin ve bunların nasıl geliştirilebileceğinin anlaşılmasına da yardımcı olacaktır. Orta gelirli ülkelerde yapılacak bu analizde, bu tür ülkelerin farklı ekonomileri ve topluluklarında yer alan tüm seçenekleri anlamak ve dinamik yetenekleri geliştirmeye yönelik olası öğrenme yollarını anlamak için resmi piyasa ekonomilerinin yanı sıra toplulukçu ve kayıt dışı ekonomiler gibi yerel ve geleneksel ekonomik sistemler de dikkate alınmalıdır.

2.2.5. Epistemik çeşitlilik, epistemik adalet ve toplumsal öğrenme

Çeşitlilik, evrimsel gelişimde önemli bir ilkeyi temsil eder. Dinamik yetenekler oluşturmak ve toplumsal öğrenmeyi ve dönüştürücü değişimi teşvik ederken yenilikçiliği ve dönüştürücü değişimi yönlendirmek açısından yüksek değere sahiptir. Bilgi tabanı ne kadar çeşitli olursa, çeşitlendirme için olası bilgi kombinasyonları da o kadar yüksek olur. Buna karşılık, farklı bilgi ve inanç kümelerinin uygulanması, problem çözme ve gelişmiş karar verme konusunda daha kapsamlı ve sağlam bir yaklaşıma yol açar. Farklı bakış açıları varsayımlara meydan okur, ön yargıları azaltır ve kanıtların daha iyi değerlendirilmesini sağlar. Dolayısıyla epistemik çeşitlilik içsel öğrenme süreçlerinin önemli bir katalizörü olma potansiyeline sahiptir.

Pek çok toplumda bilgi tabanı, farklı kültürlerle ve dünya görüşlerine, kurumsal çeşitliliğe ve teknolojik paradigmalara sahip birden fazla etnik topluluğun yansıması olan çoklu bilgi ve inanç sistemlerinin bir arada var olduğu bir bütün olarak nitelendirilir. Bu farklı ortak bilgi ve inanç yapıları çoğu zaman parçalıdır. İş birliği ve kurumsal desteğin sınırlı olduğu yerlerde, yeni bilgilerin birlikte yaratılması da sınırlıdır ve dolayısıyla yerli teknolojiler, yenilikçilik, teknik öğrenme ve dinamik yeteneklerin geliştirilmesinde ilerleme de sınırlı düzeyde kalabilir (Srinivas 2021).

Fricker (2007) tarafından geliştirilen yeni bir teori ve terim olan “epistemik adaletsizlik” üzerine yeni ortaya çıkan bir tartışma, belirli grupların bilgilerinin dışlanmasına ve susturulmasına, bilginin sistematik olarak çarpıtılmasına, yanlış beyan edilmesine veya silinmesine, iletişimsel uygulamalardaki statünün veya durumun küçümsenmesine ve otoritede adil olmayan ayrımlara

odaklanmaktadır. Bu bakımdan güç, bilgi ve toplumsal ilişkiler arasındaki karmaşık etkileşimin önemli bir yönüdür (Foucault 1970). Meşru bilgi olarak kabul edilen şey aslında toplumsal olarak inşa edilmiştir ve güç, bilginin üretimi, yayılması ve tanınması yoluyla işler.

Epistemik adaletsizlik kavramı, birçok gelişmekte olan ülkede ithal edilen modern veya resmi unsurlara gösterilen tanıma, meşruiyet ve onaylama düzeyleriyle karşılaştırıldığında, yerel veya yerli kural ve geleneklere gösterilen eşitsiz tanıma, meşruiyet ve onaylama düzeylerine de uygulanabilir. Deneyimler, siyasi, akademik ve uluslararası toplumun resmi, bilimsel, Batı temelli bilgi, inanç ve kurumsal sistemlere karşı ön yargılı olduğunu göstermektedir. Örneğin birçok Afrika ülkesinde resmi olmayan çıraklık sistemi gençlerin çoğunluğuna mesleki eğitim verilmesini sağlamaktadır. Bu sistemler esas olarak geleneksel kural ve normlara göre düzenlenir ve büyük ölçüde örgün teknik ve mesleki eğitim ve öğretim sistemleriyle bir arada bulunur. ILO'nun Afrika ülkelerindeki kayıt dışı çıraklığa ilişkin araştırma gündemi, gençlerin kayıt dışı ekonomide çalışmaya ve gelir elde etmeye hazırlanmasında ve çıraklar ve usta zanaatkarlar tarafından tanınmasında kayıt dışı çıraklık eğitiminin yüksek değerini ortaya koymaktadır. Ancak çalışma aynı zamanda resmi eğitim sistemleri ve politika yapıcılar ve araştırmacıların yaklaşımları ile karşılaştırıldığında kayıt dışı çıraklık sisteminin daha az takdir edildiğini de ortaya koymaktadır (Nübler, Hofmann ve Greiner 2009). Ancak tanınma, politika yapıcılardan destek ve ilgi almanın ve geleneksel çıraklık eğitimi geliştirmeye yönelik politika ve stratejiler geliştirmenin, resmi eğitim sistemleri ile köprüler kurmanın ve en sonunda resmi eğitim sistemiyle birlikte gelişmenin anahtarıdır.²⁷

²⁷ Almanya, Avusturya ve İsviçre gibi ülkelerdeki ikili çıraklık sistemlerinin gelişimi, on dokuzuncu yüzyılda geleneksel, zanaata dayalı eğitim sistemlerinin hem sanayi hem de zanaat sektörünün ihtiyaçlarına hizmet eden modern bir eğitim sistemine dönüştürülmesi bakımından ilginç bir örnek sunmaktadır. Bu süreç, çıraklık eğitimine yüksek prestij, değer ve meşruiyet kazandıran yeni bir pedagojik ideoloji aracılığıyla mümkün olmuştur.

3. Sonuç ve politika önerileri

Bilimin, teknolojinin ve yeniliğin (BTY) teşvik edilmesi gibi yollar izlenerek ekonomilerin sosyal açıdan kapsayıcı ve çevresel açıdan sürdürülebilir bir temelde üretken dönüşümünü ilerletmeye yönelik on yıllardır süren çabalara rağmen, ilerleme gecikmektedir. Birleşmiş Milletlerin belgediği gibi, SKA'ları gerçekleştirmeye yönelik eylemler henüz gereken hızda veya ölçekte ilerlememektedir (Birleşmiş Milletler 2023). Bu rapor, diğer SKA'lara benzer şekilde, SKA 8'in performansının, boyut ve göstergelerinin çoğunda ve dünyanın büyük bölümünde zayıf olduğunu göstermektedir.

Dahası, çok sayıda krizin yaşandığı uluslararası bir ortamda gelecekteki ilerlemeye ilişkin görünüm pek de umut verici değildir. Ekonomik büyüme, SKA hedeflerinde öngörülen düzeylerden çok uzaktır ve işsizlik oranları, kayıt dışılık ve insana yakışır işlerin yetersizliği dünyanın pek çok yerinde hala yüksektir. 2010-2022 arasındaki trend esas alınarak, 2030'a kadar 23 göstergeden yalnızca 8'inde SKA 8'e ulaşma beklentisinin iyi veya orta düzeyde olduğu tahmin edilmektedir. Üstelik bu beklentiler ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda oldukça dengesizdir ve çevresel ve sosyal göstergeler, ekonomik göstergelere kıyasla 2030 hedeflerinden daha uzaktır. Bu dengesizlikler, iyi ve insana yakışır işlerin ve tam istihdamın yaratılmasının temeli olan sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasını sınırlamaktadır.

Bölüm 1'deki verilerin analizi, ülke grupları arasında 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşma beklentileri açısından büyük farklılıklar olduğunu göstermektedir. Ülke performansı ve beklentilerine ilişkin 11 ana örüntü veya tipoloji tanımlanmıştır. 153 ülkeyi temsil eden bu ülke kümelerinden 10 tanesindeki beklentiler, 23 göstergenin çoğunda ve genellikle de ezici çoğunluğunda yetersiz, düşük veya çok düşüktür. Yalnızca, çoğu Avrupa ülkesi olmak üzere 31 ülkenin yer aldığı 11. Kümede, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutların çoğunda bu hedeflerin karşılanmasına ilişkin beklentiler iyi veya orta düzeydedir. Yeterli düzeltici eylemlerin olmaması durumunda, bu ülkelerin de hedeflerin dörtte birinden fazlasında yetersiz performans göstermeleri muhtemeldir.²⁸

Bu dengesizlik örüntüleri ülke gelir grupları arasında da önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Bu örüntüler, ekonomik ve sosyal boyutlardaki performansın ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır, ancak veriler, ekonomik göstergelere ilişkin geçmiş performansın, sosyal kapsayıcılık ve insana yakışır iş beklentileri için gerekli ancak yeterli olmayan bir koşul olduğunu göstermektedir. 11 ülke grubu genelinde çevresel boyuttaki ortalama beklentiler, ekonomik ve sosyal boyutlardaki beklentilerle tamamen ilgisiz görünmektedir.

Pek çok ülkenin SKA 8'e giden yolda ilerleme kaydedememesi, büyük ölçüde, SKA kabul edilirken öngörülen koordinasyonlu uluslararası yardımın eksikliğine bağlanabilir. Ayrıca, ekonomik kalkınmayı, teknolojik ilerlemenin verimlilik artışlarını sağladığı, fiziksel sermaye (ekipman, altyapı) ve beşeri sermaye biriktirme süreci olarak açıklamaya çalışan mevcut ekonomik büyüme modelindeki temel bir zayıflığa işaret eder. Bu ekonomik ilerleme anlayışına göre, piyasa güçleri niceliksel büyümeyi yönlendirir ve bu ekonomik büyüme, sosyal ve çevresel boyutlarda da kalkınmayı sağlar. Ancak Bölüm 1'de sunulan verilerin gösterdiği gibi, bu modelde önemli bir şey eksiktir. Aynı zamanda, gelişimsel, yapısalcı ve geriden yetişen gelenekler tarafından geliştirilen alternatif modeller de hızlı, sürekli ve kapsayıcı ekonomik büyüme süreçleri ve SKA 8'in ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerinde dengeli ilerleme için BTY'den en iyi şekilde nasıl yararlanılacağı

²⁸ Beklentilerin gösterge ve kümeye göre ayrıntılı bir dökümü için Ek C'ye bakınız.

açıklamada kısıtlılıklarla karşı karşıyadır.

Bu raporun 2. Bölümünde, ekonomilerdeki dönüştürücü değişim süreçlerinin karmaşıklığını ve bunların kritik sosyal ve kurumsal faktörlere bağlılığını daha açık bir şekilde tanıyan bir çerçevenin ana hatları çizilmektedir. Bu çerçevenin, eksik unsur olarak toplumların kolektif yeteneklerini ortaya koyarak ana akım büyüme, dönüşüm ve yetiştirme modellerini tamamlaması amaçlanmaktadır. Toplumlar dönüştürücü değişimin araçlarıdır ve onların kolektif yetenekleri, ekonomide dönüştürücü değişim için mevcut seçenekleri şekillendirir. Burada, toplum düzeyinde mesleki ağlarda, kurumsal sistem ve kültürlerde ve değer sistemlerinde bulunan kolektif yeteneklerin temelde bireylerin becerilerinden farklı olduğunun da belirtilmesi gerekir.

Bu nedenle politika yapıcılarının, SKA 8'e yönelik ilerlemeyi hızlandıracak politikaları belirlerken kolektif yeteneklere açıkça dikkat etmeleri gerekmektedir. Bu, politikaların üç ayrı katmanda uygulanmasını gerektirir: İlk olarak, ekonomi düzeyinde politika yapıcılarının, BTY'den yararlanmak ve SKA 8 için dönüştürücü değişimi şekillendirmek amacıyla sanayi, ticaret, yatırım, teknoloji ve inovasyon politikalarını belirlemeleri ve aynı zamanda toplumda dönüştürücü değişime ilişkin uygulanabilir seçenekleri tanımlayan kolektif yetenekleri özellikle dikkate almaları gerekmektedir. İkincisi, kolektif yeteneklerin kökleri toplumların bilgi tabanında bulunur ve politika yapıcılarının, kolektif yetenekleri oluşturmak ve güçlendirmek için toplumları sosyal olarak paylaşılan bilgi ve inanç yapılarını (epistemik sistemler) dönüştürmek ve geliştirmek için proaktif olarak harekete geçirmeleri gerekir. Üçüncüsü, BM Adil Geçişler için İş ve Sosyal Korumaya İlişkin Küresel Hızlandırıcı ve ILO'nun oluşturmakta olduğu Sosyal Adalet için Küresel Koalisyonu temel alarak, SKA 8'i desteklemek amacıyla uluslararası dayanışmayı harekete geçirmek için çok taraflı sistem içerisinde büyük girişimlere ihtiyaç vardır.

3.1. Kolektif yetenekleri artırarak dönüştürücü değişimin mümkün kılınması

Bu raporda sunulan çerçeve, bir ekonomideki dönüştürücü değişiklikleri açıklarken toplumların rolünü ve yeteneklerini hesaba katarak kalkınma sürecinin karmaşıklığını yansıtmayı amaçlamaktadır. Kolektif yeteneklerin yaratılması, sosyal olarak paylaşılan bilgi ve inanç sistemlerinin dönüştürüldüğü bir öğrenme süreci olarak sunulurken, ekonomik kalkınma, toplumların ortak çıkarlarına ve isteklerine yönelik yapısal bir değişim süreci olarak açıklanmaktadır.

Böyle bir kalkınma modeli, insan toplumlarının yaratıcılığın, eylemliliğin ve sorumluluğun kaynakları ve dolayısıyla dinamik yeteneklerin taşıyıcıları olarak temel rolünü kabul eder. Kalkınmaya insan odaklı yaklaşımın normatif boyutuna üretken bir boyut katar. İnsana yakışır iş ve insan ve işçi haklarına saygı, kendi başarılarına kalkınmaya katkıda bulunurken, yetenekler yaklaşımı, hayal gücü ve yaratıcılık, kendine güven ve eylemlilik, sorumluluk ve azim ve dayanıklılık gibi temel insan kabiliyetlerini tanıyarak toplumu ekonomik kalkınma tartışmasına geri getirir. Dönüştürücü değişime yönelik bu insan merkezli yaklaşım, emeğin bir meta olmadığına dair ILO ilkesine daha fazla anlam katar.

Ayrıca bu model, ekonomik büyümenin ötesine geçen çoklu kalkınma hedeflerini takip etmenin önemini kabul etmektedir. Amaca yönelik inovasyonu ve teknolojik değişimi vurgular ve aynı anda birden fazla hedefe nasıl ulaşılacağını açıklayan değişim örüntüleri, süreçleri ve amaçlarına ilişkin ilkeler sağlar.

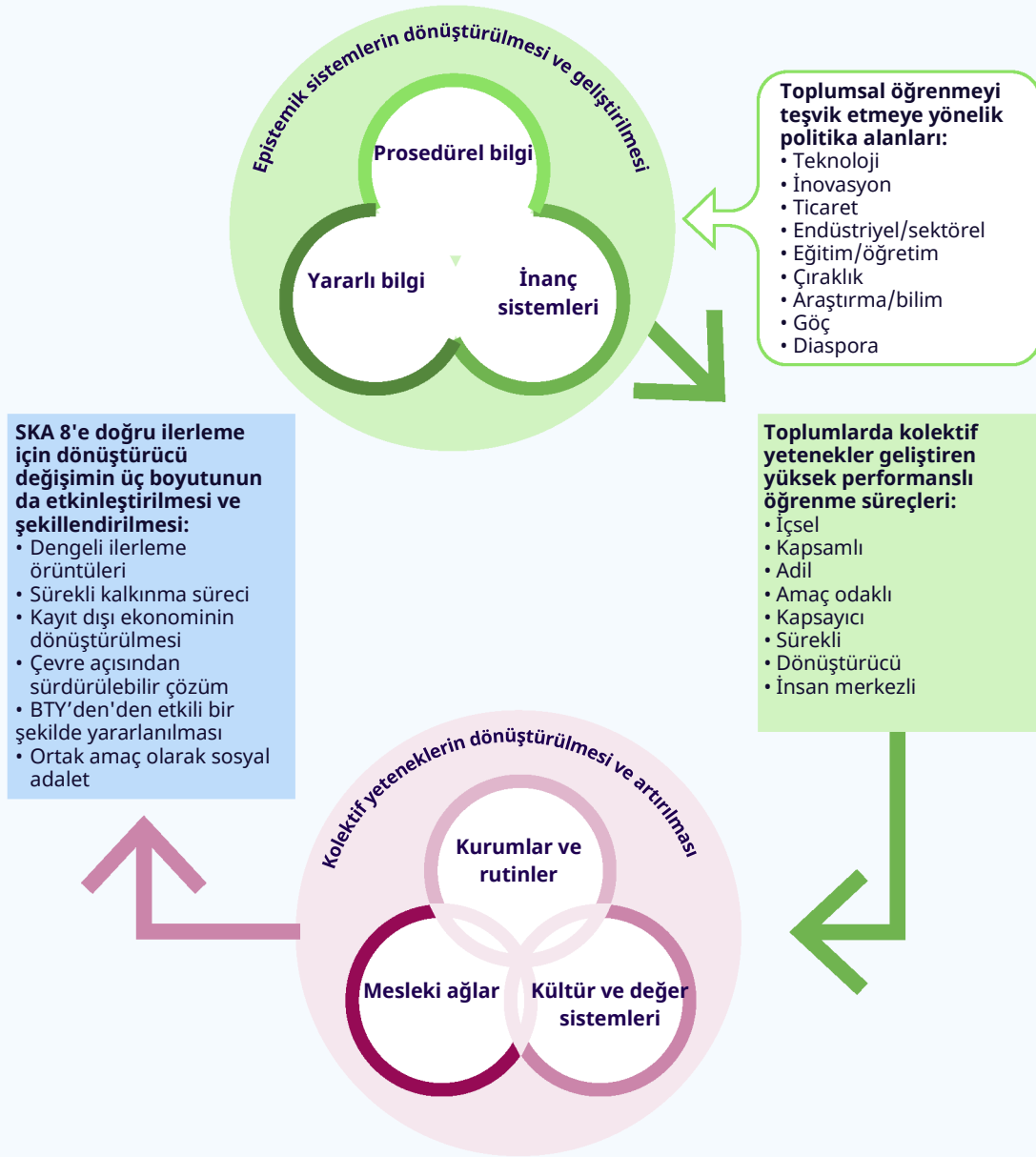
Üstelik bu model, dikkatleri sonuçtan ziyade gelişim sürecine ve dönüştürücü değişimin gerçekleştirilmesi, koordine edilmesi, uyumlulaştırılması ve şekillendirilmesi gereken çoklu boyutlarına kaydırır. Sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir kalkınma süreçleri ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerde dengeli ilerlemeyi ve bu üç hedefe aynı anda ulaşılmasını teşvik edecek politikaları gerektirir.

Model aynı zamanda aşağıdan yukarıya doğru bir yaklaşım için toplumun farklı düzeylerinde kolektif yetenekler geliştirmenin ve dinamik yetenekler geliştirmede kimsenin geride kalmamasını sağlamanın önemini de kabul eder. Yerel topluluk düzeylerinde (şehirlerde ve kırsal alanlarda, araştırma ve girişim ekiplerinde ve kayıt dışı ekonomideki zanaatkarların oluşturduğu örgütlerde) kolektif yeteneklerin geliştirilmesi, ulus altı veya ulusal düzeylerde kayıtlı ekonomideki yeteneklerin teşvik edilmesi kadar önemlidir. Bu, toplumun her kesiminin değişimin aktif bir aktörü olarak dönüştürücü değişim sürecine katılmasını, böylece seslerinin duyulmasını ve değişimin faydalarını elde etmesini sağlayacaktır. Küresel düzeyde, tüm ülkelerde SKA 8'e ulaşmak için kolektif yetenekler zorunludur; bu, tüm uluslar ve uluslararası kurumlar arasında, ileriye yönelik ortak bir fikir birliğine dayalı, güçlü kural ve prosedürlere sahip bir ortaklığın inşa edilmesini gerektirir. BM Adil Geçişler için İş ve Sosyal Koruma Küresel Hızlandırıcısının, uluslararası düzeyde bu tür kolektif çalışmalara bir odak noktası sağlaması gerekmektedir.

3.2. Özel politika önerileri

Bu kısımda, 2. bölümde sunulan çerçeveye dayalı olarak önemli politika önerileri sunulmaktadır. Bu iç politika önerileri uygulanırken aynı zamanda, yukarıda sözü edilen BM Küresel Hızlandırıcı gibi mekanizmalar aracılığıyla çok taraflı düzeyde tamamlayıcı eylemlerin de olması gerekecektir. Şekil 3.1'de kolektif yeteneklerin geliştirilmesine yönelik politika çerçevesi sunulmaktadır.

Şekil 3.1. Kolektif yeteneklerin oluşturulmasına yönelik politika çerçevesi: Entegre, kapsamlı ve dinamik bir öğrenme stratejisi

3.2.1. Kolektif yeteneklerin politika çerçevelerine ve dönüştürücü değişim stratejilerine entegre edilmesi

Kolektif yetenekler, toplumların SKA 8 hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olacak dönüştürücü değişim süreçlerini yönlendirmelerine ve şekillendirmelerine olanak tanır. Sınırlı yeteneklere sahip toplumlar, değişimin araçları olarak üzerlerine düşen rolü oynamakta ve SKA 8'e doğru ilerleme kaydetmekte zorluk çekecektir. Bu nedenle politika yapıcılarının, kolektif yetenekleri, BTY'den yararlanma ve ekonomik büyümeyi, istihdamı ve insana yakışır iyi işleri teşvik etme stratejilerine açıkça entegre etmeleri gerekmektedir. Buradaki zorluk, toplumların dönüştürücü değişimin üç boyutunu aynı anda şekillendirebilmelerini sağlayacak yetenekler geliştirmektir: Verimliliği artırıcı, iş yaratan ve öğrenme yoğun ekonomik faaliyetler ve sektörlerle yönelik çeşitlendirme yapmak; SKA 8'e yönelik hızlı ve sürekli süreçler için dengeli ekonomik, sosyal ve çevresel ilerleme örüntülerini teşvik etmek ve gelecekte izlenecek yol ve ortak iyiyi teşvik eden yenilik ve değişimin amaçları konusunda bir fikir birliği oluşturmak.

SKA 8'e yönelik yol haritaları tasarlayan ülkelerin, ekonomide dönüştürücü değişime yön veren politikaların kolektif yeteneklerle desteklenmesini sağlaması gerekir. Politika yapıcılarının SKA 8 ve ilgili SKA'lar için BTY'den yararlanmaya yönelik etkili yol haritalarının tasarımı konusunda bilgilendirmek amacıyla araştırma topluluğunun, kolektif yetenekleri politika çerçevelerine ve kalkınma modellerine entegre etme ve daha fazla anlayış ve ampirik kanıt sağlamak üzere bir araştırma gündemi uygulama görevi vardır. Araştırmacıların etkili politika araçlarının yanı sıra kolektif yetenekleri değerlendirmeye ve ilerlemeyi izlemeye yönelik araçlar da geliştirmeleri gerekmektedir.

3.2.2. Dengeli ilerleme örüntüleri için kolektif yetenekleri artırmak amacıyla kapsamlı öğrenme stratejilerinin uygulanması

Kolektif yeteneklerin geliştirilmesi, yerel topluluklar, işletme ekipleri, hükümet ekipleri, sendikalar ve işveren örgütleri veya meslek kuruluşları ve ağları içerisinde gerçekleşen toplumsal bir öğrenme sürecidir. Yapısal değişim, teknolojik değişim, kurumsal değişim ve kültürel değişimin tümü toplumsal öğrenme süreçleri olarak kabul edilir. Politika yapıcılar, yüksek performanslı yetenek geliştirme süreçleri oluşturmak için kapsamlı ve tutarlı bir strateji geliştirme görevine sahiptir. Ekonomik, sosyal ve çevresel başarılarında etkili, dönüştürücü ve dengeli örüntüler yaratmak için, yeteneklerin güçlendirilmesine yönelik daha geniş bir epistemik yaklaşım şarttır. Bu yaklaşımın, eğitimin aslında genel anlamda arzı artırılması gereken bir meta olarak ele alındığı kalkınmaya dair faktör birikimi görüşünün ötesine geçmesi gerekmektedir. Bunun yerine, toplumlarda geliştirilmesi ve kullanılması gereken farklı bilgi ve inanç yapılarının tanınması gerekir.

Bu bilgi ve inanç sistemlerinin bir sistem olarak değişmesi gerekmektedir. Bu, Schumpeter'in ana akım neoklasik iktisatla çelişen dönüştürücü büyüme modelini yansıtmaktadır: "Düşünmek üzere olduğumuz şey, sistemin içinden kaynaklanan bir tür değişimdir... İstedığınız kadar vagonu art arda ekleyin, bu şekilde asla bir demiryolu elde edemezsiniz." (Schumpeter 1912).

3.2.3. İçsel öğrenmeyi ve sürekli kalkınmayı teşvik etmek için epistemik çeşitliliğin kabul edilmesi

Sürdürülebilir dönüştürücü değişim süreçleri oluşturmak için içsel öğrenme süreçlerinin oluşturulması önemlidir. Bu, kolektif yeteneklerin yatırıma, inovasyona, yeni faaliyetlere, yeni iş ve mesleklerle ve istihdama dönüştürülmesini gerektirir. Ekonomi ve iş dünyasındaki bu değişiklikler toplumun bilgi tabanını dönüştürür ve bu da toplumun yeteneklerini etkiler. Bu süreçte dinamizmi sağlamak için, geliştirilmesi ve kullanılması gereken farklı bilgi ve inanç yapılarının tanınması ve inovasyon açısından bilgi sistemlerindeki çeşitliliğin değerinin kabul edilmesi gerekir.

Gelişmiş ülkeler aslında geleneksel bilgi tabanlarını içsel olarak dönüştürdükleri ve sınır düzeyinde yetenekler geliştirdikleri uzun bir toplumsal öğrenme süreci içindedir. Öğrenme, ekonomik, teknolojik ve yenilikçi faaliyetlerin bir "yan ürünü" olarak ve ayrıca bilim ve teknolojileri ilerletmek için araştırma ve geliştirmeye yapılan yatırımlar yoluyla ortaya çıkar. Bu tarihsel öğrenme deneyimi, benzeri görülmemiş çeşitlilikte ve karmaşık yararlı bilgi ve kural yapıları ile prosedürel bilgi ve inanç sistemleri üretmiştir. Bu bilgilerin geliştirilmesi süreci, dinamik yeteneklerin oluşturulmasına katkıda bulunmuştur ve bu, gelişmiş ülkelerin neden tekno-ekonomik paradigmaya liderlik etmeye ve aynı zamanda yönlendirmeye devam ettiğini açıklar. Kolektif yeteneklerin teknolojiler, kültürler ve kurumlar gibi farklı taşıyıcıları, bu paradigmalarda içindeki rotalar boyunca

hareket eder.²⁹

Gelişmekte olan birçok ülkedeki bilgi tabanı farklıdır çünkü hem geleneksel/yerli hem de yabancı/teknolojik-bilimsel bilgi ve inanç sistemlerini kapsar. İnsanlar ve topluluklar farklı epistemik sistemlere maruz kalsa da ve geleneksel ve modern teknolojileri kullanıp örgün eğitim ve kayıt dışı çıraklık sistemlerinde öğrenim görseler de, bu farklı bilgi yapıları içsel bir sistemin parçası olarak daha fazla ilerlemek için sınırlı bir alana sahip olabilir.

Politika yapımcıların, yerel yönetimlerin ve araştırma topluluğunun karşı karşıya olduğu zorluk, yerel epistemik sistemleri, bunların resmi sistemle olan ilişkilerini ve bu sistemlerin epistemik çeşitlilikten nasıl yararlanabileceğini ve birlikte varoluştan birlikte evrime geçiş için nasıl harekete geçirilebileceğini anlamaktır. Aslında buradaki temel mesajlardan biri, epistemik çeşitliliğin tanınmasının yerel topluluklar için ve onların öz yeterliliğini ve eylemliliğini artırmak ve dolayısıyla kolektif yetenekler oluşturmak için gerekli olduğudur. Yerel inovasyon ve üretim sistemleri (LIPS) modeli, mikro ve küçük işletmeler için inovasyona giden yerel yolları açıklamaktadır. Bu modele göre, inovasyon ve sanayi politikalarıyla desteklenen yerel işletmeler, fırsat odaklı inovasyon stratejileri geliştirir (hayatta kalma odaklı stratejilerin aksine) ve yeni mallar, hizmetler ve teknolojiler geliştirmek için resmi olmayan ve resmi kaynaklardan bilgilere ve diğer kaynaklara erişmeyi ve bunları birleştirmeyi öğrenerek dinamik yetenekler geliştirirler (Petersen ve Kruss, yakında yayımlanacak).

²⁹ Bu süreçte gelişmiş toplumlar, ortak kurumlar (yararlı ve teknolojik bilginin meşruiyetini belirlemek için kullanılan), bilgilerin geçerliliğini doğrulamaya yönelik prosedürler (bilimsel yöntemler) ve bilginin etik yönlerini değerlendirmeye yönelik değer sistemleri gibi benzer kolektif yetenekler geliştirmeyi başarmışlardır.

3.2.4. Kayıt dışı ekonomiyi dönüştürmek amacıyla toplumsal öğrenmeyi geliştirmeye yönelik epistemik bir adalet yaklaşımının teşvik edilmesi

Kayıt dışı ekonomide gözlemlenen büyük insana yakışır iş açıkları göz önüne alındığında, kayıt dışılık ve kayıtlı ekonomiye geçiş, ILO'nun çalışmalarında temel kavramlar haline gelmiştir. Gerçekten de, işçilerin hakları, sosyal koruma, insana yakışır çalışma koşulları ve kapsayıcı kalkınma konusundaki endişelere yanıt olarak ILO, 204 sayılı Tavsiye Kararında kayıt dışı ekonomiden kayıtlı ekonomiye geçişin nasıl destekleneceği ve kolaylaştırılacağı konusunda rehberlik sağlamaktadır (ILO 2015).

Kayıt dışı ekonomi kavramının, gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomileri geleneksel bir sektöre ve onu yutan bir modern bir sektöre sahip ekonomiler olarak tanımlayan ikili kalkınma modellerine dayandığı öne sürülmektedir. Bu modeller, eksik unsurun toplumsal öğrenme ve kolektif yetenekler olduğu gelişmekte olan ülkelerin çoğunda gerçekliği yeterince yansıtmamaktadır. Bu ikili modeller, gelişmekte olan ülkelerdeki toplumların modern, resmi ekonomide sürekli büyüme süreçlerini yönlendirmek için gereken kolektif yetenekleri nasıl oluşturduklarını açıklayamadığı gibi, topluluğun yerel teknolojileri, kültürü ve değer sistemleriyle sosyalleşen ve geleneksel kural ve prosedürlere uyan yerel topluluk üyelerinin nasıl “kayıtlı” olmayı öğreneceklerini de açıklamamaktadır.³⁰

Elbette kayıtlı ekonomiye geçişi sağlamaya yönelik etkili hükümet politikalarına ilişkin çok sayıda örnek mevcuttur; bunlardan en bilineni Brezilya'da uygulanan “bolsa familia” programıdır. Bu tür hükümet politikaları, yerel topluluklarda kolektif yeteneklerin rolünün kabul edilmesiyle hızlandırılabilir. Bu şekilde kayıtlı ekonomiye geçiş, yerel toplulukların kendi epistemik sistemlerini dönüştürdüğü toplumsal bir öğrenme süreci olarak modellenmelidir; bu, bir toplumdaki tüm ilgili bilgi ve inanç yapılarının tanınmasını sağlayan epistemik adalet ilkesi tarafından yönlendirilmesi gereken bir süreç olmalıdır. Bu yaklaşım, ulusal ve uluslararası uzmanların ve karar vericilerin, geleneksel bilgi ve inanç yapılarına değer vermesini ve kayıt dışı ekonomideki hizmet içi eğitim veya çıraklık eğitimi gibi faaliyetlere ve resmi eğitimlerin faaliyetlerine prestij ve statü atfeden inançları desteklemesini gerektirir. Bu tür bir epistemik kapsayıcılık veya adalet olmadan, yerel toplulukların bilgi tabanlarını ve yenilik potansiyellerini geliştirmeleri için sağlanan teşvik ve fırsatlar yetersiz kalacaktır.

Başka bir deyişle, kayıt dışı ekonomideki insana yakışır iş sorunlarının üstesinden gelmeye yönelik stratejiler, topluluğun kolektif yeteneklerinin geliştirilmesi için bu yeteneklerin ve sosyal öğrenmeyi teşvik etmeye yönelik stratejilerin araştırılması amacıyla ve kayıtlı ekonomiye geçişi kolaylaştıran ulusal kalkınma politikaları kapsamında, yalnızca kayıtlı ekonominin perspektifinden ziyade yerel topluluğun bakış açısıyla ele alınmalıdır.

3.2.5. SKA 8 için “yeşil” ve sürdürülebilir çözümlere olanak tanıyan dinamik yetenekler oluşturmaya yönelik teknoloji politikalarının teşvik edilmesi

Sürdürülebilir kalkınmanın yaratılması ve SKA 8'e yönelik ilerlemenin sağlanması için, ülkelerin yerel ve işsel öğrenmeye yönelik yeni yollara girmesi gerekir. Başta gelişmiş ülkelerde olmak üzere

³⁰ Geçiş kavramı, yeni duruma ulaşmak için ihtiyaç duyulan toplumların epistemik sistemlerindeki dönüştürücü değişim sürecini keşfetmeksizin, daha az arzu edilen bir durumdan daha çok arzu edilen bir duruma geçişi tanımlar.

politika yapımcıların ve sektörlerin büyük çabaları çevre dostu teknolojiler ve yeniliklerin yanı sıra yenilenebilir enerji üretimi gibi yeni sektörler için yetenekler geliştirmeye yönelikken, gelişmekte olan ülkelerin çoğu bu teknolojileri yerel şartlara uyarlama veya ileri teknoloji unsurlarını yerel teknolojilerle harmanlanma zorluğuyla karşı karşıyadır. ILO, yerel işletmelerin teknolojik yeteneklerini güçlendirmek ve çevreyi korurken ekonomik ve sosyal kalkınma için yerel teknolojik yolların yaratılmasına yardımcı olmak amacıyla, gelişmekte olan ülkelerde, özellikle altyapı projelerinde, uygun teknolojilerin geliştirilmesini ve kullanılmasını desteklemektedir (Ernst, Nübler ve Pelivani 2023). Son zamanlardaki 'tutumlu inovasyon' dalgası, büyüyen sürdürülebilirlik hareketi tarafından tetiklenmiştir. Bu kavram, ileri teknolojilerin basitleştirildiği, seviyesinin düşürüldüğü ve daha az maliyetli hale getirildiği ve bir savunmasızlık ve yoksulluk bağlamına göre uyarlandığı veya gelişmiş ülkelerdeki yeni yaşam tarzlarını yansıtacak şekilde uyarlandığı yaklaşımları ifade eder. Tutumlu inovasyonlar amaç odaklıdır ve dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma için özellikle önemlidir ve aynı anda sosyal, ekonomik ve çevresel hedefleri destekleyebilirler (Albert 2019).

Yeni öğrenme yollarına başlamaya yönelik başka bir yaklaşım da, yerli toplulukların bilgilerinin doğrulanması ve geliştirilmesi için bilimsel metodolojileri uygulamak ve bu süreçte yeni bilgi ve ürünleri birlikte yaratmaktır. Melezleştirme, teknolojilerini, kurumlarını ve kültürlerini bir araya getirmek için "epistemik açıdan farklı insanların buluşmasının" bir yolu olarak ele alınmaktadır (Balanzó-Guzman ve Ramos-Mejía 2023). Bu etkileşimler sürdürülebilirlik geçişini destekleyebilir ve gelişmiş tarım tekniklerine, iklim değişikliğinin etkilerine karşı dayanıklılığın artırılmasına ve doğal kaynakların ortak yönetimine yol açmıştır. Bu tür melezleştirme girişimleri için iş birliğine dayalı ortamlar, kültürlerarası alışverişi ve güvene dayalı iletişimi teşvik edecek platformlar ve yerli ve bilimsel araştırma toplulukları arasında diyalog oluşturulması gerekir.

Sürdürülebilirlik için kolektif yetenekler oluşturmaya yönelik teknoloji politikalarının teşvik edilmesi, bu toplumların "yeşil" endüstrilerde ortaya çıkan fırsat pencerelerinden yararlanmasını sağlayabilir. Bu fırsat pencereleri, gelişmekte olan ülkelerin yeşil teknolojiler ve endüstrilerde en ileri teknolojilere sıçramasına olanak tanır. Ülkelerin çevresel açıdan sürdürülebilir ekonomilere geçişi kapsamında yeşil teknolojilere yönelik hızla artan küresel talebin, birçok gelişmekte olan ülke ve piyasa "yeşil" fırsat pencereleri yaratması beklenmektedir. Bu ortaya çıkan fırsat pencerelerinden yararlanabilmek için ülkelerin, bu yeni yeşil endüstrilere girmek için gereken kolektif yetenekleri hızla oluşturmaya yönelik stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir (UNCTAD 2023).

3.2.6. Öğrenmenin istenen seviyeye gelmesi için fırsatlar sağlayacak endüstriyel ve sektörel politikaların tasarlanması

Bir ülkede var olan üretim yapılarının ve teknolojilerin niteliği ve karmaşıklığı yalnızca verimliliği, büyümeyi ve işleri değil aynı zamanda öğrenme fırsatlarını da belirler. Dolayısıyla hızlı sanayileşme ve teknolojik ilerleme, gelişmekte olan ülkelerin yetişme sürecinde önemli unsurlar olmuştur. Dinamik bir yetişme sürecini yönetmek için sanayi, teknoloji, ticaret ve yatırım politikalarının SKA 8'in hedeflerine doğru ilerlemeyi desteklemek amacıyla birden fazla görevi yerine getirmesi gerekir. Kamu politikalarının girişimcileri yeni ekonomik faaliyetlere başlamaları ve verimliliği artırmak, iş ve istihdam fırsatları yaratmak amacıyla yenilik yapmaları için teşvik etmesi gerekmektedir. İşletmelerle birlikte, teknolojilerin verimli kullanımı ve işletmelerin verimliliği için çalışanların ihtiyaç duyduğu beceri ve yetkinliklerin teşvik edilmesi sorunuyla da karşı karşıyadırlar.

Ancak dinamik bir açıdan bakıldığında, ülkenin gelecekteki kalkınma yolları için yüksek değere sahip kolektif yetenekler geliştirmek, BTY'den yararlanma seçeneklerini artırmak ve böylece SKA 8'e doğru ilerlemeyi hızlandırmak tüm paydaşların sorumluluğundadır. Bu, giderek daha karmaşık hale gelen rutinler oluşturmak için ve iş gücünün bilgi teknolojisi, yapay zeka ve robotik alanlarında firmaların çeşitlendirme yapma yeteneklerini artıran yeni meslekler edinmesi için işletme ekiplerinde dik

öğrenme eğrileri yaratabilen öğrenme-yoğun sektörleri hedef alan sektörel politikaları içerir. Uluslararası çalışma standartlarının veya teknik standartların belirlenmesi yeniliği teşvik eder. Teknoloji politikaları, işletme ekiplerinin yeni tekno-ekonomik paradigmalara geçiş yapmasına ve gelecekte seçilen sektörlerle girmesine destek olabilir. Geriden gelen ülkelerin yetişmesine yardımcı olacak öğrenmeyi teşvik etmek için çeşitli ticaret politikası önlemleri uygulanabilir. Örneğin yeni sanayilerin ithalata karşı geçici olarak korunması makul görülebilir. Ancak, yatırımı ve öğrenmeyi teşvik eden ve dolayısıyla rant peşinde koşma davranışını önlemeye yardımcı olan bu tür koruma planlarına önlemlerin entegre edilmesi önemlidir (Salazar-Xirinachs, Nübler ve Kozul Wright 2014). İhracatın teşviki, "ihracat yapmayı öğrenme" sürecine ve küresel pazarlarda rekabetçilik için gerekli rutinlerin ve kurumların oluşturulmasına daha fazla yardımcı olabilir ve daha karmaşık ve öğrenme-yoğun endüstriyel sektörlerle yatırımı teşvik etmek için döviz kuru politikaları kullanılabilir.

3.2.7. BTY'den yararlanmak için kolektif yetenekler oluşturmak amacıyla insan merkezli ve dönüştürücü bir eğitim stratejisinin çerçevesinin oluşturulması

Eğitim ve öğretim politikaları, SKA 8'e yönelik ilerleme için dönüştürücü değişimin geliştirilmesinde birçok farklı rol oynamaktadır. Bir yandan, ileri teknolojilerin etkili bir şekilde kullanılmasını ve uygulanmasını sağlamak için işçileri ihtiyaç duyulan yeni becerilerle donatmayı amaçlayan beceri geliştirme ve yaşam boyu öğrenme, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin politika gündeminin üst sıralarında yer almaktadır. Beceri geliştirme politikaları, SKA'lara ulaşmaya yönelik kapsamlı politika çerçevesinin önemli bir bileşenidir.

Öte yandan eğitim, kolektif yeteneklerin geliştirilmesinde merkezi bir rol oynamaktadır. Eğitim içeriği ve müfredat, iş gücündeki mesleki yapıyı ve dolayısıyla çeşitlendirme seçeneklerini etkiler. Bu nedenle eğitim, sanayi ve teknoloji politikalarının, mesleki yapının ekonomide amaçlanan yapısal değişim modelini desteklemesini sağlayacak şekilde uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, eğitim politikaları kolektif eylemliliğin ve yenilik ve değişim için kritik olan psikolojik kaynakların gelişimini etkiler. İnsanlar ve toplumlar yeni fikirler ve vizyonlar yaratırlar, bilgi, buluş ve keşifler ararlar, düşünür ve kararlar alırlar, kaynakları yeniden birleştirirler ve azim, dayanıklılık ve eylemlilik geliştirirler. İnsan toplumlarının bu özelliklerinin geliştirilmesi gerekmektedir ve örgün eğitim sistemleri bu konuda kritik bir rol oynamaktadır. Buradaki zorluk, kendine güveni ve kolektif eylemliliği teşvik eden, merakı ve yaratıcılığı harekete geçiren ve yenilikçiliği ve dönüştürücü değişimi destekleyici değer sistemlerini teşvik eden psikolojik kaynakları güçlendirmeyi amaçlayan öğrenme teorilerini, pedagojik ilkeleri ve öğretme ve öğrenme yöntem ve uygulamalarını benimsemektir. Öğrenme sürecinin hataları normalleştirmesi ve başarısızlık, analiz ve yeniden denemeyi öğrenme sürecinin kabul edilen ve değerli parçaları haline getirmesi önemlidir.

Yenilik ve değişime yönelik öğrenme sürecini anlamak için, kültürün, normların, yerli bilgilerin ve yerel inançların yanı sıra çocukların ve gençlerin sosyalleştiği çevrenin oynadığı rolü kabul etmek hayati önem taşımaktadır. Ayrıca yaratıcılık, zeka, motivasyon, tutumlar, değişim ve inovasyona yönelik öğrenme sürecini anlamak için bilişsel bilim, psikoloji ve sosyolojiden elde edilen anlayışların yanı sıra bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik ile beşeri bilimler öğretimi arasındaki tamamlayıcılık ve sinerjilerin de gözden geçirilmesi gerekmektedir (Echavarria, yakında yayımlanacak; Kleine 2023).

Akademik dünya aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın geleceğini şekillendirmede de önemli bir rol oynar. Bilgi, araştırma ve öğrenme merkezleri olarak üniversiteler ve yüksek öğretim kurumları, farklı disiplinlerde zengin bir uzmanlığa sahiptir ve geleceğin liderlerini, araştırmacılarını ve problem çözücülerini yetiştiren merkezler olarak hizmet vermektedir. Yükseköğretim kurumları, tüm bölgelerdeki öğrencileri küresel zorlukların üstesinden gelmek için gereken bilgi, beceri ve

değerlerle donatarak, SKA'lara kendini adanmış yeni nesil değişim yaratıcılarının yetiştirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Buradaki zorluk, BTY eksikliklerini gidermek ve BTY'nin sürdürülebilir kalkınmanın itici güçleri olarak sorumlu kullanımını desteklemektir. Araştırmacılar, akademisyenler ve diğer paydaşlar arasındaki diyalogu geliştirmek ve dönüşümleri hızlandıracak fırsatları ve ortaklıkları belirlemek ve teşvik etmek için platformlar ve konseyler kullanılabilir.

3.2.8. Hızlandırılmış toplumsal öğrenme için dış bilgi ağlarından yararlanmak amacıyla göç ve diasporadan faydalanılması

Diaspora topluluğunu ülkenin ekonomik faaliyetlerine dahil etmek, toplumun bilgi tabanını zenginleştirmenin ve dinamik yeteneklerini geliştirmenin bir yolu olabilir. Diaspora genellikle anavatan ülkenin kalkınma potansiyelini sınırlayan bir beyin göçü olarak görülse de, uygun hükümet politikalarıyla desteklendiği takdirde hızlı, dönüştürücü değişim için bilgi ve deneyim sağlama potansiyeline sahiptir. Vasıflı diaspora topluluklarının kendi ülkeleri için potansiyel yüksek değeri, kendi toplumlarının mesleki yapısı ve beceri karışımının çeşitliliğine ve karmaşıklığına yapabilecekleri katkıda yatmaktadır. Buna ek olarak diaspora topluluğu, yalnızca iki dünyada yaşama ve çalışma deneyimine sahip olarak edinilebilecek belirli bir dizi bilgi ve anlayışı kendi ülkelerine getirebilir. Kendi ülkesinin epistemik sisteminde yaşama deneyimini yaşarken yeni bir epistemik bağlam içinde yaşamayı öğrenmek, her iki ülkedeki kurum ve kültürlerin örtük ve zımni bilgilerini anlamak açısından eşsiz fırsatlar sağlar. Bu, eksiklikleri, fırsatları ve başarılı inovasyon için neyin gerekli olduğunu belirlemenin yanı sıra teknolojiyi özümsemeye, mal ve hizmetleri taklit etmeye ve ticari açıdan karlı fırsatları belirlemeye yardımcı olabilir (Nedelkoska, yakında yayımlanacak).

Diasporanın katılımı birçok farklı biçim alabilir, ancak özellikle insanlar ev sahibi ülke ile iyi bir şekilde entegre olduklarında, anavatan ülkenin diasporanın katılım isteğini güçlendirmeye yönelik çaba harcaması gerekir. Son zamanlarda bazı ülkeler, geri dönen göçmenleri veya ortak girişimleri çekmede ve girişimcilerin, bilim adamlarının ve profesyonellerin etnik, sosyal ve profesyonel ağlarını anavatan ülke ile ev sahibi ülke arasında birbirine bağlamada başarılı olmuştur. Büyük diaspora kümelerini ev sahibi ülkedeki aynı konumdan anavatan ülkedeki bir konuma taşınmaya ikna etme stratejileri, anavatan bölgesindeki kolektif yetenekleri geliştirmenin oldukça etkili bir yolu gibi görünmektedir. Bu strateji, ülkelerin yeni bir endüstri kurmak için gerekli olan ilgili tamamlayıcı mesleklerin çoğunu çekmelerine yardımcı olabileceği gibi, ev sahibi bölgedeki firmalarda uygulanan sosyal olarak paylaşılan zımni ve örtük bilgileri ve ev sahibi ülkenin kültürünü anlamaya yönelik benzersiz bilgilerin aktarılmasına da yardımcı olabilir.

Göçmen işçiler, ev sahibi ülkenin bilgi tabanındaki ve mesleki ağındaki çeşitliliği artırarak kolektif yeteneklerin geliştirilmesine katkıda bulunabilir. 2030 Gündemi, "göçmenlerin kapsayıcı büyüme ve sürdürülebilir kalkınmaya olumlu katkısını" kabul etmektedir ve gelişmekte olan ülkelerdeki iş gücü göçü üzerine yapılan bir OECD/ILO (2018) araştırmasında, göçmenlerin getirdiği beceri ve uzmanlıktan yararlanmayı amaçlayan yeterli kamu politikalarının ve göçmenlerin daha iyi entegrasyonunun sağlanmasının, göçmenlerin ev sahibi ülkelerin kalkınmasına katkısını arttırmada önemli bir rol oynayabilir. Bu tür olumlu göç deneyimleri, ILO'nun adil işe alıma ilişkin genel ilkeleri ve operasyonel yönergeleri (ILO 2019) tarafından tanımlanan haklara saygı gösterilmesiyle daha mümkün hale gelecektir.

□ 3.3. Yerel, ulusal ve küresel düzeyde

dönüştürücü değişimin pusulası ve ortak amacı olarak sosyal adaletin geliştirilmesi

Bu raporda, toplumların dönüştürücü değişim için ortak bir amaç üzerinde anlaşmaya varma ihtiyacı vurgulanmaktadır. Bir toplumdaki yerel topluluklar farklı kültürler, dünya görüşleri, değer sistemleri ve arzular oluşturabilse de toplumun gelecekte izlenecek yol ve SKA 8 hedeflerine ulaşmaya yönelik bir strateji üzerinde anlaşmaya varmasına olanak tanıyan bir amaç üzerinde fikir birliğine varmaları gerekir. Hükümetlerin, işçi ve işveren örgütlerinin ve sivil toplumun, kamu yararına yönelik ilerlemeyi yönetme konusunda sorumlu bir şekilde hareket etmesi gerekmektedir. Toplumlara daha uyumlu ve barışçıl, ekonomileri ise daha verimli ve yenilikçi kılmak sosyal adaletin temel niteliğidir (ILO 2023e). Bu, sosyal diyalogla desteklenen sosyal adaletin, SKA 8'e doğru ilerlemeyi hızlandıracak politika seçimlerine ve eylemlere rehberlik eden bir pusula görevi görmesi gerektiğini göstermektedir. Sosyal adaletin, toplumsal ilişkileri yönetmek ve şekillendirmek ve farklı kültürlere ve değer sistemlerine sahip toplulukların ve toplumların yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde birlikte gelişimini sağlamak için düzenleyici ilke haline gelmesi gerekmektedir.

Tatlı su ve temiz hava gibi tüm insanların ihtiyaç duyduğu doğal kaynaklara erişim, "ortak fayda" yaklaşımıyla yönetilmelidir. Su gibi doğal kaynakların kullanımındaki toplumsal eşitsizliğin ele alınması ve bu kaynaklara erişimin sosyal adalet rehberliğinde sağlanması gerekir. Kıt bir kaynak olan suyun tahsisinin piyasalara bırakılması daha yüksek fiyatlara, dengesiz arza ve eşitsiz dağıtımına yol açarken, suyu daha eşit dağıtmak için tasarlanan politikalar daha sürdürülebilir su kaynakları yönetiminin sağlanmasına yardımcı olur. Erişimdeki sosyal eşitsizlik, yoksul insanların günlük ihtiyaçları için suya ulaşmada karşılaştıkları en büyük sorunlardan biridir. Sorun sadece teknoloji ve finansman değildir. Gerçekten de, kötü yapılandırılmış sistemler erişim eşitsizliğini daha da kötüleştirir.

Uluslararası Çalışma Konferansı (ILO 2023f), çevresel açıdan sürdürülebilir ekonomilere ve toplumlara adil geçiş konusunun ele alındığı en son oturumunda, dağıtımda adaletin önemini ve değişimden kaynaklanan getirdiği fayda ve zararların adil bir şekilde dağıtılması ihtiyacını kabul etmiştir. En önemlisi, sosyal adaleti küresel bir ortak amaç olarak kabul etmiş ve dolayısıyla ortak yarara yönelik çalışma konusunda herkesin paylaştığı sorumlulukları kabul etmiştir. ILC şu sonuca varmıştır: "Adil geçiş, hükümetler, işverenler ve işçiler de dahil olmak üzere herkesin sorumluluk almasını gerektiren ortak bir küresel amacı yansıtmaktadır. Geçişler ortak çaba gerektirir ve istihdam kayıplarını, insana yakışır iş açıklarını, eşitsizliği, sektörel ve eğitimsel uyumsuzlukları giderecek şekilde planlanmalı ve yapılandırılmalıdır" (ILO 2023).

Bu raporun 1. ve 2. bölümlerinde ve ILO SKA 8 raporunda (2019) ele alındığı gibi, SKA 8'e ulaşmaya çalışırken, SKA 8'in ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerindeki ilerlemenin dengelenmesi gerekmektedir. Bu, teknolojik değişim ve yeniliklerin verimliliğe, istihdama ve insana yakışır işlere yol açtığı, kurumların işçi haklarına saygıyı, çevresel bütünlüğü ve adil gelir dağılımını güçlendirdiği ve değer sistemlerinin bu dengesizlikleri ulusal ve küresel düzeyde ele almak için kullanılacak bir pusula olarak sosyal adaleti geliştirdiği süreçlerin şekillendirilmesi anlamına gelir. Dönüştürücü değişimin ortak amacı olarak sosyal adalet konusunda fikir birliğine varılması, ülkelerin geride kaldıkları SKA 8 hedeflerinde diğer ülkelere yetişmelerine yardımcı olabilir. Bu dönüştürücü değişimler, tüm toplumların değer sistemlerinde, normlarında, kurumlarında, teknolojilerinde, üretim yapılarında ve tüketim davranışlarında değişiklik yapılmasını gerektirecektir.

Ancak, SKA 8'e doğru ilerleme sağlamak için BTY'den yararlanmak aynı zamanda nesiller arası sosyal adaleti de gerektirir. Günümüz toplumlarının gelecek nesillerin refahı için sorumluluk alması gerekir ve sosyal adalet, mevcut ve gelecek toplumlar arasındaki ilişkiye rehberlik eden bir pusula görevi görmelidir. Nesiller arası sosyal adalet, "gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama imkanından ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarının karşılanması" olarak tanımlanan sürdürülebilirliğin özünde

yer almaktadır (Birleşmiş Milletler 1987). Küresel toplum, gelecek nesillerin refahı için sorumlu bir şekilde hareket etmelidir ve bunun için çevre bütünlüğünü sağlayarak insanlığın yaşamı destekleyen sistemini koruyan politikalar gerekmektedir. Gelecek nesiller için adalet aynı zamanda bilimin, hayatı manipüle etme ve insanlığın özünü tehdit etme gücüne sahip, daha yeni ve daha güçlü teknoloji biçimleri geliştirmesiyle de ilgilidir. Bu etkiler geri döndürülemez olabileceğinden, bu durum BTY ile ilgili temel etik sorunları gündeme getirmektedir (Jonas 1985). Dolayısıyla, şimdiki ve gelecek nesiller arasında sosyal adaletin sağlanması, hem insanlığın hem de doğanın özünün korunmasını içerir ve bu da araştırma topluluğu, siyasi karar vericiler, yöneticiler, girişimciler, işveren örgütleri, sendikalar ve işçiler dahil tüm toplulukların gelecek nesillerin ortak yararı için sorumlulukla hareket etmesini gerektirir.

Kaynaklar

- Acemoğlu, Daron ve Simon Johnson. 2023. *Power and Progress: Our Thousand-Year Struggle Over Technology and Prosperity*. New York: Public Affairs.
- Acemoğlu, Daron, Simon Johnson ve James A. Robinson. 2002. "Reversal of Fortune: Geography and Institutions in the Making of the Modern World Income Distribution". *The Quarterly Journal of Economics* 117 (4): 1231–1294.
- Acemoğlu, Daron ve James A. Robinson. 2012. *Why Nations Fail*. Danvers, M.A: Crown Business.
- Albert, Martin. 2019. "Sustainable frugal innovation – The connection between frugal innovation and sustainability". *Journal of Cleaner Production*, 237.
- Alesina, Alberto, and Paola Giuliano. 2015. "Culture and Institutions". *Journal of Economic Literature* 53 (4): 898–944.
- Altenburg, Tilman ve Anna Pegels. 2020. "Latecomer Development in a 'Greening' World: Introduction to the Special Issue". *World Development* 135.
- Andreoni, Antonio, Ha-Joon Chang ve Isabel Estevez. 2021. "The Missing Dimensions of the Human Capabilities Approach: Collective and Productive". *The European Journal of Development Research* 33(2): 179–205.
- Andreoni, Antonio, Pamela Mondliwa, Simon Roberts ve Fiona Tregenna. 2022. *Transformation in South Africa: The Challenges of Inclusive Industrial Development in a Middle-Income Country*. Oxford: Oxford University Press.
- Arrow, Kenneth J. 1962. "The Economic Implications of Learning by Doing". *The Review of Economic Studies* 29 (3): 155–173.
- Astorga, Rodrigo, Mario Cimoli ve Gabriel Porcile. 2014. "The role of industrial and exchange rate policies in promoting structural change, productivity and employment". In *Transforming Economies: Making industrial policy work for growth, jobs and development*, düzenleyen: Salazar-Xirinachs, José M., Irmgard Nübler ve Richard Kozul-Wright, 79–111. Geneva: ILO.
- Balanzó-Guzmán, Alejandro ve Mónica Ramos-Mejía. 2023. "Towards epistemic diversity in sustainability transitions: an exploration of hybrid socio-technical systems". *Sustainability Science*.
- Bandura, Albert. 1986. *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Barro, Robert J. ve Jong-Wha Lee. 2013. "A new data set of educational attainment in the world, 1950–2010". *Journal of Development Economics* 104: 184–198.
- Becker, Gary ve Kevin M. Murphy. 1992. "The Division of Labor, Coordination Costs, and Knowledge". *Quarterly Journal of Economics* 107 (4): 1137–1160.
- Boyd, Robert ve Peter J. Richerson. 1985. *Culture and the Evolutionary Process*. Chicago: University of Chicago Press.
- Cimoli, Mario, Giovanni Dosi ve Joseph E. Stiglitz. 2009. *Industrial Policy and Development: The Political Economy of Capability Accumulation*. Oxford: Oxford University Press.
- Cohen, Guillaume ve Michal Shinwell. 2020. *How to measure distance to SDG targets anywhere: Adapting the methodology of the Measuring Distance to the SDG Targets study to go beyond OECD countries, with an application to selected Latin American countries*. OECD Statistics Working Papers, No. 2020/03.
- Dahlman, Carl J., Bruce Ross-Larson ve Larry E. Westphal. 1987. "Managing Technological Development: Lessons from the Newly Industrializing Countries". *World Development* 15 (6): 759–775.
- Dai, Rui, Rui Duan, Hao Liang ve Lilian Ng. 2021. *Outsourcing Climate Change*. European Corporate Governance Institute Finance Working Paper No. 723/2021.
- Dosi, Giovanni. 1982. "Technological Paradigms and Technological Trajectories: A Suggested Interpretation of the Determinants and Directions of Technical Change". *Research Policy* 11 (3): 147–162.
- Easterly, William R. 2002. *The Elusive Quest for Growth: Economists' Adventures and Misadventures in the Tropics*. Massachusetts: MIT Press.
- Echavarría, Jaime, yakında yayımlanacak. Education and learning: a human-centered approach for harnessing

science, technology, and innovation. A literature Review. ILO Working Paper.

Ernst, Christoph, Irmgard Nübler ve Joyanna Pelivani. 2023. *Selecting technology for capability development: An opportunity for more and better jobs? What we can learn from the construction sector*. Technical Paper No. 2. ILO 19th Regional Seminar for Labour-based Practitioners, Kigali, Rwanda.

Foucault, Michel. 1970. "The archaeology of knowledge". *Social science information* 9 (1): 175-185.

Fehr, Ernst ve Klaus M. Schmidt. 1999. "A Theory of Fairness, Competition, and Cooperation". *The Quarterly Journal of Economics* 114 (3): 817-868.

Florida, Richard L. 2005. *Cities and the Creative Class*. New York: Routledge.

Franck, Thomas M. 1998. *Fairness in International Law and Institutions*. Oxford: Clarendon Press.

Fricker, Miranda. 2007. *Epistemic Injustice: Power & The Ethics of Knowing*. Oxford: Oxford University Press.

Greif, Avner. 2005. "Commitment, Coercion, and Markets: The Nature and Dynamics of Institutions Supporting Exchange". In the *Handbook of New Institutional Economics*, düzenleyen: Ménard ve M. M. Shirley, 727-788. New York: Springer.

Grillitsch, Markus, Bjørn Asheim, Arne Isaksen ve Hjalti Nielsen. 2022. "Advancing the Treatment of Human Agency in the Analysis of Regional Economic Development: Illustrated with Three Norwegian Cases". *Growth and Change* 53 (1): 248-275.

Hirai, Tadashi. 2022. "A balancing act between economic growth and sustainable development: Historical trajectory through the lens of development indicators". *Sustainable Development* 30 (6): 1900-1910.

Hausmann, Ricardo. 2020. "The Missing Link in Economic Development". *Project Syndicate*. 29 Aralık 2020.

Hausmann, Ricardo, César A. Hidalgo, Sebastián Bustos, Michele Coscia ve Alexander Simoes. 2014. *The Atlas of Economic Complexity: Mapping Paths to Prosperity*. Massachusetts: MIT Press.

Hausmann, Ricardo ve César A. Hidalgo. 2011. "The Network Structure of Economic Output". *Journal of Economic Growth* 16: 309-342.

Hayek, Friedrich A. 1945. "The Use of Knowledge in Society". *The American Economic Review* XXXV (4): 519-530.

Hidalgo, César A., Bailey Klinger, Albert-Laszlo Barabasi, ve Ricardo Hausmann. 2007. "The Product Space Conditions the Development of Nations". *Science* 317 (5837): 482-487.

Hoffman, Norton ve Robert Klepper. 2000. "Assimilating New Technologies: The Role of Organizational Culture". *Information Systems Management* 17 (3): 36-42.

Ibrahim, Solava S. (2006) "From Individual to Collective Capabilities: The Capability Approach as a Conceptual Framework for Self-help". *Journal of Human Development*, 7 (3): 397-416.

IEA (International Energy Agency). 2022. *SDG7: Data and Projections*.

ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü). 2017. *World Employment and Social Outlook: Trends for women 2017*.

_____. 2018. *World Employment and Social Outlook: Trends 2018*.

_____. 2019a. *Time to Act for SDG 8: Integrating Decent Work, Sustained Growth and Environmental Integrity*.

_____. 2019b. *A quantum leap for gender equality: For a better future of work for all*.

_____. 2019c. *General principles and operational guidelines for fair recruitment & Definition of recruitment fees and related costs*.

_____. 2021a. *World Employment and Social Outlook: The role of digital labour platforms in transforming the world of work*.

_____. 2021 b. *World Social Protection Report 2020-22: Social protection at the crossroads – in pursuit of a better future*.

_____. 2022a. *Global Employment Trends for Youth 2022: Investing in transforming futures for young people*.

_____. 2022b. *Viet Nam's electronics supply chain: Decent work challenges and opportunities*.

_____. 2022c. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*.

_____. 2023a. *ILO Monitor on the world of work*. 11th edition.

_____. 2023b. *World Employment and Social Outlook: The value of essential work*.

_____. 2023c. *World Employment and Social Outlook: Trends 2023*.

_____. 2023d. "Informality and working poverty weigh down labour markets in Latin America and the Caribbean".

Latin Amerika ve Karayipler için İşgücüne Genel Bakış 2022.

_____. 2023e. *Advancing social justice. Report of the Director-General.* Uluslararası Çalışma Konferansı. 111. Oturum. ILC.111 /Rapor IA.

_____. 2023f. *Outcome of the General Discussion Committee on a Just Transition. Proposed resolution and Conclusions submitted to the Conference for adoption.* Uluslararası Çalışma Konferansı. 111. Oturum. ILC.111 / Kayıt No. 7A.

_____. 2023g. *Women and men in the informal economy: A statistical update.* İngilizce baskı.

Uluslararası Para Fonu (IMF). 2023. *World Economic Outlook.*

Jonas, Hans. 1984. *The Imperative of Responsibility: In search of an ethics for the technological age.* Chicago: Chicago University Press.

Kleine, Dorothea. 2013. *Technologies of Choice? ICTs, Development and the Capabilities Approach.* Massachusetts: MIT Press.

Kleine, Dorothea. 2023. "A human-centred approach to innovation to accelerate progress towards the SDGs", Policy science brief. UNDESA.

Kraemer-Mbula, Erika ve Sascha Wunsch-Vincent. 2016. *The Informal Economy in Developing Nations.* Cambridge: Cambridge University Press.

Kuznets, Simon. 1965. *Economic Growth and Structure.* New York: W.W. Norton.

Lall, Sanjaya. 1992. "Technological Capabilities and Industrialization". *World Development* 20 (2): 165-186.

_____. 2000. "The Technological Structure and Performance of Developing Country Manufactured Exports, 1985-98". *Oxford Development Studies* 28 (3): 337-369.

Lavopa, Alejandro ve Adam Szirmai. 2012. "Industrialization, Employment and Poverty". UNU-MERIT Working Paper Series No. 2012-081. United Nations University, Maastricht Economic and Social Research Institute on Innovation and Technology.

Lee, Keun ve Andreas Pyka. 2021. *Innovation, Catch-up and Sustainable Development: A Schumpeterian Perspective.* Berlin: Springer.

Lema, Rasmus, Xiaolan Fu ve Roberta Rabellotti. 2021. "Green windows of opportunity: latecomer development in the age of transformation toward sustainability". *Industrial and Corporate Change* 29 (5): 1193-1209.

Li, Yang ve Frank Neffke. 2023. "Evaluating the principle of relatedness: Estimation, drivers and implications for policy". Center for International Development at Harvard University, Working Papers.

Lewis, William Arthur. 1954. "Economic Development with Unlimited Supplies of Labour". *The Manchester School* 22 (2): 139-191.

List, Friedrich. 1841. *Das nationale System der politischen Ökonomie.* Stuttgart/ Tübingen: J. G. Cotta'scher Verlag.

Lucas, Robert E. Jr. 1988. "On the mechanics of economic development". *Journal of Monetary Economics*, 22 (1): 3-42.

Mazzucato, Mariana ve Carlota Perez. 2022. "Redirecting growth: Inclusive, sustainable and Innovation-led". In *Modern Guide to Uneven Economic Development*, edited by Erik Reinert and Ingrid Harvold Kvangraven, 71-106. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Mokyr, Joel. 2002. *The Gifts of Athena: Historical Origins of the Knowledge Economy.* Princeton: Princeton University Press.

_____. 2016. *A Culture of Growth.* Princeton: Princeton University Press.

Myrdal, Gunnar. 1974. "What Is Development?". *Journal of Economic Issues* 8 (4): 729-736.

Nedelkoska, Ljubica ve Nick Khaw. 2015. *The Albanian Community in the United States: Statistical Profiling of the Albanian-Americans.* Growth Lab: Center for International Development at Harvard University.

Nedelkoska, Ljubica. Forthcoming. "Developing Innovation Capabilities through the Engagement of the Diaspora", ILO Working Paper.

Neffke, Frank ve Martin Henning. 2009. "Skill-Relatedness and Firm Diversification. Max Planck Institute of Economics Evolutionary Economics Group". *Strategic Management Journal* 34 (3): 297-316.

Neffke, Frank, Martin Henning ve Ron Boschma. 2011. "How Do Regions Diversify Over Time? Industry Relatedness and the Development of New Growth Paths in Regions". *Economic Geography* 87 (3): 237-265.

Nelson, Richard R. ve Sidney G. Winter. 1982. "The Schumpeterian Tradeoff Revisited". *The American Economic*

Review 72 (1): 114–132.

North, Douglas. 1990. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nübler, Irmgard. 2011. "Industrial policies and capabilities for catching up: Frameworks and paradigms", ILO Employment Working Paper No. 77.

_____. 2013. "Education structures and industrial development: Lessons for education policies in African countries". Industrial Development and Policy in Africa UNU-WIDER Development Conference, June 24–25, Helsinki, Finland.

_____. 2014. "A Theory of Capabilities for Productive Transformation: Learning to Catch up". In *Transforming Economies: Making Industrial Policy Work for Growth, Jobs and Development*, düzenleyen: Salazar-Xirinachs, José M., Irmgard Nübler ve Richard Kozul-Wright, 113–149. Geneva: ILO.

_____. 2016. "New technologies: A job-less future or a Golden Age of job creation?" ILO Research Department Working Paper No.13.

_____. 2018. "New technologies, innovation, and the future of jobs". In *Confronting Dystopia: The New Technological Revolution and the Future of Work*, edited by Eva Paus, 46–75. Ithaca: Cornell University Press.

_____. 2020. "Shaping the Work of the Future: Policy Implications". In *Work in the Future. The Automation Revolution*, düzenleyen: Skidelsky, Robert ve Nan Craig, 189–201. London: Palgrave Macmillan.

Nübler, Irmgard, Christine Hofmann ve Clemens Greiner. 2009. "Understanding informal apprenticeship – Findings from empirical research in Tanzania", ILO Employment Working Paper No. 32.

OECD/ILO. 2018. *How Immigrants Contribute to Developing Countries' Economies*. Paris: OECD Publishing.

Penrose, Edith. 1959. *The Theory of the Growth of the Firm*. New York: John Wiley & Sons Inc.

Perez, Carlota, Luc Soete, Christopher Freeman, Richard Nelson ve Gerald Silverberg. 1988. "Catching-up in technology: entry barriers and windows of opportunity". *Technical Change and Economic Theory* 458–479.

Perez, Carlota. 2010. "Technological Revolutions and Techno-economic paradigms". *Cambridge Journal of Economics* 34 (1): 185–202.

Petersen, Il-ham ve Glenda Kruss. Forthcoming. "Understanding capabilities for innovation in the informal sector: towards inclusion in alternative development pathways", ILO Working Paper.

Polanyi, Michael. 1966. *The Tacit Dimension*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.

Romer, Paul. 1990. "Endogenous Technological Change". *Journal of Political Economy* 98 (5): S71–S102.

Sachs, J. 2012. "From Millennium Development Goals to Sustainable Development Goals". *The Lancet* 379 (9832): 2206–2211.

Salazar-Xirinachs, José M., Irmgard Nübler ve Richard Kozul-Wright. 2014. *Transforming Economies: Making Industrial Policies work for Growth, Jobs and Development*. Geneva: ILO.

Schmidt, Verena, Edward Webster, Siviwe Mhlana ve Kally Forrest. 2023. "Negotiations by workers in the informal economy", ILO Working Paper No. 86.

Schumpeter, Joseph. 1911. "The Theory of Economic Development". *Harvard Economic Studies* Vol. XLVI.

Schumpeter, Joseph. 1912. *The Theory of Economic Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Schwettmann, Jürgen. 2022. "Cooperatives in the social and solidarity economy: Sustainable development and decent work in Africa's informal economy". PhD thesis, Manchester Metropolitan University.

Sen, Amyarta. 1989. "Development as Capability Expansion". *Journal of Development Economics* 19: 41– 58.

Sennett, Richard. 2008. *The Craftsman*. New Haven: Yale University Press.

Smith, Adam. 1776. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Vol. 1 (1 ed.). London: W. Strahan.

Sommer, Christoph. 2019. "Social cohesion and economic development: Unpacking the relationship", German Institute of Development and Sustainability (IDOS) Briefing Paper No. 16/2019.

Srinivas, Smita. 2021. "Institutional Variety and Ayres-Veblen "Lag": Implications for Selection and Development". *Journal of Economic Issues* 55:2, 293–305.

Staccioli, Jacopo ve Maria Enrica Virgillito. 2021. "Back to the Past: The Historical Roots of Labor-Saving Automation". *Eurasian Business Review* 11 : 27 – 57 .

- Sunstein, Cass R. 2017. *Human Agency and Behavioral Economics: Nudging Fast and Slow*. London: Palgrave.
- The Economist*. 2023. *Which countries have escaped the middle-income trap?* May 2023.
- Usman, Zainab ve David Landry. 2021. *Economic Diversification in Africa: How and Why It Matters*. Carnegie Endowment for International Peace.
- UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development). 2023. *Technology and Innovation Report 2023. Opening green windows. Technological opportunities for a low-carbon world*.
- UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü), UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) ve ECLAC (Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu). 2022. *Education in Latin America and the Caribbean at a cross roads: Regional monitoring report SDG4 – Education 2030*.
- UNIDO (Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü). 2021. *Industrial Development Report 2022. The future of industrialization in a post-pandemic world*.
- Birleşmiş Milletler. 1987. *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. A/42/427.
- _____. 2022. *Koordinasyondan Sorumlu İcra Kurulu. Valuing What Counts – United Nations System-wide Contribution on Progress Beyond Gross Domestic Product (GDP)*.
- _____. 2023. *The Sustainable Development Goals Report. Special Edition*.
- UNRISD (Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Araştırma Enstitüsü). 2022. *Crisis of Inequality. Shifting Power for a New Eco-Social Contract*.
- UNTFSS (Birleşmiş Milletler Sosyal ve Dayanışma Ekonomisi Kurumlar Arası Görev Gücü). 2019. *Implementing the Sustainable Development Goals: What Role for Social and Solidarity Economy?* 25-26 Haziran 2019 konferans özeti.
- van Dijk, Eric, Erik W. de Kwaadsteniet ve David De Cremer. 2009. "Tacit Coordination in Social Dilemmas: The Importance of Having a Common Understanding". *Journal of Personality and Social Psychology* 96 (3): 665-678.
- Veblen, Thorstein. 1898. "Why Is Economics Not an Evolutionary Science?". *The Quarterly Journal of Economics* 12 (4): 373-397.
- Vu, Trung V. 2022. "Does Institutional Quality Foster Economic Complexity? van Dijk, Eric, Erik W. de Kwaadsteniet ve David De Cremer. *Empirical Economics* 63 (3): 1571-1604.
- Werner, Hannah, and Sofie Marien. 2022. "Process vs. Outcome? How to Evaluate the Effects of Participatory Processes on Legitimacy Perceptions". *British Journal of Political Science* 52 (1): 429-436.
- Wicklein, Robert C. 1998. "Designing for appropriate technology in developing countries". *Technology in Society* 20 (3): 371-375.
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve ILO. 2021. *WHO/ILO joint estimates of the work-related burden of disease and injury, 2000-2016: global monitoring report*, 20 21.
- Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC). 2023. "Ekonomik Etki Raporları". <https://wtcc.org/research/economic-impact>.

Ekler

A. SKA 8'e yönelik beklentilere ilişkin göstergelerin sınıflandırılması

SKA 8'in ve genel olarak SKA'ların çeşitli hedefleri, ilgili gösterge aracılığıyla ulaşılması gereken hedefin belirlenmesi açısından büyük farklılıklar göstermektedir. Bir uçta, hedef 8.7, zorla çalıştırmanın ve çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasıyla ilgilidir; bu da ilgili göstergenin sıfıra indirilmesi anlamına gelir. Diğer uçta, hedef 8.9 sürdürülebilir turizm çağrısında bulunmaktadır; bu, ilgili göstergenin, yani doğrudan turizm GSYİH'sinin toplam GSYİH içindeki payının, başka herhangi bir değere tercih edilebilecek herhangi bir değere veya hatta trende sahip olmadığı anlamına gelir. Hedef 8.2 ile ilişkili iş gücü verimliliğindeki artış gibi göstergeler için daha fazlasının daha iyi olduğu söylenebilir, ancak ne kadarının iyi veya yeterli olduğunu söylemek kolay değildir. Ayrıca, bazı göstergeler için, örneğin geçici işsizlik nedeniyle, her zaman belirli bir yaygınlık olacağından, hangi başarıların mümkün olduğu sorusu da söz konusudur.³¹

SKA'lar tarafından belirlenen hedeflere ilişkin göstergelerin değerlendirilmesine yönelik metodoloji, OECD'nin metodolojisine çok benzemektedir (Cohen ve Shinwell 2020). Çoğu gösterge doğrudan, daha yüksek (veya daha düşük) değerlerin daha iyi bir puanı ifade ettiği bir ölçeğe göre değerlendirilir. En yüksek seviye, SKA'lar tarafından tanımlanan arzu edilen bir hedefe uygun olarak veya en iyi ülke örnekleri referans olarak kullanılarak belirlenir (Tablo A.1). Ölçeğin geri kalanı çeşitli ülkelerdeki değer aralığını kapsayacak şekilde ayarlanır. Dolayısıyla ölçeklendirme z-puanı yaklaşımına benzemektedir (Cohen ve Shinwell, 2020) ancak kesme noktaları yuvarlanmış değerler olarak ayarlanmıştır.

Bazı göstergeler düzeyleri doğrudan değerlendirilemediği için ya da bir dönüşümün SKA 8'in hedeflerini daha iyi temsil etmesi nedeniyle dönüştürülmektedir. Hedef 8.1 için sunulan gösterge, bir ülkenin kişi başına düşen GSYİH'deki geçmiş büyüme oranını koruması durumunda düşeceği gelir grubuna dayanmaktadır. Gelir grupları, Dünya Bankası tarafından 2022'de tanımlanan gruplardır ve ek en yüksek eşik değeri 35.000 ABD dolarıdır (satın alma gücü paritesine göre). Bu nedenle gösterge, kişi başına büyümeyi, büyüme oranının kendisi değil, insanların geçim kaynaklarının yüksek yaşam standartlarına sahip ülkeler düzeyine çıkarılması hedefi açısından değerlendirmektedir.³² Ekonomik karmaşıklık endeksi, ülkelerin ortalamadan standart sapmalar açısından birbirlerine göre konumlarını gösteren istatistiksel bir ölçüdür. Dolayısıyla, bir ülkenin karmaşıklık endeksinin 2,2'den 2'ye düşmesi, mutlaka üretimin karmaşıklığında bir azalma anlamına gelmez; spektrumun alt ucundaki ülkelerin karmaşıklığında bir artış anlamına da gelebilir. Bu nedenle ölçeklendirmede, ekonomik karmaşıklık endeksindeki düşüş eğilimleri dikkate alınmaz; bu durumlarda ölçeklendirme için en son değer kullanılır. Ancak yükseliş trendleri tahmin edilmiştir, çünkü bu trendler normalde gerçek bir iyileşmeyi ifade eder. Ormanların toplam arazi alanı içindeki payı (gösterge 15.1.1) kolaylıkla ölçeklendirilemez çünkü çöller veya sıradağlar gibi doğal yeryüzü şekilleri ormanların potansiyel büyüme alanlarını sınırlayabilir. Sonuç olarak göstergedeki değişim değerlendirilir.

³¹ Geçici işsizlik, insanların işini kaybetmeleri veya işten ayrılmaları durumunda yeni bir iş bulmak için biraz zamana ihtiyaç olmaları olgusunu ifade eder. İşini kaybedenlerin tümü belirli bir süre içinde yeni bir iş bulsa bile, herhangi bir anda belirli sayıda işsiz olacaktır. İş arayanların ilk mevcut teklifi kabul etmek zorunda kalmaması durumunda, iş eşleşmesinin kalitesi muhtemelen artacağından, geçici işsizlik pozitif olabilir.

³² GSYİH yaşam standardının yalnızca bir bileşenidir ve diğer pek çok husus da rol oynamaktadır (Sen 1986), ancak hedef 8.1 için seçilen göstergedir.

Tablo A.1. Göstergelerin listesi, sıralama başarısı için eşik değerler ve kullanılan sıralama ölçeğinin mantığı

Boyut 1'in gerçekleştirilmesi – Ekonomik kalkınma						
Gösterge	Çok düşük (1)	Düşük (2)	Yetersiz (3)	Orta (4)	İyi (5)	Kullanılan sıralama ölçeğinin mantığı
GSYİH (SKA 8.1): 2010-2022 yılları arasındaki kişi başına düşen ortalama GSYİH büyüme oranına dayalı olarak 2030 yılında kişi başına düşen GSYİH tahmin edilmiştir. GSYİH satın alma gücü paritesine göre ayarlanmıştır (sabit 2017 uluslararası dolar üzerinden).	≤1085	>1085 ila ≤4255	>4255 ila ≤13205	>13205 ila ≤35000	>35000	1-4 arasındaki kategorilere ilişkin eşik değerler, Dünya Bankasının 2022 gelir grubu sınıflandırmasına eşittir. 35.000 ABD doları düzeyi, kabaca, 2018'de OECD ülkelerinin kişi başına düşen ortalama GSYİH'sine denk gelmektedir.
İş gücü verimliliği artışı (SKA göstergesi 8.2.1): 2010-2022 yılları arasında çalışan kişi başına reel GSYİH'nin ortalama yıllık büyüme oranı (%).	≤0,5	>0,5 ila ≤1,5	>1,5 ila ≤3,0	>3,0 ila ≤4,5	>4,5	Eşik değerler, ülkeler için gözlemlenen değer aralığını kapsayacak şekilde ayarlanmıştır.
İşsizlik oranı (SKA göstergesi 8.5.2): ILO tarafından modellendirilen tahminler, Kasım 2022.	>15	≤15 ila >10	≤10 ila >6	≤6 ila >3	≤3	Çeşitli ülkelerin deneyimleri, yüzde 15'in üzerindeki işsizlik oranlarının çok düşük sayılması gerektiğini, yüzde 10 ila 15 arasındaki oranların ise sorun teşkil ettiğini göstermektedir. Spektrumun diğer ucunda, yüzde 3'ün altındaki bir oranın, geçici işsizliğin olduğu iş gücü piyasalarına sahip ülkelerde neredeyse tam istihdama işaret ettiği düşünülebilir. Bu gösterge yalnızca bir işe sahip olma durumunu yansıtmaktadır. İşin niteliği de aynı derecede önemli ve dikkate alınması gereken bir boyuttur.
Finansal hesap (SKA göstergesi 8.10.2): Bir finansal kuruluştaki hesabı olan yetişkinlerin (15 yaş ve üzeri) oranı; en son yıl (en fazla 2021).	≤30	>30 ila ≤50	>50 ila ≤70	>70 ila ≤90	>90	Yüzde 100 hedefi ulaşılabilir; bu nedenle "iyi" bir puan için yüzde 90'dan fazlası gerekir. Ölçeğin geri kalanı gözlemlenen değerler doğrultusunda eşit aralıklarla yerleştirilmiştir.
Araştırma ve geliştirme harcamalarının GSYİH içindeki payı (9.5.1); en son yıl (en fazla 2021)	≤0,50	>0,50 ila ≤1,00	>1 ila ≤2	>2 ila ≤3	>3	Çoğu ülke ve alt bölgenin araştırma ve geliştirme harcamalarının payı yüzde 0 ila 1 arasındadır; çok azının payı yüzde 3'ün üzerindedir.
Elektriğe erişimi olan nüfusun oranı (SKA göstergesi 7.1.1); en son yıl (en fazla 2020).	≤70	>70 ila ≤80	>80 ila ≤90	>90 ila ≤99	>99	Elektriğe erişimin olmaması, bilgi ve iletişim teknolojileri ve İnternet de dahil olmak üzere hemen hemen her türlü modern teknolojiye erişimi sınırlandırmakta, dolayısıyla inovasyon ve öğrenmeyi engellemektedir. Tam kapsam 11 alt bölgeden 4'ünde halihazırda sağlanmıştır ve "mükemmellik" için bir referans noktasıdır.
Ekonomik karmaşıklık endeksi (SKA dışı gösterge); en son yıl (en fazla 2020). ³³	≤0,00	>0 ila ≤0,5	>0,5 ila ≤1	>1 ila ≤1,5	>1,5	SKA 8 sürekli büyüme gerektirir, ancak bu büyümeyi mümkün kılan koşullara ilişkin göstergelerden yoksundur. Araştırmalar ekonomik karmaşıklığın ekonomik büyümenin iyi bir göstergesi olduğunu göstermektedir (Hausmann ve Hidalgo 2011). Dünyadaki ülkelerin en tepedeki yüzde 9'unun ekonomik karmaşıklık

³³ Growth Lab: Ülke ve Ürün Karmaşıklık Sıralamaları.

endeksi 1,5'in üzerindedir.

Boyut 2'nin gerçekleştirilmesi – Sosyal kapsayıcılık ve insana yakışır iş						
Gösterge	Çok düşük (1)	Düşük (2)	Yetersiz (3)	Orta (4)	İyi (5)	Kullanılan sıralama ölçeğinin mantığı
İş gücü gelirinin GSYİH içindeki payı (SKA göstergesi 10.4.1): düzeltilmiş iş gücü geliri payı; ILO tarafından modellendirilen tahminler, Kasım 2021, en son 2020 yılı.	≤40	>40 ila ≤50	>50 ila ≤60	>60 ila ≤70	>70	İş gücü geliri payı, ekonominin sermaye yoğunluğu da dahil olmak üzere çeşitli faktörlere bağlıdır. Aslında kaynak rantları gibi sermaye getirileri ülkeler tarafından yeniden dağıtımçı bir şekilde kullanılabilir. Bununla birlikte, diğer her şey eşit olduğunda, iş gücü gelir payının daha yüksek olması, değer yaratımının daha kapsayıcı olduğunu göstermektedir. Ölçek dünya genelinde gözlemlenen değerleri yansıtmaktadır.
Eğitimde olmayan gençlerin (NEET) oranı (SKA göstergesi 8.6.1); ILO tarafından modellendirilen tahminler, Kasım 2022.	>25	≤25 ila >20	≤20 ila >15	≤15 ila >10	≤10	Neredeyse hiçbir ülke ve kesinlikle hiçbir alt bölge yüzde 10'un altında bir NEET oranına sahip değildir. Bu değerler üzerindeki ölçek için yüzde 5'lik bir derecelendirme kullanılmıştır.
Çalışan yoksulluğu oranı (SKA göstergesi 1.1.1): Satın alma gücü paritesi açısından günde 1,90 ABD dolarının altında gelirle yaşayan çalışanların oranı; ILO tarafından modellendirilen tahminler, Kasım 2022.	>30	≤30 ila >20	≤20 ila >10	≤10 ila >1	≤1	Çalışan yoksulluğu oranının yüzde 30'un üzerinde olduğu ülkeler aynı zamanda iyi çalışan yoksulluğu oranlarına da sahiptir (günlük 3,10 ABD dolarının altında gelirle yaşayan çalışanların oranı). Bu ülkelerin çoğunda çalışanların üçte ikisinden fazlası aşırı veya orta düzeyde yoksulluk içinde yaşamaktadır. "Orta" düzeyde bir puan, çalışan yoksulluğunun etkili bir şekilde ortadan kaldırılmasını gerektirir.
Sosyal koruma kapsamı (SKA göstergesi 1.3.1): En az bir sosyal koruma yardımı kapsamındaki nüfusun oranı; ILO tahminleri, en son 2020 yılı.	≤30	>30 ila ≤50	>50 ila ≤70	>70 ila ≤90	>90	Yüzde 100 hedefi ulaşılabilir; bu nedenle "iyi" bir puan için yüzde 90'dan fazlası gerekir. Yüzde 30'un altındaki kapsama oranı "çok düşük" olarak değerlendirilmektedir. Ölçeğin geri kalanı gözlemlenen değerler doğrultusunda eşit aralıklarla yerleştirilmiştir.
Kayıt dışılık oranı (SKA göstergesi 8.3.1): Toplam istihdam içinde kayıt dışı istihdamın oranı; ILO tarafından modellendirilen tahminler, Kasım 2022.	>70	≤70 ila >50	≤50 ila >30	≤30 ila >10	≤10	Kayıt dışılık oranları dünya genelinde oldukça eşit bir şekilde dağılmıştır. "İyi" bir puan, kayıt dışılık oranının yüzde 10'dan yüksek olmamasını gerektirir. SKA göstergesi 8.3.1, tarım dışı istihdam içinde kayıt dışı istihdamın oranını ifade eder. Veri kullanılabilirliği gerekçesiyle bunun yerine toplam istihdam içindeki payını hesaplıyoruz.
Kadın yöneticiler (SKA göstergesi 5.5.2): Kadın yöneticilerin oranı; ILO tarafından modellendirilen tahminler, Kasım 2022.	≤15	>15 ila ≤30	>30 ila ≤40	>40 ila ≤48	>48	Ortalama seviyeye ("yetersiz" olsa da) ulaşmak için yöneticilerin üçte birinden fazlasının kadın olması gerekir. "İyi" bir puan alabilmek için bu oranın yüzde 50'ye yakın olması gerekir. Ampirik olarak yüzde 48'in üzerinde bir kadın yönetici oranı görülmediğinden yüzde 48'in üzerindeki ölçek daha fazla farklılaştırılmamıştır.

Boyut 2'nin gerçekleştirilmesi – Sosyal kapsayıcılık ve insana yakışır iş						
Gösterge	Çok düşük (1)	Düşük (2)	Yetersiz (3)	Orta (4)	İyi (5)	Kullanılan sıralama ölçeğinin mantığı
Cinsiyet gelir oranı (SKA 8.5.1): Çalışılan saatlerin cinsiyet oranına göre cinsiyetler arası gelir farkı (ILO tarafından modellendirilen tahminler, Kasım 2022), yalnızca 2020 için mevcuttur; ILO tarafından modellendirilen tahminler, Kasım 2022.	≤75	>55 ila ≤85	>85 ila ≤95	>95 ila ≤99	>99	Ortalama seviyeye ("yetersiz" olsa da) ulaşmak için kadınların saatlik kazancının erkeklerin saatlik kazancının en az yüzde 85'i olması gerekir. Orta düzeyde bir puan eşit ücret gerektirir.
Lise mezunlarının oranı (4.1.2), mevcut en son yıl (2000 ile 2022 arası)	≤70	>70 ila ≤80	>80 ila ≤90	>90 ila ≤99	>99	Yüzde 100 hedefi ulaşılabilir; bu nedenle "iyi" bir puan için yüzde 99'dan fazlası gerekir. Ölçeğin geri kalanı gözlemlenen değerler doğrultusunda eşit aralıklarla yerleştirilmiştir.
Çocuk işçi olan 5 ila 14 yaş arası çocukların oranı (SKA göstergesi 8.7.1); ILO tarafından modellendirilen tahminler, 2020.	>15	≤15 ila >10	≤10 ila >5	≤5 ila >1	≤1	Seçtiğimiz yaş aralığı hedef 8.7.1'dekinden (5-17 yaş) biraz farklıdır; bu, mevcut verilerle ilgilidir. "Çok düşük" puan eşiği, çocuk işçiliğinin en yaygın olduğu ülkeleri kapsayacak şekilde belirlenmiştir. "İyi" bir puan sifıra yakın bir oran gerektirir.
100.000 işçi başına ölümcül mesleki yaralanmalar; DSÖ ve ILO tahminleri, 2010 ve 2016.	>15	≤15 ila >10	≤10 ila >5	≤5 ila >1	≤1	Tüm ülkelerin yaklaşık dörtte birinde görülme sıklığı 15'in üzerindedir ve bu nedenle "çok düşük" kategorisine girmektedir. "İyi" bir puan için sifıra yakın sayıda olay olması gerekir.

Boyut 3'ün gerçekleştirilmesi – Çevresel bütünlük						
Gösterge	Çok düşük (1)	Düşük (2)	Yetersiz (3)	Orta (4)	İyi (5)	Kullanılan sıralama ölçeğinin mantığı
Kişi başına düşen yerli malzeme tüketimi (SKA göstergesi 8.4.1) (ton), 2019.	>40	≤40 ila >30	≤30 ila >20	≤20 ila >10	≤10	Malzeme tüketimi hiçbir zaman sıfır olamayacağından eşik değerleri belirlemek zordur. Doğrusal ölçek, ülkeler arasındaki değişimi yansıtır.
Birim GSYİH başına karbondioksit (CO ₂) emisyonları (SKA göstergesi 9.4.1) (2010 ABD doları cinsinden GSYİH başına kg CO ₂), 2019.	>0,4	≤0,4 ila >0,3	≤0,3 ila >0,2	≤0,2 ila >0,05	≤0,05	2017 yılında küresel emisyon yoğunluğu birim GSYİH başına 0,34 kg CO ₂ idi. 2030 yılına kadar düşük sıcaklık artışı senaryosunun uygulanabilir olmasını sağlamak için bunun yüzde 40 oranında azaltılması gerekir. Buna göre "orta" düzeyde bir puan için eşik değeri, GSYİH birimi başına 0,2 kg CO ₂ 'dir. Ancak GSYİH büyümesi nedeniyle emisyon yoğunluğunun daha da önemli ölçüde azaltılması gerekmektedir.
Orman alanı (SKA göstergesi 15.1.1 ile ilgili): 2010 ile 2020 yılları arasında orman alanının toplam arazi alanına oranı olarak yüzde puanlık değişim.	≤-5	>-5 ila ≤-0,5	>0,5 ila ≤0,5	>0,5 ila ≤4	>4	"Çok düşük" puan için eşik değeri, ülkelerin yalnızca yüzde 10'unun (yani en kötü performans gösteren ülkelerin) ulaşamadığı değere karşılık gelmektedir. "İyi" puan için eşik değeri, ülkelerin yalnızca yüzde 10'unun (yani en iyi performans gösteren ülkelerin) ulaştığı değere karşılık gelmektedir. Ortalama performans, orman alanının yaklaşık olarak değişmeden kalmasını gerektirir. Belirli bir zamandaki orman alanı yerine birkaç yıl içindeki orman alanı değişimine bakarak SKA göstergesi 15.1.1'den sapıyoruz. Bu yaklaşımda, ülkelerin çevre politikasına ilişkin yaptığı tercihler dikkate alınmaktadır.
Karasal biyolojik çeşitliliğinin korunması (SKA göstergesi 15.1.2): Korunan alanlar dahilindeki karasal Önemli Biyolojik Çeşitlilik Alanlarının ortalama oranı (%), 2021.	≤30	>30 ila ≤50	>50 ila ≤70	>70 ila ≤90	>90	Yüzde 100 hedefi ulaşılabilir; bu nedenle "iyi" bir puan için yüzde 90'dan fazlası gerekir. Ölçeğin geri kalanı gözlemlenen değerler doğrultusunda eşit aralıklarla yerleştirilmiştir.
Tatlı su biyolojik çeşitliliğinin korunması (SKA göstergesi 15.1.2): Korunan alanlar dahilindeki tatlı su Önemli Biyolojik Çeşitlilik Alanlarının ortalama oranı (%), 2021.	≤30	>30 ila ≤50	>50 ila ≤70	>70 ila ≤90	>90	Yüzde 100 hedefi ulaşılabilir; bu nedenle "iyi" bir puan için yüzde 90'dan fazlası gerekir. Ölçeğin geri kalanı gözlemlenen değerler doğrultusunda eşit aralıklarla yerleştirilmiştir.
Doğal kaynak rantı (SKA dışı gösterge): Doğal kaynakların GSYİH'ye ortalama katkısı (%), 2020 (Dünya Bankası verileri).	>20	≤20 ila >10	≤10 ila >5	≤5 ila >1	≤1	Doğal kaynakların "rant" payının yüksek olması, ekonominin bu kaynakların sömürülmesine son derece bağımlı olduğunu gösterir; bu uzun vadede sürdürülebilir değildir. Ölçek, "çok düşük" kategorisi için doğrusal değildir: Değerleri yüzde 10'un üzerinde olan ülkelerin doğal kaynaklara güçlü bir bağımlılığı olduğu düşünülebilir, ancak yüzde 15'lik bir eşik değeri, "çok düşük" kategorisinde çok fazla ülkenin olmasına neden olacağından, eşik değeri olarak yüzde 20 seçilmiştir.

B. Ülkelerin, ekonomik kalkınma, sosyal kapsayıcılık ve insana yakışır iş ve çevresel bütünlük olmak üzere ortalama üç boyutta maksimum farklılığa dayalı olarak kümelere ayrılması

Kümeleme, bir farklılık ölçüsü kullanarak gözlemlerin (bu raporda ülkeler) yakınlığını veya uzaklığını tanımlayan istatistiksel bir uygulamadır. Bu ölçü birden fazla göstergelyi kapsar ancak bunun dışında farklı biçimler de olabilir. Bu analiz için de kullanılan yaygın bir ölçü, esas olarak kare farkların toplamının karekökü olan Öklid mesafesidir. Alternatif ölçüler, herhangi bir boyuttaki büyük farkların daha az cezalandırıldığı mutlak farkların toplamı veya herhangi bir boyuttaki maksimum fark olabilir.

Mesafeleri ölçmek için kullanılan değişkenler, üç boyutun göstergelerinin ağırlıklandırılmaması ortalamalarıdır: Ekonomik kalkınma, sosyal kapsayıcılık ve insana yakışır iş ve çevresel bütünlük. Geometrik bir ortalama, bileşik endeksi oluşturmak için uygun bir alternatif sunar. Göstergelerin tümü 1'den 5'e kadar yeniden ölçeklendirildiğinden, aykırı değerler çok daha az sorun teşkil eder; böylelikle geometrik ortalamaya ilişkin argümanlardan biri boşa çıkar. Aksine, geometrik ortalama daha büyük değerleri olduğundan daha hafif gösterme eğilimindedir; 1'den 5'e kadar tüm kategoriler eşit olarak ağırlıklandırılmalıdır.³⁴

Kümeleme teorik olarak tablo 1.1'de gösterilen 23 gösterge üzerinden de gerçekleştirilebilirken, eksik veriler bunu oldukça kullanışsız kılmaktadır. Standart kümeleme teknikleri eksik verilerin olmasına izin vermez; bu, 23 göstergelye ilişkin eksik verilerin tamamının bir şekilde dahil edilmesi gerektiği anlamına gelir. Eksik değerlerin eksik olmayan ülke göstergelerinin ortalamasına eşit olduğu varsayılabilirliğinden, üç boyutun ortalamaları daha pratik bir seçim sağlar. Ayrıca bu boyutlarda kümeleme yapmak sonuçların bu bağlamda yorumlanmasını kolaylaştırır.

Kümelemenin önemli bir unsuru, ülkelerin kümeleneşmesi gereken grup sayısının belirlenmesidir. Bu karar, istatistiksel ölçümlerin, görsel incelemenin ve sonuçların sağlıklı olup olmadığının kontrol edilmesinin bir kombinasyonuna dayanır. İlk adım olarak, bu rapordaki analizde, her ülke gelir grubu için aşağıdan yukarıya benzer ülkelerden oluşan gruplar oluşturan hiyerarşik bir yığınsal kümeleme gerçekleştirilmektedir. Her adımda birbirine en çok benzeyen iki ülke (veya ülke grupları) birlikte gruplandırılır. Bu şekilde, daha toplu bir grubun her bir ek bölünmesinin farklılık derecesi, dendrogram adı verilen bir diyagramda görülebilir. İlgili ülke kümelerinin görsel incelemesi ve analizi yoluyla, ülke gelir grubu başına düşen ülke kümelerinin sayısı belirlenir.

Yığınsal hiyerarşik kümeleme, makul sayıda grubu belirlemek için bir dendrogram oluşturulmasını sağlarken, nadiren en iyi gruplamaları sağlama ve potansiyel olarak çok küçük gruplar üretme dezavantajına sahiptir. Bunun nedeni, grupların aşağıdan yukarıya doğru oluşturulmasıdır; bu da bir tür yol bağımlılığı yaratarak bir ülkenin "yanlış" bir grup ülkeyle gruplandırılması gibi daha az mantıklı sonuçlara yol açar. "K-ortalama" kümeleme yöntemi, benzer ülkeleri bir arada kümelendiren ancak grup sayısının önceden ayarlanmasını gerektiren homojen gruplar oluşturur. Dolayısıyla hiyerarşik kümelemenin sonuçları (gruplandırmalar ve bu grupların gösterge ortalamaları) nihai ülke gruplarını belirlemek için "k-ortalama" kümeleme analizinde kullanılır.

³⁴ 1, 2, 3, 4 ve 5 puanlarının basit ortalaması 3, geometrik ortalaması ise 2,6'dır.

Tablo B.1. Ülke kümesi grubuna göre ülkelerin listesi

Düşük gelirli ülkeler	Alt-orta gelirli ülkeler	Laos Demokratik Halk Cumhuriyeti	Kolombiya	Avustralya
Küme 1	Küme 3	Lübnan	Kosta Rika	Bahamalar
Çok düşük ekonomi, Çok düşük sosyal, Düşük çevre	Çok düşük ekonomi, Düşük sosyal, Orta çevre	Moğolistan	Küba	Barbados
Çad	Angola	Fas	Dominik Cumhuriyeti	Brunei Darussalam
Eritre	Kongo	Myanmar	Fiji	Kanada
Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti	Cibuti	Nepal	Jamaika	Şili
Liberya	Esvatini	Filipinler	Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti	Guam
Somali	Lesoto	Samoa	Meksika	İzlanda
Sudan	Moritanya	Senegal	Moldova Cumhuriyeti	İsrail
Suriye Arap Cumhuriyeti	İşgal Altındaki Filistin Toprakları	Solomon Adaları	Surinam	Kore Cumhuriyeti
Yemen	Küme 4	Sri Lanka	Küme 8	Yeni Kaledonya
Küme 2	Orta ekonomi, Düşük sosyal, Yüksek çevre	Tacikistan	Çok yüksek ekonomi, Yüksek sosyal, Düşük çevre	Yeni Zelanda
Düşük ekonomi, Çok düşük sosyal, Yüksek çevre	Cezayir	Doğu Timor	Arjantin	Norveç
Afganistan	Kamerun	Ukrayna	Ermenistan	Porto Riko
Burkina Faso	Komorlar	Özbekistan	Bosna Hersek	Singapur
Burundi	Fildişi Sahili	Vanuatu	Brezilya	Trinidad ve Tobago
Orta Afrika Cumhuriyeti	Haiti	Vietnam	Çin	Amerika Birleşik Devletleri
Kongo Demokratik Cumhuriyeti	Honduras	Üst-orta gelirli ülkeler	Gürcistan	Küme 11
Etiyopya	Nikaragua	Küme 6	Guyana	Çok yüksek ekonomi, Çok yüksek sosyal, Yüksek çevre
Gambiya	Nijerya	Orta ekonomi, Orta sosyal, Orta çevre	Kazakistan	Avusturya
Gine	Pakistan	Azerbaycan	Malezya	Belçika
Gine-Bissau	Papua Yeni Gine	Belize	Maldivler	Hırvatistan
Madagaskar	Sao Tome ve Principe	Ekvador	Mauritius	Kıbrıs
Malavi	Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti	Ekvator Ginesi	Rusya Federasyonu	Çekya
Mali	Tunus	Gabon	Sırbistan	Danimarka
Mozambik	Zimbabve	Guatemala	Tayland	Estonya
Nijer	Küme 5	Irak	Tonga	Finlandiya
Ruanda	Yüksek ekonomi, Orta sosyal, Orta çevre	Ürdün	Türkiye	Fransa
Sierra Leone	Bangladeş	Libya	Türkmenistan	Almanya
Güney Sudan	Benin	Karadağ	Yüksek gelirli ülkeler	Yunanistan
Togo	Butan	Namibya	Küme 9	Macaristan
Uganda	Bolivya	Paraguay	Yüksek ekonomi, Orta sosyal, Düşük çevre	İrlanda
Zambiya	Kamboçya	Peru	Bahreyn	İtalya
	Yeşil Burun Adaları	Saint Lucia	Fransız Polinezyası	Japonya
	Mısır	Saint Vincent ve Grenadinler	Kuveyt	Letonya
	El Salvador	Güney Afrika	Umman	Litvanya
	Gana	Bolivarçı Venezuela Cumhuriyeti	Katar	Lüksemburg
	Hindistan	Küme 7	Suudi Arabistan	Malta
	Endonezya	Yüksek ekonomi, Yüksek sosyal, Yüksek çevre	Birleşik Arap Emirlikleri	Hollanda
	İran İslam Cumhuriyeti	Arnavutluk	Küme 10	Panama
	Kenya	Belarus	Çok yüksek ekonomi, Yüksek sosyal, Düşük çevre	Polonya
	Kırgızistan	Botsvana		Portekiz
		Bulgaristan		Romanya
				Slovakya
				Slovenya
				İspanya
				İsveç
				İsviçre
				Birleşik Krallık
				Uruguay

C. Ülke kümelerine göre 23 göstergede 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşılmasına yönelik beklentiler

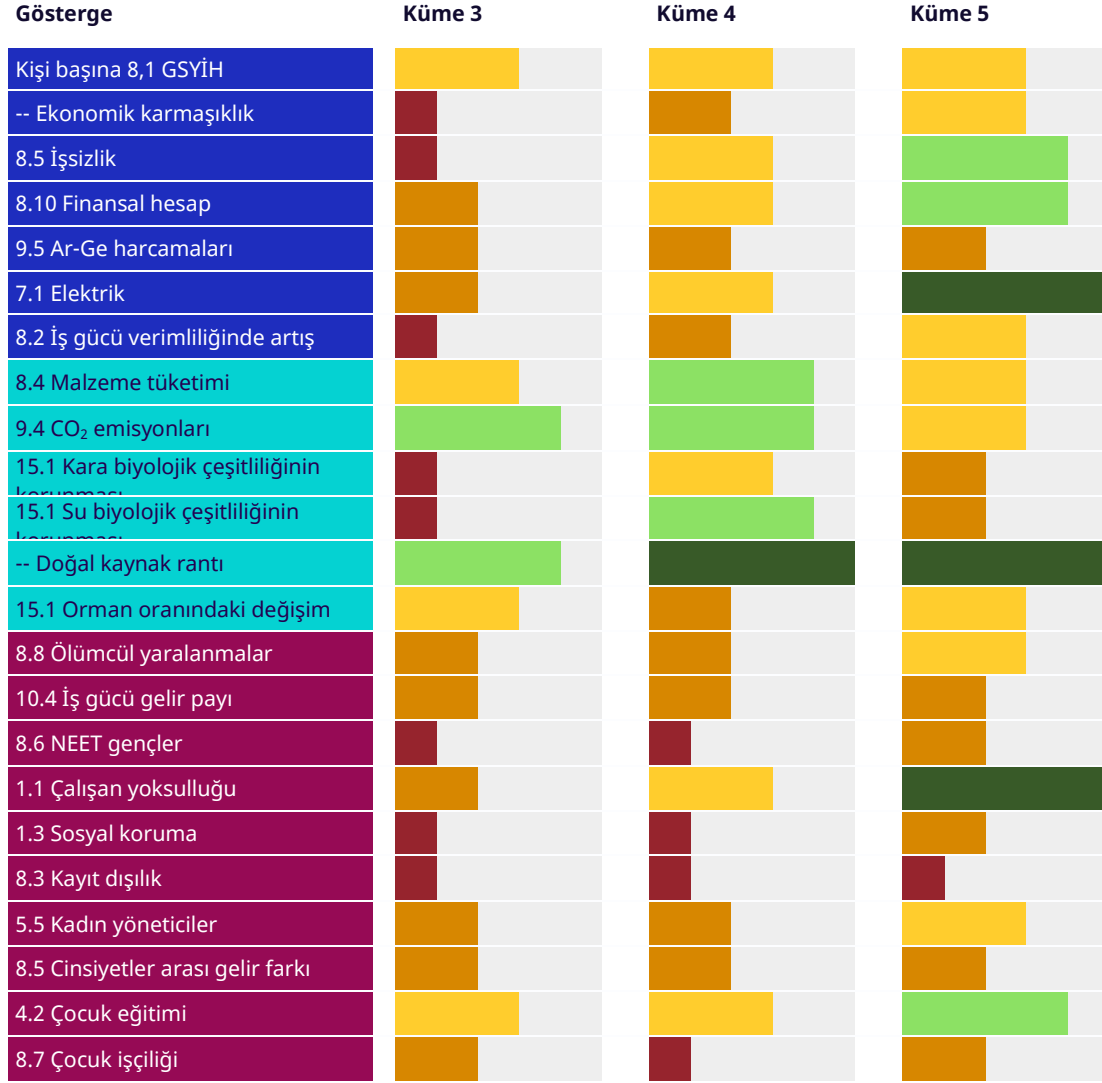
Şekil C.1. Düşük gelirli ülkelerde 23 göstergede 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşılmasına yönelik beklentiler

Not: Şekilde, 1'den 5'e kadar ölçekler halinde yeniden düzenlenen 23 göstergenin ülke kümelerine göre ağırlıklandırılmamış ortalamaları gösterilmektedir. Ortalamanın oluşturulmasında belirli bir göstergeye ilişkin verileri eksik olan ülkeler göz ardı edilir; bu, eksik verileri olan ülkeler için o göstergenin ortalamasının varsayılmasına eş değerdir. Tablo B.1 her bir ülke kümesi için ülke listesini göstermektedir.

Kaynak: ILO hesaplamaları.

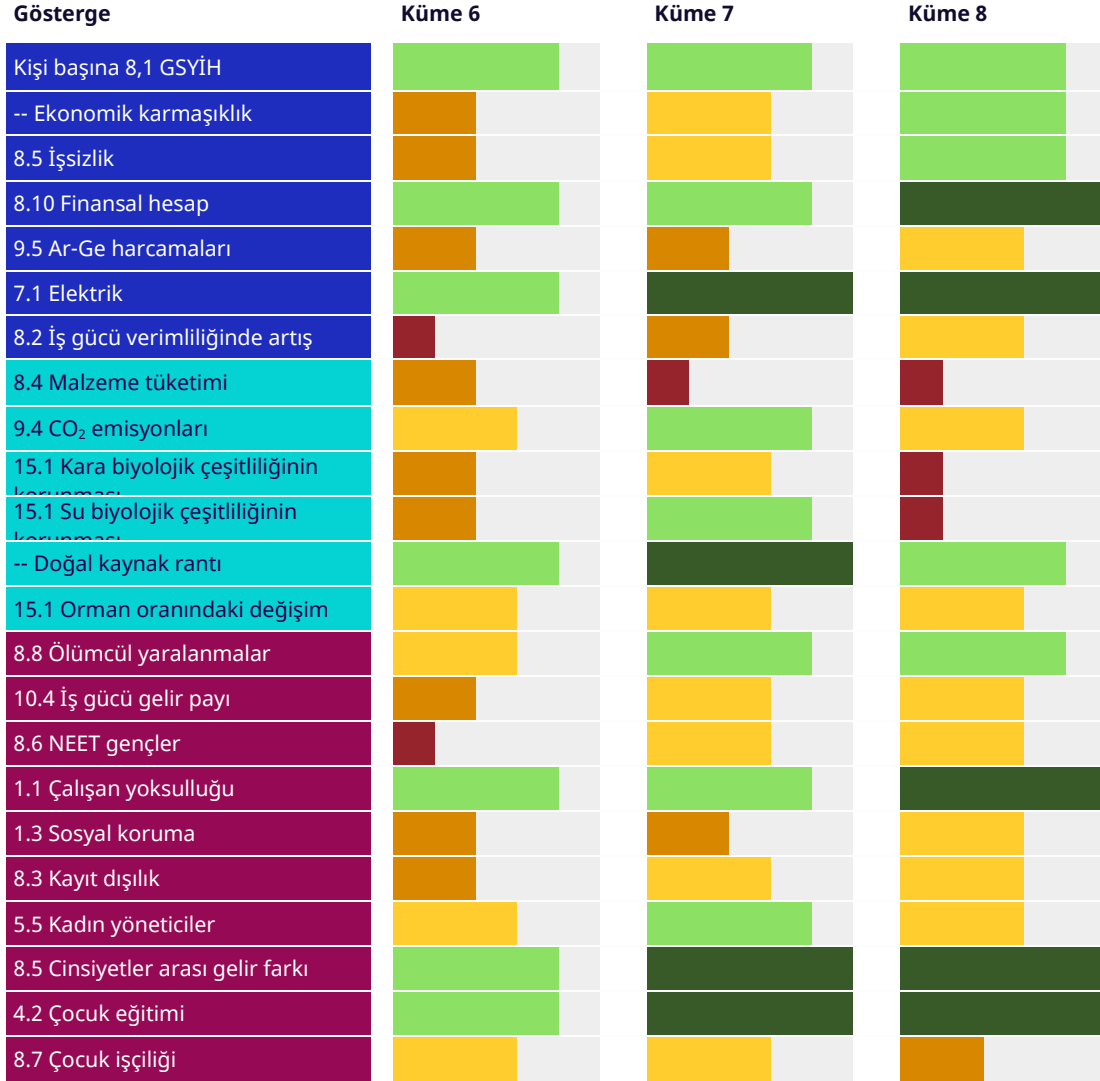
Şekil C.2. Alt orta gelirli ülkelerde 23 göstergede 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşılmasına yönelik beklentiler

Not: Şekilde, 1'den 5'e kadar ölçekler halinde yeniden düzenlenen 23 göstergenin ülke kümelerine göre ağırlıklandırılmamış ortalamaları gösterilmektedir. Ortalamanın oluşturulmasında belirli bir göstergeye ilişkin verileri eksik olan ülkeler göz ardı edilir; bu, eksik verileri olan ülkeler için o göstergenin ortalamasının varsayılmasına eş değerdir. Tablo B.1 her bir ülke kümesi için ülke listesini göstermektedir.

Kaynak: ILO hesaplamaları.

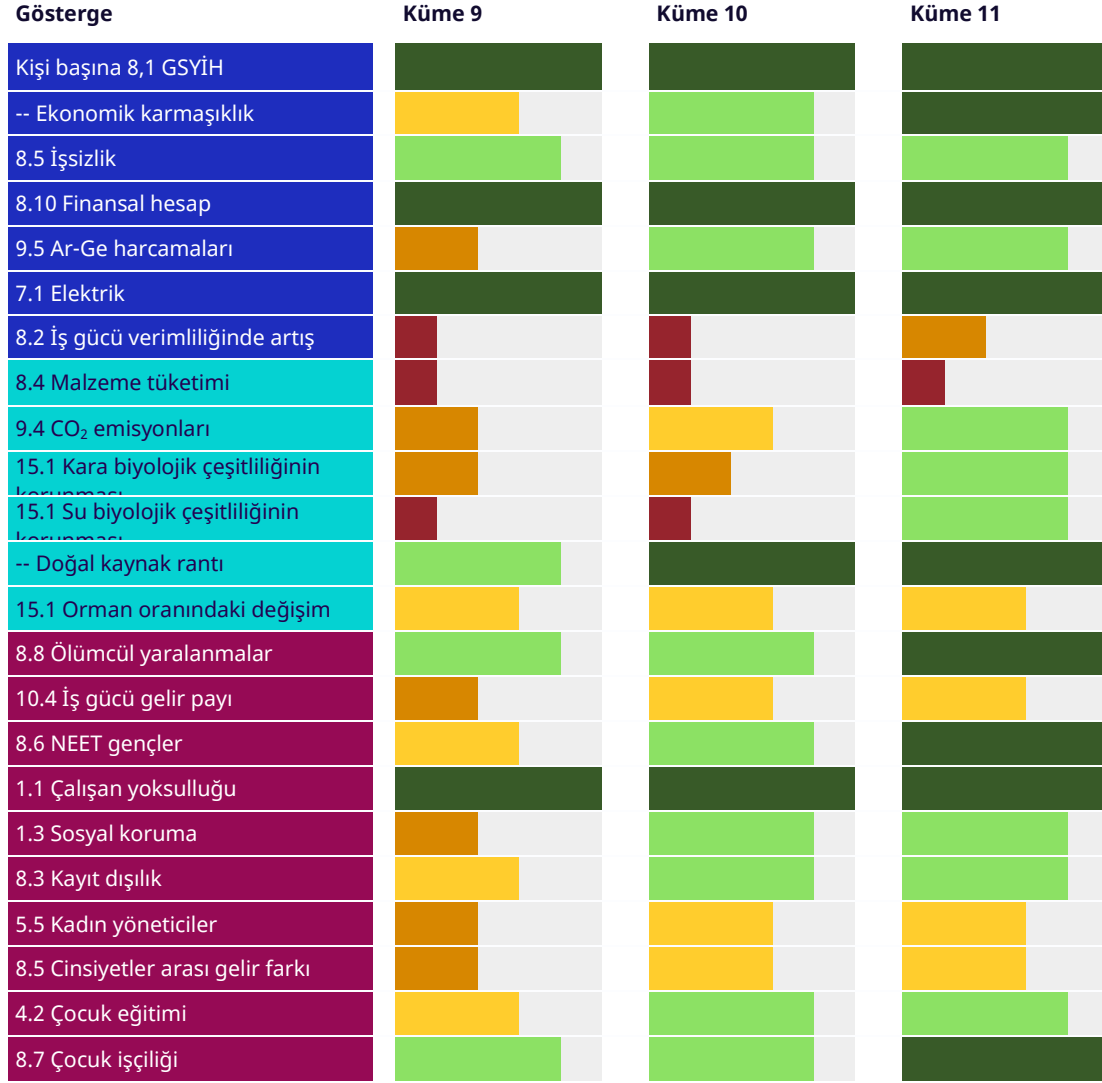
Şekil C.3. Üst orta gelirli ülkelerde 23 göstergede 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşılmasına yönelik beklentiler

Not: Şekilde, 1'den 5'e kadar ölçekler halinde yeniden düzenlenen 23 göstergenin ülke kümelerine göre ağırlıklandırılmamış ortalamaları gösterilmektedir. Ortalamanın oluşturulmasında belirli bir göstergeye ilişkin verileri eksik olan ülkeler göz ardı edilir; bu, eksik verileri olan ülkeler için o göstergenin ortalamasının varsayılmasına eş değerdir. Tablo B.1 her bir ülke kümesi için ülke listesini göstermektedir.

Kaynak: ILO hesaplamaları.

Şekil C.4. Yüksek gelirli ülkelerde 23 göstergede 2030 yılına kadar SKA 8'e ulaşılmasına yönelik beklentiler

Not: Şekilde, 1'den 5'e kadar ölçekler halinde yeniden düzenlenen 23 göstergenin ülke kümelerine göre ağırlıklandırılmamış ortalamaları gösterilmektedir. Ortalamanın oluşturulmasında belirli bir göstergeye ilişkin verileri eksik olan ülkeler göz ardı edilir; bu, eksik verileri olan ülkeler için o göstergenin ortalamasının varsayılmasına eş değerdir. Tablo B.1 her bir ülke kümesi için ülke listesini göstermektedir.

Kaynak: ILO hesaplamaları.

ilo.org

Uluslararası Çalışma Örgütü
Route des Morillons 4
1211 Cenevre 22
İsviçre

ISBN 978-92-2-039007-8

9 789220 390078